

Fredagen den 7 april

Kl. 10.00

§ 1 Meddelande ang. nästa veckas sammanträden

Herr TALMANNEN yttrade:

Under veckan den 9–15 april anordnas arbetsplena onsdagen den 12 april kl. 10.00, torsdagen den 13 april kl. 11.00 och fredagen den 14 april kl. 10.00. Onsdagssammanträdet torde komma att fortsättas på kvällen, sammanträdet på torsdagen avslutas senast omkring kl. 19.00 och sammanträdet på fredagen senast omkring kl. 15.30.

**§ 2 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner
nr 68 till civilutskottet och**

nr 85 enligt följande:

Bilaga 1	Utrikesdepartementet	Utrikesutskottet
Bilaga 2	Försvarsdepartementet	Försvarsutskottet
Bilaga 3	Socialdepartementet	Socialutskottet
Bilaga 4	Kommunikationsdepartementet . .	Trafikutskottet
Bilaga 5	Finansdepartementet	Finansutskottet
Bilaga 6	Utbildningsdepartementet	
	Driftbudgeten	
	Litt. A, D och E	Utbildningsutskottet
	Litt. C	Kulturutskottet
	Kapitalbudgeten	Utbildningsutskottet
Bilaga 7	Jordbruksdepartementet	Jordbruksutskottet
Bilaga 8	Handelsdepartementet	Näringsutskottet
Bilaga 9	Inrikesdepartementet	Inrikesutskottet
Bilaga 10	Industridepartementet	Näringsutskottet
Bilaga 11	Avskrivning av nya kapitalinve-	
	stingar	Finansutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades motionerna

- nr 1573 och 1574 till lagutskottet,
- nr 1575 till näringsutskottet,
- nr 1576 till skatteutskottet,
- nr 1577 och 1578 till näringsutskottet,
- nr 1579 och 1580 till socialförsäkringsutskottet,
- nr 1581 och 1582 till socialutskottet,
- nr 1583–1593 till skatteutskottet,
- nr 1594–1600 till konstitutionsutskottet,
- nr 1601 till finansutskottet,
- nr 1602 och 1603 till skatteutskottet,
- nr 1604 till socialutskottet samt
- nr 1605–1614 till försvarsutskottet.

§ 4 Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1971:1 gjorda framställning om anslag för budgetåret 1972/73 till åklagarväsendet, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 5 Anslag till kriminalvården

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1972/73 till kriminalvården jämte motioner.

Herr TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen framställs yrkanden beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter i justitieutskottets betänkande nr 6, vid vilka under överläggningen framstälts särskilda yrkanden.

Punkten 2

Fångvårdsanstalterna

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bilaga 4 under punkten F 2 (s. 73–75) föreslagit riksdagen att till Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 294 058 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:177 av herr Wiklund i Stockholm (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att Samarbetsorganet för bekämpande av narkotikamissbruk (eller annat lämpligt organ) fick i uppdrag att ta initiativ, som kunde erfordras för anordnande av särskilda vårdåtgärder avseende narkomaner i kriminalvårdens anstalter,

motionen 1972:309 av herrar Henmark (fp) och Nelander (fp) vari hemställts att riksdagen beslutade att utöver i statsverkspropositionen upptagna belopp sammanlagt 250 000 kronor ställdes till kriminalvårdsstyrelsens förfogande för i motionen angivna ändamål (andlig vård inom kriminalvårdens anstalter),

motionen 1972:313 av herrar Ringaby (m) och Oskarson (m) vari hemställts att Kungl. Maj:t i anledning av vad som anförts i motionen omedelbart föranstaltade om överläggningar med fångvårdspersonalen i syfte att förbättra dess arbetssituation och öka dess medinflytande i fångvårdsfrågor,

motionen 1972:429 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen till Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 295 658 000 kronor,

motionen 1972:431 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen till Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1972/73 anvisade ett med 1 900 000 kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag förhöjt förslagsanslag av 295 958 000 kronor samt

motionen 1972:897 av herr Björck i Nässjö (m), såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande den andliga vården inom anstalterna, m. m. skulle avslå motionen 1972:309 såvitt nu var i fråga,

2. att riksdagen beträffande inrättandet av särskilda narkomanvårdsavdelningar, m. m. skulle avslå motionerna 1972:429 och 1972:431, båda såvitt nu var i fråga,

3. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslag på motionerna 1972:309, 1972:429 och 1972:431, alla såvitt nu var i fråga, till Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 294 058 000 kronor,

4. att riksdagen beträffande uppdrag till Samarbetsorganet för bekämpande av narkotikamissbruk skulle avslå motionen 1972:177,

5. att riksdagen beträffande fångvårdspersonalens arbetssituation m. m. skulle avslå motionen 1972:313,

6. att riksdagen beträffande huvudmannaskapet för utbildningsverksamheten inom fångvårdsanstalterna skulle avslå motionen 1972:897 i denna del.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *den andliga vården inom anstalterna, m. m.* av fru Kristensson (m) samt herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), Schött (m) och Petersson i Röstånga (fp), vilka ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1972:309, såvitt nu var i fråga, gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om den andliga vården inom anstalterna, m. m.,

2. beträffande *inrättandet av särskilda narkomanvårdsavdelningar, m. m.* av fru Kristensson (m) samt herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), Schött (m) och Petersson i Röstånga (fp), vilka ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1972:429 och 1972:431, båda såvitt nu var i fråga, gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om inrättandet av särskilda narkomanvårdsavdelningar, m. m.,

3. beträffande *medelsanvisningen* av fru Kristensson (m) samt herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), Schött (m) och Petersson i Röstånga (fp), vilka — under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 — ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1972:309 såvitt nu var i fråga samt med avslag på motionerna 1972:429 och 1972:431, båda såvitt nu var i fråga, till Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 294 308 000 kronor,

4. beträffande *medelsanvisningen* av fru Kristensson (m) samt herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), Schött (m) och Petersson i Röstånga (fp), vilka – under förutsättning av bifall till reservationen nr 2 – ansett att utskottet under 3 bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1972:429 och 1972:431, båda såvitt nu var i fråga, samt med avslag på motionen 1972:309, såvitt nu var i fråga, till Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 295 858 000 kronor,

5. beträffande *medelsanvisningen* av fru Kristensson (m) samt herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), Schött (m) och Petersson i Röstånga (fp), vilka – under förutsättning av bifall till reservationerna 1 och 2 -- ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1972:309, 1972:429 och 1972:431, alla såvitt nu var i fråga, till Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 296 108 000 kronor,

6. beträffande *uppdrag till Samarbetsorganet för bekämpande av narkotikamissbruk* av herrar Westberg i Ljusdal (fp) och Petersson i Röstånga (fp), vilka ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:177 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att samarbetsorganet eller annat lämpligt organ fick i uppdrag att ta initiativ, som kunde erfordras för anordnande av särskilda vårdåtgärder avseende narkomaner i kriminalvårdens anstalter,

7. beträffande *fångvårdspersonalens arbetssituation m. m.* av fru Kristensson (m) samt herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), Schött (m) och Petersson i Röstånga (fp), vilka ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:313 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t omedelbart föranstaltade om överläggningsar med fångvårdspersonalen i syfte att förbättra dess arbetssituation och öka dess medinflytande i fångvårdsfrågor.

Punkten 3

Frivården

Kungl. Maj:t hade under punkten F 3 (s. 76 och 77) föreslagit riksdagen att till Frivården för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 52 576 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:110 av herr Wiklund i Stockholm (fp) vari hemställts att riksdagen, i syfte att uppnå en angelägen förstärkning av eftervården inom kriminalvården, beslutade att hos Kungl. Maj:t hemställa att motionen överlämnades till kriminalvårdsberedningen för beaktande,

motionen 1972:212 av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Norrby i Gunnarskog (c) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att Arvika skyddskonsulentdistrikt skulle behållas och att medel skulle anslås så att en skyddsassistent vid Karlstadsdistriktet i viss utsträckning kunde tjänstgöra i Arvika,

motionen 1972:311 av fröken Ljungberg m. fl. (m, s, c, fp, vpk) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle föreslå en höjning av ersättningen till övervakarna inom kriminalvården i enlighet med vad som anförts i motionen,

motionen 1972:429 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen till Frivården för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 53 396 000 kronor,

motionen 1972:431 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen till Frivården för budgetåret 1972/73 anvisade ett med 3 100 000 kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag förhöjt förslagsanslag av 55 676 000 kronor,

motionen 1972:903 av herr Gustavsson i Alvesta (c) vari hemställt att riksdagen skulle uppdraga åt kriminalvårdsberedningen att överväga och framlägga förslag angående rekrytering och utbildning av övervakare,

motionen 1972:904 av herr Hedin m. fl. (m, c, fp) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag till höstriksdagen om former för en av staten stödd utökad övervakarverksamhet inom de religiösa och i övrigt ideella organisationerna samt

motionen 1972:905 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställt att riksdagen till Frivården utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit anvisade 2 000 000 kronor, avseende tjänster för 25 skyddsassistenter och 10 biträden.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1972:429, 1972:431 och 1972:905, de båda förstnämnda såvitt nu var i fråga, till Frivården för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 52 576 000 kronor,

2. att riksdagen beträffande frivårdens organisation skulle avslå motionen 1972:110,

3. att riksdagen beträffande rekrytering och utbildning av övervakare skulle avslå motionen 1972:903,

4. att riksdagen beträffande de ideella organisationernas övervakarverksamhet skulle avslå motionen 1972:904,

5. att riksdagen beträffande bibehållande av Arvika skyddskonsulentdistrikt skulle avslå motionen 1972:212,

6. att riksdagen i anledning av motionen 1972:311 gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde om höjning av ersättningen till övervakarna inom kriminalvården.

Reservationer hade avgivits

8. beträffande *medelsberäkningen* av fru Kristensson (m) samt herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c),

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

Schött (m) och Petersson i Röstånga (fp), vilka ansett att utskottet under 1 bort hemställa,
att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna 1972:429, 1972:431 och 1972:905, de båda förstnämnda såvitt nu var i fråga, till Frivården för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 54 576 000 kronor,

9. beträffande *frivårdens organisation m. m.* av fru Kristensson (m) samt herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), Schött (m) och Petersson i Röstånga (fp), vilka ansett att utskottet under 2, 3 och 4 bort hemställa,

2. att riksdagen i anledning av motionen 1972:110 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om frivårdens organisation,

3. att riksdagen i anledning av motionen 1972:903 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om rekrytering och utbildning av övervakare,

4. att riksdagen i anledning av motionen 1972:904 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om de ideella organisationernas övervakarverksamhet,

10. beträffande *bibehållande av Arvika skyddskonsulentdistrikt* av herrar Westberg i Ljusdal (fp) och Petersson i Röstånga (fp), vilka ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:212 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om bibehållande av Arvika skyddskonsulentdistrikt.

Punkten 5

Kriminologisk forskning

Kungl. Maj:t hade under punkten F 8 (s. 79) föreslagit riksdagen att till Kriminologisk forskning för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 485 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:430 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att den kriminologiska forskningen utbyggdes för att möjliggöra en saklig diskussion kring olika behandlingsformers effektivitet och avvägningen mellan allmän- och individualprevention samt

motionen 1972:897 av herr Björck i Nässjö (m), såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande utbyggnad av den kriminologiska forskningen skulle avslå motionen 1972:430 i denna del,

2. att riksdagen till Kriminologisk forskning för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 485 000 kronor,

3. att riksdagen beträffande inrättandet av en professur i kriminologi skulle avslå motionen 1972:897 i denna del.

Reservation hade avgivits

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

11. beträffande utbyggnad av den kriminologiska forskningen av fru Kristensson (m) samt herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), Schött (m) och Petersson i Röstänga (fp), vilka ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:430 i denna del hos Kungl. Maj:t skulle anhänga att den kriminologiska forskningen byggdes ut för att möjliggöra en saklig diskussion om olika behandlingsformers effektivitet och om avvägningen mellan allmänprevention och individualprevention.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Till justitieutskottets betänkande nr 6, som behandlar anslag till kriminalvården, är fogade inte mindre än 11 reservationer och ett särskilt yttrande. Det kunde då tyckas som om utskottets ledamöter verkligen hade helt olika uppfattningar om hur kriminalvården i det här landet skall bedrivas. Så är det väl dess bättre inte, utan olikheterna i uppfattning får väl närmast sin förklaring i skilda värderingar om man har möjlighet att anslå några ytterligare medel under detta år eller inte. Hela utskottet instämmer väl i departementschefens uppfattning att det statsfinansiella läget inte ger utrymme för några extravaganser, och det är klart att en sådan syn också har präglat reservanternas uppfattning i den här frågan.

Det som egentligen skiljer oss åt är uppfattningarna om vilket inflytande vi skall anse att kriminalvårdsberedningen skall ha på vårt budgetarbete detta år. Där har utskottets majoritet såvitt jag förstår inriktat sig på att skjuta alla frågor över till kriminalvårdsberedningen, som ju skall bli färdig med sitt arbete under försommaren, och menar att frågorna då får prövas i nästa års budget.

Inom oppositionen i utskottet har vi emellertid gjort vissa andra värderingar. Vi är så övertygade om att vissa frågor i dag behöver prioriteras att vi menar att det vore direkt felaktigt att lägga dem på is och avvakta kriminalvårdsberedningens arbete. Det gäller särskilt de allt större problemen med det ökande antalet narkomaner såväl inom den slutna vården som inom frivården. Vi tror som sagt inte att det behövs några närmare överväganden för att inse nödvändigheten av behandlingsåtgärder för kriminalvårdsanstaltens narkomaner.

Vi har i reservationen 2 framfört förslag om en anslagsökning, som skulle möjliggöra inrättande av särskilda narkomanvårdsavdelningar på Hall och Kumla, och jag vill erinra om att kriminalvårdsstyrelsen har föreslagit sammanlagt sju narkomanvårdsavdelningar. Vi har emellertid ansett att i detta läge medel bör anslås för inrättande av två avdelningar.

I detta sammanhang kanske jag får tillåta mig att erinra om en narkotikakonferens som ägde rum i Strasbourg helt nyligen. Alla på konferensen, inklusive de svenska delegaterna, var eniga om att det var nödvändigt att inrätta behandlingsavdelningar för vårdbehövande klientel inom kriminalvårdsanstalterna.

Jag vill också nämna att antalet drogmissbrukare inom anstalterna har ökat explosionsartat. Man beräknar att detta antal från augusti 1966 till april 1971 har ökat från 9 procent till inte mindre än 23 procent av

samtliga intagna. När jag för några veckor sedan var på Kumlaanstalten blev jag ganska chockerad av uppgiften att inte mindre än 80–85 procent av samtliga intagna på Kumlaanstalten var narkomaner. En annan skrämmande uppgift var att medelåldern bland de intagna var så låg som 23 år. Kumlaanstalten anses ändå vara avsedd för det allra farligaste klientelet bland våra kriminella. Det är ett verkligt olyckligt förhållande att det är de mycket unga drogmissbrukarna som placeras på Kumlaanstalten.

Också departementschefen har naturligtvis gjort vissa prioriteringar, och jag vill på hela justitiekottets vägnar framhålla att vi tacksamt noterat att medel anvisats för en ny frigångsavdelning vid ungdoms-
anstalten Roxtuna. Utskottet hade tillfälle att besöka Roxtuna förra året, och vi blev då helt övertygade om nödvändigheten av en sådan frigångsavdelning.

Departementschefen föreslår vidare anslag för att möjliggöra tillämpning av mera generösa permissionsregler och för att åstadkomma förbättrade besöksförhållanden. Det är angeläget i och för sig, men vi noterar samtidigt att statsrådets Lidboms proposition, innebärande bl. a. skärpta permissionsbestämmelser för de grova brottslingarna, ännu inte hade presenterats vid utskottets behandling av dessa förslag. Det kan då kanske tyckas som om de båda statsråden skulle ha skilda uppfattningar, nämligen så att ett statsråd talar för generösare permissionsregler medan ett annat statsråd lägger fram förslag till skärpta permissionsregler för det grova klientelet. I själva verket är det kanske inte så att statsråden har olika uppfattningar. Jag hoppas i varje fall inte det. Det är väl snarare så att man nu äntligen börjar inse nödvändigheten av att differentiera klientelet och att göra olika bedömningar av hur vården skall organiseras beroende på vilken typ av intagna som man har att göra med. Jag är glad att vi äntligen har kommit fram till den uppfattningen att det är samhällets plikt att skydda sig mot de grova brottslingarna.

Statsrådet föreslår vidare ett mindre anslag till något som kallas för ett terapeutiskt samhälle. Det är ett vackert ord, men det sägs inte klart vad som avses med detta begrepp. Jag hoppas att det kommer att innebära något positivt och att det inte kommer att leda till det som vi i dag upplever på sjukhuset Långbro, där man också har infört ett terapeutiskt samhälle. Där är det patienterna själva som bestämmer vilka som skall vara kvar för vård respektive vilka som skall få intas på sjukhuset. Så kan det väl ändå inte vara möjligt att det här terapeutiska samhället skall fungera? Jag ställer frågan öppen, ty det framgår inte av propositionen hur man har tänkt sig det hela. Det skall vara en försöksverksamhet, det är allt som sägs.

Samma diskussion kan föras i fråga om frivården. Utskottets majoritet har ansett att man inte skall förstärka resurserna utan avvakta kriminalvårdsberedningens förslag. En minoritet inom utskottet har emellertid ändå tyckt att förstärkta insatser krävs redan nu när det gäller vård i frihet av drogmissbrukare och när det gäller en effektivisering av frivårdens behandlings- och stödåtgärder. Vi menar att det inte är nödvändigt att avvakta kriminalvårdsberedningens synpunkter. Vi ser redan nu alldeles klart för oss nödvändigheten av att man satsar på detta

Klientel, som sannerligen inte är lättbehandlat.

Om jag därefter går över till ett par frågor som finns redovisade dels i reservationen 1, som gäller den andliga vården inom anstalterna, dels i reservationen 9, som gäller frivårdens organisation, vill jag framhålla att vi reservanter har den bestämda övertygelsen att den verksamhet som nämnderna för den andliga vården bedriver inom våra anstalter har en utomordentligt positiv betydelse. Den senaste tidens utveckling visar att den kontakt- och trivselskapande verksamhet som de kristna trossamfundet över huvudtaget bedriver inom våra anstalter är värdefull för en stor del av klientelet. Vi har menat att det är naturligt att de personer som ägnar sig åt den här viktiga verksamheten i varje fall skall få sina direkta omkostnader täckta. Detta har vi velat ge till känna genom vår skrivning i reservationen 1.

Reservationen 9 handlar närmast om möjligheter att stärka frivårdens rehabiliteringseffekt, bl. a. genom att öka rekryteringen och utbildningen av övervakare och genom att koppla in de ideella organisationernas övervakarverksamhet mera aktivt. Vi har velat markera att det är nödvändigt att satsa på detta. Vi tror att frivården står och faller med tillgången på goda övervakare. På den punkten har utskottets ledamöter inte blivit eniga. Även här skriver utskottsmajoriteten ganska positivt, men den anser att också detta är en fråga som kriminalvårdsberedningen bör fundera på. Vi från oppositionen menar att det redan nu visat sig att de övervakare som rekryteras från de ideella organisationerna har lyckats åstadkomma mycket positiva rehabiliteringsresultat.

I det här sammanhanget vill jag nämna som någonting glädjande att utskottet enigt har beslutat tillstyrka en motion som tar upp frågan om arvoden till övervakare. Det visar sig att den förbättring av övervakarnas arvoden som gjordes för några år sedan ändå inte har blivit tillfredsställande. Många övervakare får vidkännas utgifter för uppdragets fullgörande, och den ersättning som utgår täcker inte de utgifter som övervakarna har. Det har vi ansett vara otillfredsställande, och utskottet har därför föreslagit en höjning av övervakararvodena. Utskottet säger i sin enhälliga skrivning att de frivilliga övervakarna utför ett synnerligen ansvarsfullt och krävande arbete och att den nuvarande ersättningsordningen torde ha verkat återhållande på rekryteringen. Utskottet föreslår att motionen överlämnas till kriminalvårdsberedningen för beaktande. Jag finner det vara mycket positivt att vi inom utskottet kunde enas om detta. Jag hoppas att kriminalvårdsberedningen kommer att beakta den här synpunkten och att vi därmed skall kunna förbättra chanserna att rekrytera goda övervakare. I reservationen 7 tas upp frågan om fängvårdspersonalens arbetssituation. Jag vill börja med att erinra om det som utskottet säger på s. 5 om att man är medveten om "de stora svårigheter anstaltspersonalen på många håll möter i sitt ansvarsfulla och ofta mycket otacksamma arbete" samt att svårigheterna "har accentuerats genom den förändring i anstaltsklientelet som bl. a. den vidgade användningen av kriminalvård i frihet har medfört". Man konstaterar också att ökade krav givetvis ställs på anstaltspersonalen eftersom de intagna numera i ökad utsträckning är gravt kriminellt belastade, fysiskt och psykiskt nedgångna och i särskilt behov av omvårdnad och tillsyn.

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

Det är givet att det stora antalet drogmissbrukare spelar en icke obetydlig roll när det gäller att orsaka anstaltspersonalen problem i dess arbete.

Sedan säger utskottsmajoriteten att man ser med tillfredsställelse "att tillsynsutredningen, som har att utreda behovet av tillsynspersonal vid fängvårdsanstalterna, genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att undersöka hur kravet på ökad säkerhet och trygghet i tjänsteutövningen kan komma att påverka personalbehovet på tillsynssidan". Man tillägger för säkerhets skull att kriminalvårdsberedningen också torde komma att bedöma problem om fängvårdspersonalens arbetssituation.

Herr talman! Jag får säga för egen del, och jag tror att samtliga reservanter delar denna uppfattning, att det mest naturliga och den enklaste och smidigaste vägen borde vara att herr justitieministern själv såsom högste arbetsgivare för denna personal verkligen tog ett initiativ för att efterhöra dess arbetssituation och för att försöka att på alla sätt hjälpa den. Den har det nämligen inte så lätt. Jag har personligen blivit övertygad om att personalens arbete många gånger kan vara övermänskligt. Jag har blivit övertygad om det genom besök på några anstalter, bl. a. Kumla som jag nyss nämnt.

Talar man om vikten av en god personalvård, om vikten av en god arbetsmiljö och ett gott arbetarskydd, som man från herr statsrådets parti ofta gör, måste jag säga att det borde i allra högsta grad gälla det område som han själv har ansvaret för. Varför skall man hela tiden tala om det privata näringslivet när det gäller missförhållandena på arbetsplatserna? Varför skall man inte börja att se till att arbetsförhållandena blir hyfsade på de områden där man själv har möjlighet att påverka dem? Jag tycker för min del att det är en helt onödig omväg att gå över tillsynsutredningen eller kriminalvårdsberedningen för att undersöka hur arbetssituationen är. Jag tycker att det är ett klart åliggande för herr statsrådet att själv efterhöra och ta initiativ till överläggningar med personalen för att verkligen försöka få en bättre arbetsmiljö.

Det är inte bara så att man har skyldighet att se till att personalen har det hyfsat utan det är självklart också på det viset att om de anställda arbetar under positiva förhållanden, inverkar detta positivt på de intagnas situation. Det kommer alltså att främja det som vi alla eftersträvar, nämligen en god kriminalvård.

Får jag i detta sammanhang också säga några ord om det särskilda yttrande som är fogat till betänkandet och som behandlar anslaget till den frivilliga kontaktverksamheten. Detta anslag avser att främja de intagnas återanpassning i samhället. De pengarna har — det vitsordas från många håll — också haft en positiv effekt. Men ur det anslaget, som om jag inte minns fel uppgår till 100 000 kronor, har under de två senaste åren KRUM fått 38 000 kronor. Det är just den biten av detta anslag som vi har tagit upp till diskussion i detta särskilda yttrande. Vi har konstaterat att KRUM i sin verksamhet haft ett icke obetydligt negativt inflytande och på det sättet motverkat det syfte som detta anslag skulle ha. Jag kanske i detta sammanhang får säga att man väl inte skall skära alla i KRUM över en kam, ty det finns även positiva element i den organisationen. Det finns idealister som gått in i verksamheten med klart

syfte att främja kriminalvården. Men det finns – och jag tror kanske man vågar säga att det är den ledande klicken inom KRUM – de som bedrivit en verksamhet som är klart negativ till det syfte som anslaget avser att främja. Det har organiserats ett antal anmälningar till justitieombudsmannen, kriminalvårdsstyrelsen, socialstyrelsen och andra myndigheter – anmälningar som i regel varit omotiverade, som avsett bagatellärenden och som självklart orsakat personalen på anstalterna ett betydande arbete. De måste i alla fall utreda ärendena och besvara anmälningarna. De anställda säger att under vissa tidsperioder har hälften av deras arbete gått åt till att författa svarsskrivelser på JO-anmälningarna. Är det vettigt? Kan man inte stoppa det, kan man inte avgöra åtminstone bagatellärenden med telefonsamtal så att man inte behöver gå den långa tjänstevägen? Skall det vara riktigt att man med statsanslag understödjer en sådan verksamhet?

Vi har i det särskilda yttrandet som sagt inte velat yrka avslag på anslaget som sådant, men vi har genom detta velat fästa kriminalvårdsstyrelsens uppmärksamhet på dessa problem – i den mån kriminalvårdsstyrelsen inte redan är medveten om dem, vilket den borde vara. Vi har för närvarande stannat för att riksdagen inte bör ge några närmare anvisningar om hur anslaget bör disponeras, men vi har med orden ”för närvarande” velat markera att vi kommer att följa verksamheten med uppmärksamhet och nästa år får bedöma hur den har fungerat.

Till slut, herr talman, skulle jag vilja säga några ord om reservationen 11 som gäller utbyggnaden av den kriminologiska forskningen. Utskottet har inte velat gå motionärerna till mötes. Man har erinrat om den brett upplagda forskning som äger rum i anslutning till försöksverksamheten med förstärkt frivård vid Sundsvalls skyddskonsulentdistrikt. Man hänvisar också till att det finns ett anslag som närmast avser forskningsplanering, inriktad på projekt som syftar till att söka mäta rehabiliteringseffekten i olika behandlingsåtgärder. Men man avvisar kategoriskt tanken att man skulle forska om allmänpreventionens betydelse – det tycker man saknar relevans.

Får jag beträffande det sista säga att diskussionen om allmän- respektive individualprevention är intressant. Det sägs från många håll – jag tror att företrädare för justitiedepartementet någon gång också har sagt det – att man inom departementet numera har övergivit tanken på allmänprevention. Det är intressanta konstateranden, eftersom hela vår brottsbalk egentligen har allmänpreventionen som grund. Skall man överge det syftet menar vi från moderata samlingspartiet att man först måste få en forskning som klart ger vid handen att allmänpreventionen inte längre har någon betydelse.

För övrigt kanske det finns anledning erinra om att i praktiken har justitiedepartementet och andra departement i varje fall inte helt frångått tanken på allmänpreventionens betydelse. Jag vill bara nämna två särskilda propositioner. I skattepropositionen t. ex. har man klart angivit att syftet med de skärpta straffen är allmänpreventivt, och i justitieministerns egen proposition om skärpta straff för olaga vapeninnehav har man också klart angivit att det är allmänpreventionen som ligger till grund.

Vi har alltså från moderata samlingspartiet menat att forskning beträffande allmän- och individualprevention är grundläggande för våra framtida diskussioner om de straffbestämmelser som skall gälla för olika brott.

Beträffande behandlingsforskningen finns det anledning konstatera att professor Sveri, som är den ende som i vårt land forskar beträffande dessa frågor, själv har konstaterat att forskningen försummas och att det leder till att de svenska kriminalpolitikerna kommer att fatta beslut utan erfarenhetsmässigt underlag. Han påpekar också hur stort kravet är på forskning t. ex. när det gäller ungdomsbrottsligheten, narkotikafrågorna, den grövre brottslighetens utbredning, hur kriminalvården och straffen fungerar samt polisens och domstolarnas roller i samhället, för att nämna några exempel.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, och 11.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! De frågor som justitieutskottet haft att handlägga i sitt betänkande nr 6 är av stor betydelse för medborgarna i vårt land. Kriminalvården berör nämligen inte endast de människor som är eller blir föremål för samhällets åtgärder på det här området utan folket som helhet. Därför följer också allmänheten med stort intresse det som sker inom kriminalvården. Om vi skall kunna komma till rätta med kriminaliteten — och det är ju dit vi syftar — erfordras en lång rad åtgärder, som jag dock inte nu skall ta upp till diskussion. Jag hoppas att det skall kunna ske vid något annat tillfälle, då vi har mera tid och kanske också bättre underlag för en sådan diskussion.

Låt mig dock slå fast att en viktig uppgift måste vara att skapa goda former för mänsklig gemenskap och att söka skapa respekt för etiska normer, som utgör grundvalen för rättsmedvetandet i vår kulturkrets. Första försvarslinjen mot den ökande kriminaliteten finns för övrigt hos de förebyggande åtgärderna, och därför måste bl. a. hem, skola och ungdomsorganisationer beredas möjligheter till effektivare insatser när det gäller att förverkliga ett mänskligare samhälle. Tillåt mig att i det sammanhanget erinra om Ordspråksbokens maning i kapitel 22 vers 6: "Vänj den unge vid den väg han bör vandra, så viker han ej därifrån, när han bliver gammal."

Folkpartiets förslag om tillsättande av en utredning för utarbetande av förslag till brottsförebyggande åtgärder är i pakt med tiden. Jag tror inte någon kan förneka behovet av en sådan utredning. Men det är också viktigt att, som vi tidigare diskuterat, förstärka polisens resurser och att rusta upp kriminalvården. Det finns tyvärr anledning konstatera att vi inte klarat det av statsmakterna fastslagna huvudmålet för kriminalvårdens verksamhet, nämligen återanpassning till samhället. Återfallsbrottsligheten är fortfarande mycket stor, och det måste sannolikt till en del bero på brister inom kriminalvården.

Insikten om att brister föreligger har också lett till ett visst reformarbete inom kriminalvården och till tillsättandet av en rad kommittéer — nu senast en kriminalvårdsberedning, som redan inne-

varande år skall komma med sina förslag. I direktiven för denna utredning framhålls att de reformer som kan komma att aktualiseras har ett starkt inbördes samband, och det anges som nödvändigt att tillse att insatserna inom kriminalvården görs med en bestämd målsättning och efter enhetliga riktlinjer. Beredningen bör enligt direktiven göra upp en plan för det fortsatta reformarbetet inom kriminalvården. Den skall också göra en avvägning av behovet av insatser inom å ena sidan anstaltsvården och å andra sidan frivården. Allt detta är givetvis ytterst angeläget.

Men utredningsarbetet får inte hindra oss ifrån att redan nu ta konkreta steg mot en förstärkning av kriminalvården. Så bedömer även Kungl. Maj:t situationen, när det i propositionen föreslås vissa förbättringar beträffande såväl anstaltsvården som frivården. Från reservanternas synpunkt sett är dock de steg som tas alltför små och avhjälpes inte ens de mest uppenbara bristerna. Reservanterna föreslår därför beträffande anstaltsvården inrättande av narkomanvårdsavdelningar på fångvårdsanstalterna Hall och Kumla och att medel anslås för att möjliggöra ett bättre förberedande av de intagnas frigivning. Båda dessa ting tror jag är ytterst angelägna.

Den alltför vanliga klyftan mellan anstaltsvård och frivård måste överbryggas, och de intagnas återanpassning i samhället måste förberedas så effektivt som möjligt. För att detta skall kunna uppnås måste ytterligare ett antal assistenttjänster inrättas och medel anvisas för den verksamhet som kriminalvårdsstyrelsen avser att genomföra i fråga om de intagnas sociala träning. Jag yrkar i detta avseende bifall till reservationerna 2 och 4.

Med anledning av ett motionsyrkande om en förstärkning av den andliga vården inom anstalterna har reservanterna, under hänvisning till att kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården funnit att nämnderna för den andliga vården — NAV — haft en väsentlig betydelse för vårdarbetet på anstalterna, föreslagit en höjning av arvoden till NAV-ledamöterna, dels med hänsyn till penningvärdeförsämringen, dels också med hänsyn till den ökade insats som i nuläget bör sättas in. Dessutom föreslår reservanterna i likhet med motionärerna att kriminalvårdsstyrelsen skall erhålla ökat anslag med i medeltal 1 000 kronor per år och anstalt för kontakt- och trivselskapande verksamhet. Denna verksamhet, som planeras i samråd med NAV-ledamöterna, har visat sig vara av stort värde för de intagna och för deras sociala anpassning. Det är för övrigt ytterst angeläget att möjligheterna till samarbete med bl. a. de religiösa och ideella organisationerna tas till vara.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 5.

Även om en upprustning och därmed ökade vårdmöjligheter inom anstaltsvården är en angelägen åtgärd så är dock frivården det område där de kraftfullaste åtgärderna måste sättas in. Och vi är från folkpartiets sida helt ense med justitieministern, när han i direktiven till kriminalvårdsberedningen framhåller att insatserna på frivårdssidan bör prioriteras. För närvarande är proportionerna mellan anslagen till respektive vårdform klart otillfredsställande. Medan 294 miljoner kronor avdelas för de ca 5 000 personer som är intagna på anstalt, får frivården, som berör ca

23 000 personer, drygt 52 miljoner. Den fördelningen är enligt vår mening orimlig. En kraftfullare satsning på frivården skulle med all säkerhet medföra flera positiva konsekvenser. Framför allt skulle den innebära större möjligheter till återanpassning av personer som gjort sig skyldiga till brott.

Vi hälsar givetvis med tillfredsställelse att regeringen föreslår vissa förstärkningar, bl. a. ett antal nya tjänster, och en del andra ting som utskottets värderade ordförande här tidigare har berört. Att vart och ett av skyddskonsulentdistriktet i Kalmar och Stockholms södra förorter delas i två distrikt tycker vi är värdefullt. Det är också angeläget att Västerås och Örebro distrikt delas, men däremot har vi svårt att förstå fördelen med att dra in Arvikadistriktet. Visserligen kan det vara vissa svårigheter med att driva enmansbetjänade distrikt, men nackdelarna med en indragning av distriktet är så betydande att man bör avstå ifrån den. De långa avstånden till Karlstad skulle försvåra servicen åt klienterna om skyddskonsulentens expedition förläggs dit. Personkännedomen, som i detta fall har så stor betydelse och som vi måste tillmätta allt större betydelse, skulle bli mindre, och möjligheterna till en kontinuerlig övervakning skulle försämrats med stigande kriminalitet i distriktet som följd. En indragning av distriktet står därför i direkt strid med den allmänna målsättningen att förstärka frivården. I motionen 212 har också framhållits de negativa verkningar varje indragning av en förvaltning får ur regionalpolitiska synpunkter. Samtidigt har i motionen påvisats möjligheter att lösa de personella problemen vid skyddskonsulentexpeditionen.

Under hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 10.

Som jag tidigare nämnde uppskattar vi de förbättringar av frivården som regeringen föreslagit, men vi finner det angeläget att den för flera år sedan påbörjade ökningen av den handläggande personalen inom frivården sker i snabbare takt än vad som anges i propositionen. Personalbristen inom frivårdsorganisationen är så besvärande att insatserna som görs huvudsakligen kommer att gälla s. k. akutfall, medan den uppföljande vården måste eftersättas. En skyddskonsulent borde åtminstone någon gång under den treåriga provningstiden få tillfälle att träffa varje övervakare och klient. Ett kontinuerligt samarbete mellan skyddskonsulent och övervakare skulle med all säkerhet kunna få avgörande betydelse för vårdresultatet, men personalbristen gör det för närvarande inte möjligt. Självfallet räcker det inte bara med flera tjänster. En utbyggnad av frivården, som innebär tillskapande av frivårdshotell och inackorderingshem eller s. k. övergångshem, är också angelägen. En ökning av antalet tjänster i enlighet med folkpartimotionen och reservanternas förslag får dock stor betydelse och kan även medverka till att klyftan mellan anstaltsvård och frivård ytterligare bryggas över. Kravet på en större ökning av antalet tjänster motiveras även därav att klienteletets svårighetsgrad ökar.

Jag ber att med hänvisning till det anförda få yrka bifall till reservationen 8, som på denna punkt innebär en ökning av anslaget med 2 miljoner.

Frågan om fängvårdspersonalens arbetssituation har i år bl. a. tagits upp i motionen 313. Förra året motionerade vi från vårt håll om att frågan om vårdpersonalens ställning och uppgifter skulle göras till föremål för utredning. Trots att frågan kan komma att uppmärksammas av tillsynsutredningen och kriminalvårdsberedningen finner vi det motiverat att stödja motionärerna i deras hemställan att Kungl. Maj:t bör föranstalta om överläggningar med fängvårdspersonalen i syfte att råda bot på förekommande missförhållanden och förbättra arbetssituationen för de anställda. Jag yrkar därför bifall till reservationen 7.

Frågan om frivårdens organisation och rekryteringen av övervakare har tagits upp i bl. a. motionerna 110, 903 och 904.

I motionen 110 framhålles bl. a. behovet av en förnyad, noggrann genomgång av eftervårdens hela uppläggning och ett utökat och förbättrat samarbete framför allt vid frigivningsplaneringen mellan kriminalvårdsorganen och de bostads- och arbetsförmedlande organen, de alkoholist- och narkomanvårdande organen, socialhjälsorganen etc. Behovet av ett sådant brett samarbete kan inte nog understrykas, men skall det bli möjligt krävs framför allt nödiga personella resurser — det är jag medveten om.

Motionen 903 gäller rekrytering och utbildning av övervakare. Större uppmärksamhet bör enligt motionären ägnas övervakarens lämplighet för uppgiften. Kriminalvårdsberedningen bör få i uppdrag att överväga och framlägga förslag angående rekrytering och utbildning av övervakare.

Motionen 904 har i huvudsak samma innehåll som en motion som väcktes förra året. Motionärerna återkommer nu med begäran om utredning och förslag om former för en av staten stödd utökad övervakarverksamhet inom de religiösa och i övrigt ideella organisationerna.

Motionärerna anser det vara lämpligt att ytterligare aktivera religiösa och övriga ideella organisationer i ansvarstagande för frivården i enlighet med en organisationsskiss som bifogas motionen.

Särskilt det växande problemet med att hjälpa och rehabilitera personer med narkotikaproblem motiverar en sådan satsning som motionärerna föreslår. I det sammanhanget vill jag gärna framhålla den betydelse för många narkomaners återanpassning som den kristna tron haft och har. Där samhällets vårdinsatser kommit till korta har den religiösa upplevelsen i många fall fått betyda befrielse ur narkomanins tråk och från fortsatt kriminalitet. Jag skall dock inte säga mer på den här punkten, eftersom jag vet att herr Wiklund i Stockholm senare kommer att ta upp narkotikaproblemet inom kriminalvården i ett större sammanhang i anslutning till reservationen 6, till vilken jag redan nu yrkar bifall.

Reservanterna, som finner det angeläget att alla möjligheter att stärka frivårdens rehabiliteringseffekt tillvaratas, föreslår att motionerna 110, 903 och 904 överlämnas till kriminalvårdsberedningen och att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om frivårdens organisation, om rekrytering och utbildning av övervakare och om de ideella organisationernas övervakningsverksamhet.

Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

reservationen 9.

Så några ord om den kriminologiska forskningen. Kunskaperna om olika behandlingsformers effektivitet är ännu ytterst begränsade. Tillkomsten av kommittén för kriminologisk behandlingsforskning utgör visserligen ett värdefullt steg i rätt riktning, men kommitténs uppgift är främst forskningsplanering. Det finns all anledning att gå vidare, och det är enligt vår mening angeläget att den kriminologiska forskningen byggs ut för att möjliggöra större effektivitet i vår strävan att återanpassa de av våra medmänniskor som är föremål för kriminalvård.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen 11.

Beträffande det särskilda yttrandet ber jag endast att få hänvisa till vad som där sägs om anslaget till KRUM. Vi säger där: "Med hänsyn till att bidrag ur anslaget till Frivillig kontaktverksamhet under de senaste åren utgått till KRUM, Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering, finner vi emellertid anledning framhålla att anslaget självfallet inte bör användas för verksamhet eller aktivitet som motverkar de syften som medelsanvisningen är avsedd att främja."

Det är ju självklart. Men sedan tillägger vi: "Då det emellertid är av vikt att deltagare i kontaktverksamheten rekryteras från så många skilda sektorer i samhällslivet som möjligt och då KRUM:s arbete i form av anstaltsbesök m. m. också kan innehålla inslag som kan öka de intagnas medvetenhet och utveckla deras aktivitet i positiv riktning, har vi f. n. stannat för att riksdagen inte bör ge några närmare anvisningar om hur anslaget bör disponeras."

Vi har velat ge uttryck för dessa synpunkter, till den verkan det hava kan.

Herr DOCKERED (c):

Herr talman! Som flera gånger tidigare kan jag i dag i allt väsentligt instämma i den utmärkta redovisning av utskottets betänkande och av reservationerna som här gjorts av utskottets värderade ordförande, och jag skall inskränka mig till att bara göra några anmärkningar i sammanhanget.

När man tar del av justitieutskottets förevarande betänkande vill det synas som om vi skulle ha en borgerlig uppfattning och en motsatt socialistisk uppfattning om utvecklingen inom kriminalvården, men så är det förvisso inte. Vi har konstaterat att alla som kommer i kontakt med dessa allvarliga och svåra problem önskar en effektivare samhällsreaktion mot dem som stör levnadsmönstret i vår samlevnad. Det är inte socialistisk ideologi som ligger bakom utskottets förslag, och inte heller ligger det någon borgerlig konservatism bakom de olika yrkandena i reservationerna. Det är snarare tvärtom så att de som i olika sammanhang försvarar regeringens förslag företräder en konservativ linje. De har svårt att förstå att de som har en annan uppfattning, i det här fallet reservanterna, kanske framför allt bygger sin inställning på att man måste ta hänsyn till den snabba utvecklingen på detta område och se till att de pengar och andra resurser som ställs till förfogande används på ett effektivt sätt. Vi har både här i kammaren och i utskottet fått uppleva att företrädare för regeringspartiet skildrat dagens situation som bättre än

vad vi anser att den är; man förgyller situationen och förringar de synliga tendenserna till ökad kriminalitet, som vi verkligen tycker är allvarliga. Jag vill understryka — det har jag sagt förut — att det inte finns någon kungsväg som leder till ett gott slutmål när det gäller att lösa de här problemen. Men vi upplever den byråkratiska oviljan att rätta besluten efter den aktuella situationen som ett uppenbart hinder för en bättre utveckling. Samhället förändras ju oerhört snabbt, och utvecklingen av kriminaliteten här och i världen i övrigt — där vårt land tyvärr kommit in i bilden på ett sätt som är upprörande och allvarligt — ger oss anledning att vara vakna för att det kan bli nödvändigt att snabbt vidta åtgärder för att i tid möta tendenser som annars allvarligt kan skada vår samlevnad och förvärra de samlevnadsproblem vi redan har.

Nu har regeringen tillsatt en samordnande utredning för att komma till rätta med de olika behoven av reformer på kriminalitetens område. Vi är utomordentligt tacksamma för att en sådan utredning äntligen kommit till stånd. Likaså är det med tacksamhet man kan konstatera att det nu skall ske en omprövning av reaktionen mot de grövre förbrytarna jämfört med reaktionen mot dem som genom tillfälliga olyckliga omständigheter råkat illa ut. Vi är också tacksamma att denna nya syn kommit till uttryck i nya lagförslag. Mot bakgrund av dessa framgångar kan man säga att återkommande krav till sist lönar sig.

Mycket av de resultat vi kan förvänta på kriminalvårdens område beror på den helhjärtade insats som alla i dessa frågor engagerade kan prestera. Det har i olika sammanhang redovisats — bl. a. i en liten skrift som kommit riksdagsledamöterna till handa — att de insatser som görs av de olika kristna trossamfundet på olika sätt lyckas. Lewi Pethrus' stiftelse har kunnat redovisa häpnadsväckande resultat när det gäller både narkomaner och alkoholister som har råkat in på brottets bana. Vi menar att den andliga vården på anstalterna, där man på ett särskilt sätt kan komma i kontakt med de intagna, har en mycket stor betydelse och bör uppmuntras så att samfundet inte behöver avstå ekonomiska tillgångar för att kunna uppehålla denna kontakt.

Den explosionsartade ökningen av drogmissbrukare på våra anstalter ställer nya krav på vårdinsatser. Av den senaste redovisningen framgår att ungefär en fjärdedel av de kriminella är hemfallna åt läkemedelsmissbruk. Tyvärr medger inte våra resurser bifall till kriminalvårdsstyrelsens förslag om narkomanvårdsavdelningar, men vi reserverar vill börja med att två narkomanvårdsavdelningar inrättas, en på Hall och en på Kumla.

Det är känt att den svåraste klyftan för den frigivne är första tiden efter anstaltsvistelsen. Han har svårt att själv reda upp sina behov och problem. Vi anser att resurserna för frivårdens organ måste öka snabbare än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Det är måhända det viktigaste på kriminalvårdsområdet att man inte släpper ut den intagne utan att ge honom fortsatt vård och stöd.

Kriminalvårdsforskningen har där en stor uppgift att fylla för att vi skall få en riktig uppfattning om vad som lönar sig i detta sammanhang, vilken effekt olika vårdformer har och vilken betydelse allmän- och individualpreventionen har. Den kriminologiska forskningen måste stödjas för att vi skall kunna få till stånd ett lyckosamt bedömnings-

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

resultat för våra insatser. Som jag tidigare sagt tror jag att de frivilliga insatserna här är mycket betydelsefulla.

På detta område mera än på något annat område betyder det mycket om arbetsförhållandena är sådana att vi rätt kan utnyttja den erfarenhet som vård- och tillsynspersonalen har skaffat sig. Som vi framhåller i vår reservation bör överläggningar och samråd snabbt komma till stånd; denna fråga är så viktig att den inte bör uppskjutas i avvaktan på en utrednings resultat.

Till sist, herr talman, vill jag säga att jag förstår dem som tycker att det som visats av KRUM:s verksamhet inte förtjänar stöd av skattepengar. Men alla sidor av KRUM:s verksamhet har väl inte visats. Tanken bakom denna organisation, där frivilliga krafter utanför anstalterna försöker få de intagna att intressera sig för ett samhälle under vars regler vi alla måste samverka, måste vara riktig. Genom detta engagemang kanske någon kan räddas och undgå en livslång kriminalisering. Det är ett skäl till att vi inte gjort något uttalande beträffande anslaget till KRUM.

Ett annat skäl till att vi inte gör något uttalande är att enligt min uppfattning riksdagen inte skall föreskriva restriktioner i fråga om medel, som av en ansvarig myndighet delas ut i sammanhanget. Kriminalvårdsstyrelsen borde här ha så stor erfarenhet att den under ämbetsmannaansvar kan bedöma, huruvida denna verksamhet har en sådan betydelse för kriminalvården att den bör tilldelas ett anslag. Jag menar nog att kriminalvårdsstyrelsen skall ha detta ansvar, och därför bör vi inte göra något uttalande.

Herr talman! Jag vill med detta avsluta mitt anförande. Jag yrkar bifall till reservationerna 1–5, 7, 8, 9 och 11 samt i övrigt till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar Johansson i Växjö (c) och Eriksson i Bäckmora (c).

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Justitieutskottets betänkande nr 6 inleds med en kort sammanfattning av direktiven för den kriminalvårdsberedning som tillsattes i slutet av förra året. Enligt direktiven skall beredningen under första halvåret i år utföra en översikt över vår kriminalvårdspolitik och framlägga förslag till de prioriteringar och planläggningar på kort och lång sikt som behövs på detta avsnitt. Jag tror det var värdefullt att utskottet gjorde denna inledning, för vad betänkandet och reservationerna sedan innehåller bör ses mot den bakgrund som direktiven utgör.

Man kanske kan förvåna sig över att utskottet, när en utredning tillsatts med uppdrag att snabbt göra en översyn över hela fältet, ändå inte har kunnat enas i större utsträckning. Men jag tror det är riktigt att göra som fru ordföranden i justitieutskottet gjorde alldeles nyss – och som herr Dockered instämde i – nämligen betona att skiljaktigheterna egentligen inte är så stora i vår grunduppfattning om problemens stora betydelse och behoven av att ytterligare utbygga och förstärka vår kriminalvård.

Våra skiljaktigheter består nog mera i, som fru Kristensson sade, att vi

kanske har olika uppfattningar om i hur hög grad vi under innevarande budgetår kan ta större andel av våra medel i anspråk för detta ändamål och i vad mån den pågående utredningen skall anses utgöra ett hinder för att nu tillmötesgå en rad av yrkanden i olika motioner. Där har jag för min del den uppfattningen — den delas av utskottsmajoriteten — att det när en sådan här utredning är på gång är ganska meningslöst att komma med förslag om punktinsatser här och var som kanhända sedan inte passar in i mönstret för de förslag som beredningen kommer att framlägga. Därför är det väl klokt att för närvarande nöja sig med de förstärkningar som är föreslagna i propositionen från regeringen, vilka visserligen är ganska blygsamma — det skall jag gärna medge. De är så pass blygsamma att jag, om vi inte hade haft denna pågående utredning, förvisso skulle ha varit beredd att yrka på förstärkningar på åtskilliga håll. Men som det nu är har utskottet funnit att man bör godta de förslag som framlagts.

Jag skall försöka att mycket snabbt ge några kommentarer till de olika reservationerna och börjar då med reservationen 1 vid punkten 2, som bygger på en motion vari yrkas på förstärkt anslag till den andliga vården. I reservationen framhålls den värdefulla insats som de religiösa organisationerna utför i fråga om den kontaktskapande verksamheten inom våra anstalter. Den vill jag gärna vitsorda, men det värdet är också till finnandes när det gäller andra kontaktskapande organisationer, t. ex. våra folkbildningsorganisationer och andra ideella rörelser.

Jag är inte säker på att den andliga vården skall stå högst på listan om vi skall gallra bland alla de önskemål som skall prioriteras i framtiden. Denna vård är nämligen inte sämre tillgodosedd än många andra vårdområden här. Även om jag varmt instämmer i de värdeomdömen man avgivit här beträffande de religiösa organisationernas insatser så är jag inte beredd att godta förslaget om en förstärkning här. Dessutom vill jag understryka vad vi sagt i utskottet, att frågan om ersättning till NAV-ledamöterna prövas i samband med den utredning om ersättning för bisysslor som för närvarande pågår inom finansdepartementet.

Sedan har vi reservationen 2 som tar upp frågan om inrättandet av särskilda narkomanvårdsavdelningar. Det är flera motioner som har väckts i denna fråga. Där vill jag bara säga det att eftersom detta ligger inom ramen för de överväganden som skall göras inom kriminalvårdsberedningen så skulle det vara väldigt olyckligt om vi nu uttalade oss för att vi skall placera särskilda vårdavdelningar på vissa namngivna anstalter.

Fru Kristensson erinrade om att vid narkotikasymposiet i Strasbourg enades man om ett uttalande att det behövdes särskilda vårdanstalter för det kriminalvårdsklientel som är narkomaner, men man uttalade sig inte om på vad sätt den vården skulle organiseras. I det utskott där jag medarbetade tillät jag mig att framhålla, att många av de narkotikaberoende som finns på vårdanstalter är sådana som drivits till kriminalitet på grund av sin narkomani och att i väldigt många fall den kriminaliteten inte är av allvarligare art än att man utan risk skulle kunna föra över dem till andra vårdformer för att bota deras narkomani. I vissa andra fall när det rör sig om mera allvarlig brottslighet är man kanske tvungen att ha särskilda vårdenheter inom anstalterna. Det är en fråga som skall

överbägas inom kriminalvårdsberedningen. Det skulle vara att föregripa den prövningen om man nu uttalade sig för hur vården skall organiseras. De reservationer som sedan gäller medelsanvisningar sammanhänger ju med de yrkanden som gjorts i reservationen 2, och jag yrkar följaktligen avslag på dessa reservationer.

Herr Westberg i Ljusdal talade bl. a. för reservationen 6, som rör det uppdrag till samarbetsorganet för bekämpande av narkotikamissbruk som har yrkats i motionen 177. Detta är ju också exempel på frågor som klart ligger under kriminalvårdsberedningens uppdrag, och det är orsaken till att vi inte velat tillstyrka motionen. Jag yrkar alltså avslag på reservationen 6.

Fångvårdspersonalens arbetssituation har tagits upp i reservationen 7 och kommenterats av samtliga talare här förut. Vi har i utskottet hänvisat till att tillsynsutredningen fått i uppdrag att göra en översyn av den här problematiken. Fru Kristensson menar att trots att denna utredning pågår borde departementschefen ta ett initiativ för att komma till rätta med de missförhållanden som påstås råda.

Nu skall jag gärna medge att i den pågående kriminaldebatten blir det ofta ett överslag när det gäller att ta parti för eller emot de intagna medan man mycket ofta glömmar bort den mycket svåra situation som fångvårdspersonalen befinner sig i. Det är dock inte lika säkert att departementet eller den styrelse som har att tillvarata personalens intressen ställer sig likgiltig i det avseendet. Från fångvårdspersonalens eget håll har det ju inte kommit några framstötter om att man önskar att man skall ta itu med detta på något extraordinärt sätt. Det är tydligen ett uppdrag som motionärerna har tagit på sig, kanske en smula oombedda. Medan en utredning pågår finns inte någon anledning för riksdagen att för närvarande ta något initiativ, och vi yrkar således avslag på reservationen 7.

När det gäller frivården har man i reservationen 8 föreslagit vissa punktinsatser. Även om jag villigt medger att det inom frivården behövs en kraftig förstärkning, vill jag erinra om att det i direktiven för kriminalvårdsberedningen starkt understrukits att frivården bör prioriteras när det gäller att dra upp riktlinjerna för det framtida kriminalvårdsarbetet. Det är följaktligen inte lämpligt att göra dessa punktinsatser, i synnerhet mot bakgrunden av det budgettekniska läge i vilket vi i dag befinner oss.

Frivårdens organisation behandlas också i reservationen 9, där man tagit upp olika delproblem. Vi har ansett att samtliga de frågor, som berörs i motionerna 110, 903 och 904, också återfinnes i kriminalvårdsberedningens uppdrag. När det gäller motionen 904 och dess yrkande om särskilt bidrag till de ideella organisationernas övervakarverksamhet kan det dessutom sägas att vi redan förra året tog ställning till denna fråga i samband med en liknande motion. Vi framhöll då att frågor rörande organisationen och utbildningen av övervakare är saker som måste ankomma på statsmakterna, varför de ideella organisationernas verksamhet här som förut bör inskränka sig till att just försöka tillhandahålla personer som man anser vara lämpliga. Men att ge statsbidrag till själva utbildningen och organisationen av denna sida av kriminalvården anser vi inte lämpligt.

I reservationen 10 har yrkats bifall till motionen 212 om bibehållande av Arvika skyddskonsulentdistrikt. Förslaget om att dra in detta skyddskonsulentdistrikt bygger på den Fornanderska utredningen, där man utgick ifrån att vi i fortsättningen inte skall ha enmansdistrikt. Jag tror att de farhågor som uttalats i reservationen och i motionen är ganska överdrivna; man talar om de långa avstånden och risken för att man på grund av minskad personkännedom skall få en ökad kriminalitet inom distriktet. Den personkännedom som man åberopat har väl i hög grad förefunnits hos den skyddskonsulent som tjänstgjort hitintills. När det gäller nyrekrytering kommer inte samma personkännedom att finnas. Den konsulent som är stationerad i Karlstad har ju, som utskottet också påpekar, möjlighet att ha filialmottagningar i Arvika, och därmed har man skapat underlag för den personliga kontakt som behövs och man kan undvika de långa resor som påtalats av reservanterna.

I reservationen 11 tar man upp den gamla frågan om en utbyggnad av den kriminologiska forskningen. Det är ett gammalt ämne, som vi diskuterat flera gånger. Vi har i utskottets betänkande hänvisat till det arbete som pågår inom kommittén för kriminologisk behandlingsforskning och vars värde har understrukits av reservanterna, även om de inte tycker att detta är tillräckligt. Vi har också erinrat om den försöksverksamhet som för närvarande pågår i Sundsvall. Jag tror att det är viktigt att vi försöker dra lärdomar av de erfarenheter vi har av den pågående forskningsverksamheten innan vi bygger vidare. Dessutom tror jag att vi just när det gäller forskningen i hög grad är beroende av allt samarbete vi kan få — inte bara mellan de nordiska länderna utan även på det internationella planet. Jag vill påminna om att att om man i det sammanhanget läser KAIK:s betänkande, finner man att på det internationella planet en hel rad forskningsprojekt utförts, som vi säkerligen här hemma kan dra nytta av och omsätta i praktisk handling. Av utredningen kan vi också konstatera att det förekommer en inte oväsentlig kriminologisk forskning inom vårt eget land, även om den inte varit så samordnad som man skulle önska. På detta fält finns alltså möjligheter att få ett mera samlat grepp om det hela. Men jag tror att vi för närvarande gör klokt i att följa den forskning som bedrivs och avläsa resultaten av den innan vi går vidare. Utskottet yrkar alltså avslag även på denna reservation.

Sedan vill jag något beröra det särskilda yttrande som har lagts fram under punkten 6, rörande anslaget till KRUM. Jag tycker inte det i dag finns anledning till en längre diskussion om KRUM:s agerande och det berättigande i att KRUM får anslag. Vi har i utskottet påpekat att det är kriminalvårdsstyrelsen som skall bestämma om hur anslaget till de frivilliga organisationernas kontaktskapande verksamhet skall fördelas. Jag skall inte heller, herr talman, dra upp en större debatt kring en fråga som jag hoppas riksdagen inom kort kommer att få möjlighet att diskutera på grundval av ett fullständigare underlag när kriminalvårdsberedningen har lagt fram sitt förslag.

Jag ber således att få yrka bifall till justitieutskottets betänkande i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

I detta anförande instämde herr Larfors (s).

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligt att utskottets vice ordförande, som tillika är ledamot av kriminalvårdsberedningen, måste fästa stort avseende vid beredningens arbete och är obenägen att medge behovet av några konkreta insatser eftersom hon vet att kriminalvårdsberedningen kommer att pröva dessa frågor. Från oppositionens sida har vi emellertid menat att det, utan att avvakta kriminalvårdsberedningens arbete, finns vissa konkreta åtgärder som alla borde kunna vara överens om är nödvändiga att vidta. Det gäller, som jag sade förut, ökade insatser främst för narkomanvårdsklientelet, såväl inom den slutna vården som inom frivården. Jag tror inte det råder några delade meningar mellan utskottets vice ordförande och mig om att de åtgärderna måste prioriteras. Från oppositionens sida anser vi att det vore en nackdel att låta ytterligare ett budgetår gå innan man vidtar någon förstärkning.

När det gäller fängvårdspersonalen är det rätt som vice ordföranden säger – jag framhöll det själv tidigare – att man ofta glömmer bort deras situation. Man inriktar lätt debatten på de intagna och deras förhållanden. Men jag tycker inte, som vice ordföranden ansåg, att det är något extraordinärt om en departementschef, som ansvarig för personalen inom sitt departementsområde, tar ett initiativ att undersöka om inte personalens arbetssituation kan förbättras. Jag tycker tvärtom att det vore något helt naturligt. Man skall inte lösa frågor, som kan klaras på ett enkelt sätt, genom hänvisning till sittande utredningar, vilkas arbete kan ta årtal och som dessutom kan komplicera frågorna i onödan.

De ideella organisationerna och övervakarna har – det visar erfarenheten -- haft förmågan att stå till tjänst med övervakare som verkligen åstadkommit goda resultat. Jag tycker att statsmakterna bör ta det med i beräkningen och att statsbidrag ter sig naturligt.

Kriminalvårdsforskningen är en gammal fråga, säger fröken Bergegren. Ja, det är den verkligen. Vi har fört fram den från moderata samlingspartiet i flera år. Jag vill endast tillägga att professor Sveri, som chef för det kriminalvetenskapliga institutet här i Stockholm, själv säger att hans och hans medarbetares tid enbart åtgår till undervisning av studenterna och att det inte blir någon tid över till forskning. Det är verkligen negativt.

Slutligen, när det gäller anslagen till KRUM, tycker jag inte det är för mycket att vi i riksdagen uppmärksammar de negativa effekterna av en viss del av KRUM:s verksamhet. Det är därför på sin plats, enligt min mening, att vi talar om att vi följer med vad som händer inom det här området och att vi ger uttryck för den uppfattningen att om KRUM skall fortsätta att få statsbidrag så skall verksamheten tjäna det syfte för vilket pengarna är avsedda.

Herr DOCKERED (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är i viss mån förekommen av utskottets värderade ordförande. Jag tycker också att det är felaktigt att säga att man beträffande fängvårdspersonalens arbetssituation inte skall göra någonting därför att det pågår en utredning om förhållandena. Det förs ju en intensiv debatt om arbetstagarnas miljöförhållanden, och jag anser att det

är synnerligen viktigt att man tar upp även de här problemen och genom samråd kommer fram till ett resultat. Det kan vara utomordentligt betydelsefullt ur fångvårdssynpunkt och även för kriminalvården. Fångvårdspersonalen har säkerligen mycket stora erfarenheter som man bör kunna tillvarata genom att förbättra dess arbetsförhållanden och arbets-situation i övrigt.

När sedan vice ordföranden i utskottet säger att vi skall bygga mycket inte bara på den enskilda forskningen inom landet utan också på vad vi kan få reda på genom den internationellt bedrivna forskningen, så är det naturligtvis riktigt. Vi bör hålla alla kanaler öppna för att tillgodogöra oss de erfarenheter som har vunnits på andra håll.

Det finns ju ett forskningsobjekt uppe i Sundsvall och vi är mycket intresserade av att se vad det kan bli för resultat av det. Men det här området är ju utomordentligt svårt och när vår ende professor i kriminologi säger att resurserna är för dåliga för forskningen, så tror jag att vi alldeles oberoende av pågående utredningar måste sätta in ytterligare resurser.

Utskottet besökte Sundsvall och tog del av projektet där och fick då en liten inblick i problemen. En av de ledande forskarna där sade oss att man är väldigt trevande i sitt arbete. Om vi nu skall gå ut över landets gränser, så talade han om att i Finland har det visat sig att god mat har lika stor terapeutisk betydelse som andra insatser.

Sådana uttalanden gör att man blir ännu mer intresserad av att det forskas på detta område. Därför har vi reserverter också begärt ökade anslag till forskningen.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan helt hålla med de två föregående talarna som representerar oss reserverter. Men jag blir ytterst förvånad när utskottets vice ordförande är så säker på att det nu inte finns anledning att gå vidare när det gäller att rusta upp inom kriminalvården, utan att man skall ligga stilla och avvakta kriminalvårdsberedningen. Jag är väldigt glad över att justitieministern inte delar hennes uppfattning utan tar bestämda steg framåt — det har jag noterat med stor tillfredsställelse. Vi reserverter har bara menat att man bör gå ännu något längre och därför har vi fört fram vissa förslag som jag har talat om tidigare och som finns omnämnda i reservationerna.

Utskottets vice ordförande anser det alldeles självklart att utbildning-en av övervakare helt skall ske i statens regi. Därför går hon emot förslaget att de religiösa och ideella organisationerna skulle kunna anordna utbildningsverksamhet för att engagera flera människor och effektivisera arbetet. Jag har väldigt svårt att förstå synpunkten om monopol också på det här området. Varför skulle vi inte ändå kunna anstränga oss för att ta vara på alla positiva insatser som kan vinnas för att om möjligt nå längre på detta område? Alla möjligheter behöver ju utnyttjas. Varför då inte ta vara på dessa? Det borde vara en självklarhet att vi skulle göra så.

När det sedan gäller Arvikadistriktet vidhåller jag min uppfattning att centraliseringen också där är till skada. Jag tror, som jag sagt tidigare, att

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

en indragning av detta distrikt skulle få negativa effekter. Jag behöver bara hänvisa till vad jag tidigare sagt och till vad som anförs i reservationen.

Jag vidhåller mitt yrkande beträffande reservationerna. Självfallet vill jag för egen del yrka bifall till utskottets hemställan på alla de punkter i betänkandet där utskottet är enigt.

Fröken BERGEGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Westberg i Ljusdal vill jag säga att vi alla är tacksamma för de frivilliga krafter som anmäler sig för att hjälpa till i frivården och i övervakningsverksamheten.

Den rent sakliga utbildningen bör emellertid ligga på det allmänna. Vill de ideella eller religiösa organisationerna bedriva en utbildningsverksamhet enligt andra linjer för att tillgodose sina speciella syften i detta sammanhang, är det naturligtvis dem obetaget, men det skall de i så fall göra med egna och inte med statliga medel.

Vidare har fru Kristensson, herr Dockered och herr Westberg i Ljusdal vänt sig emot min uppfattning att vi inte skall sätta in åtgärder på olika punkter nu medan en utredning pågår. Men det är väl ändå en gammal kutym här i riksdagen att vi i regel inte vidtar några genomgripande åtgärder medan en fråga är under utredning. Detta är nu så mycket mer motiverat som det gäller en utredning som i sina direktiv har fått uppdraget att mycket snabbt lägga fram konkreta förslag. Vi kommer alltså utan nämnvärt dröjsmål att få tillfälle att diskutera dessa frågor på nytt med ett betydligt bättre sakunderlag än vad vi har i dag.

Det är anledningen till att jag motsätter mig tanken att nu genomföra punktinsatser, som bara gör det svårare för oss att åstadkomma den överskådliga översyn som enligt kriminalvårdsberedningens direktiv skall vidtas. Jag vidhåller således mitt yrkande.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat på den debatt som förts här. Jag har noterat att man har delade meningar i vissa detaljfrågor men att man ändå har samma målsättning: att skapa en så god kriminalvård som möjligt och att försöka förbättra frivården så mycket som möjligt.

Jag kommer från en del av landet där man lyckats bättre med detta än på de flesta håll. Man har hållit brottsligheten nere. Man har haft en mycket väl fungerande skyddskonsulentorganisation. Domare, polismyndighet, åklagare och advokater är helt ense om att huvudskälet till att man kunnat hålla brottsligheten nere är just det förhållandet att det funnits en väl fungerande skyddskonsulentorganisation. Nu föreslår departementschefen att denna organisation skall brytas sönder och majoriteten i utskottet följer departementschefen. Utskottsmajoriteten säger visserligen i en mening att en filialmottagning i Arvika bör övervägas i samband med distriktsindelningsändringen. Alla vet emellertid att även detta skulle innebära en klar försämring.

Herr Westberg i Ljusdal har, utan att känna till de lokala förhållandena, träffat precis rätt när han i sin argumentering i denna fråga sagt, att just de personliga kontakterna i en bygd som västra Värmland har

mycket stor betydelse och att det innebär en klar försämring, om den nuvarande organisationen bryts upp. Det skulle ha varit nyttigt om utskottet genom ett studiebesök hade fått ta del av de erfarenheter och de resultat som man nått genom den nuvarande organisationen. Hade man haft tid och möjligheter att på nära håll göra detta, hade man sannolikt kommit fram till ett annat beslut.

Fröken Bergegren sade nyss att farhågorna beträffande västra Värmland är alldeles överdrivna. Det är de inte, och jag skall verifiera det med ett par uttalanden från personer som mycket nära följt resultaten av den nuvarande organisationen. Häradsbörjande Ernst Heyman säger: "Med skäl kan man fråga sig varför en organisation, som fungerat enligt direktiv och målsättningar så fint som skyddskonsulentorganisationen i Arvika, skall läggas ned." Det andra uttalandet kommer från en av de advokater som ofta har till uppgift att inför domstolen försvara det klientel som dömts till skyddstillsyn. Advokat Holger Pedersén säger: "Vi har klara bevis på vad personlig kontakt och god kännedom om lokala förhållanden betyder. Detta kommer sannolikt att försvinna därest skyddskonsulenterna skulle vara placerade i Karlstad. Allt talar för att resultatet skulle bli avsevärt försämrat och det kan väl inte vara detta som man åsyftar i förslaget."

Jag vill personligen deklarerat att jag anser departementschefens förslag olyckligt, och jag är orolig för följderna av det. Jag tycker att man bort ta större hänsyn till de resultat som uppnåtts genom den nuvarande organisationen. Min bedömning är att majoriteten tar på sig ett ansvar genom att bryta upp den nuvarande organisationen och biträda det enda förslag som föreligger beträffande hela landet om indragning av skyddskonsulentdistrikt.

Jag vill för min del yrka bifall till reservationen 10.

I detta anförande instämde herr Norrby i Gunnarskog (c).

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Efter det mycket märkliga uttalande som justitieministern gjorde i går om ordningen på Sergels torg kanske debatten om kriminalpolitiska frågor är ganska meningslös. Jag hade tänkt ägna mig i huvudsak åt reservationen 7, som handlar om fångvårdspersonalens arbetssituation. Låt mig bara, herr talman, göra en liten parentes. En halvtimme efter den debatt vi hade i går om Sergels torg gick en värderad ledamot av kammaren över torget och blev åsyna vittne till en utomordentligt brutal misshandel alldeles nedanför rulltrappan upp till det här huset. Justitieministern hade sagt att det finns 25 poliser avdelade för att bevaka torget. Min sagesman försökte emellertid förgäves få tag i en polis. Han ringde och han sökte, och när han kom tillbaka var den man som utsatts för misshandeln nedslagen och fullständigt söndersparkad i ansiktet av ligisterna.

Det var om de ligisterna, ärade kammarledamöter, som Sveriges justitieminister bara hade ett omdöme att göra: "Vi skall visa förståelse för dem. Det hela är samhällets fel." Ynkligt, vill jag säga.

Det är gott och väl att man försöker intressera sig för fångarnas

situation. Det är självklart att man skall göra det. Men man skall väl också försöka att intressera sig för den vård- och tillsynspersonal som skall arbeta på dessa anstalter. Det gäller nämligen deras arbetsmiljö. I årets socialhuvudtitel säger socialministern att just arbetsmiljön skall bli en huvudfråga i framtiden. Det instämmer jag gärna i. Men jag vill fråga om det också är fallet för fångvårdspersonalen.

Jag tycker att justitieministern, som nu har lämnat kammaren, och jag kunde försöka vara överens åtminstone på en punkt, nämligen den att all mänsklig samlevnad, om den skall fungera, kräver att vi alla följer de lagar och förordningar som samhället har uppställt. Det skall självklart gälla även för intagna på anstalter. En vanlig arbetare måste rätta sig efter de regler som finns på arbetsplatsen. Annars blir han tillrättavisd av sin arbetsledare. Även vi som arbetar i detta hus får följa de regler som gäller för riksdagen och som riksdagen själv skapat. En riksdagsman som talar längre än tre minuter vid en frågedebatt blir genast tillrättavisd av vår värderade talman.

Skall inte samma lydadsregler gälla för våra fångar? Hur skall en kriminell människa efter fängelsevistelsen kunna underordna sig de föreskrifter som samhället uppställer, om han inte fått lära sig att följa de föreskrifter som gäller medan han avtjänar sitt straff? I verkligheten är det en brutal politik mot de intagna att de inte får lära sig att följa de föreskrifter som gäller. De kan inte göra det heller då de kommer ut.

Vi borde också, herr justitieminister, kunna vara överens om att det är personalen på anstalterna, de anställda, som har att se till att gällande ordningsregler efterföljs. Men personalen anser sig inte få stöd av sin arbetsgivare, i första hand av justitieministern, i sin mycket svåra arbetsuppgift. Och personal som inte får stöd av sin arbetsgivare kan inte göra ett fullgott arbete, och det blir fångvården lidande på. Det framgår av bl. a. anstaltsläkarens rapport för 1970 från Kumlaanstalten. Jag citerar, herr talman: "Alltför många av personalen sviktar och har sökt undertecknad i egenskap av provinsialläkare. Kriminalvård är ett svårt och omöjligt arbete, något som kritikerna ej tycks förstå. Personalen får mycket sällan ett erkännande. Kriminalvårdsstyrelsen i Kungl. Huvudstaden uppfattas av de flesta som en institution, som skickar ut order och föreskrifter men som aldrig ger ett erkännande eller uppmuntrande ord."

Situationen under 1971 var betydligt värre. Det var oroande många som drabbades av stressjukdomar. Läkarna har slagit larm.

Skulle justitieministern acceptera sådana rapporter från ett privat företag utan att göra något?

För att fångvården skall kunna fungera måste det finnas tillräckligt med platser. Av regeringens förslag framgår att bl. a. Helsingborgsanstalten skall läggas ner under detta budgetår. Utskottsmajoriteten skriver på s. 5, när den inte vill tillstyrka min motion som kräver att man tar upp överläggningar med personalen på fångvårdsanstalterna, att den sätter sin lit till tillsynsutredningen. Utskottet konstaterar att utredningen fått ett tilläggsdirektiv och anför: "Härvid skall bl. a. prövas lämpligheten av en ytterligare differentiering av klientel eller omfördelning av personal."

Hur skall man kunna göra det, om man lägger ner Helsingborgsanstalten och får en överbeläggning på de övriga anstalterna? Det blir mycket

svårt att differentiera då.

Jag skall citera vad andre förbundsordförande Lars Sandberg i Statsanställdas förbund, den organisation som denna personal tillhör, sagt: "Nya oroligheter väntas inträffa vid fullbeläggning på anstalterna. Sätt stopp i tid för ytterligare anstaltsmyterier med gisslan!"

I en tidningsartikel heter det om den uppvaktnings som förbundets representanter gjorde hos justitieministern den 18 februari: "Man uttryckte också sin starka oro över vårdpersonalens situation om det slutna platsantalet skulle nedbantas och anstalterna överbeläggas.

— Det psykiska trycket på våra medlemmar är redan i dag oerhört hårt och vi är starkt betänksamma inför den senaste utvecklingen. Vem hade t.ex. kunnat tänka sig att vi här i Norden skulle råka ut för anstaltsmyterier med vårdare som gisslan?"

Fröken Bergegren sade nyss att motionärerna oombedda hade tagit upp detta problem. Fel, fröken Bergegren, det är vårdpersonalens organisation som har väckt denna fråga.

Herr talman! I övrigt kan jag helt instämma i vad utskottets ordförande, fru Kristensson, här har anfört. Jag skulle kunna tillägga något om KRUM:s verksamhet, men jag skall inte göra det eftersom det finns ett särskilt yttrande. Jag kan också instämma i att det finns krafter inom KRUM som arbetar efter en seriös målsättning. Den kritik som har riktats mot KRUM är att organisationen visar intresse för de intagna så länge de sitter kvar på anstalten, men i regel tappar intresset när de har lämnat anstalten. Och det är inte bra; det är nämligen då som åtgärder verkligen behöver vidtas.

Med det anförda ber jag att få instämma i de yrkanden som fru Kristensson har framställt.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Jag tycker att dagens debatt kring vår kriminalvård, speciellt den inriktning som den har fått i en del av de senare inläggen, där man har talat om KRUM och andra kontaktskapande organ, i någon mån ger en snedbelysning av problemet. Fastän detta kommer att bli en parentes i mitt anförande vill jag ändå peka på något som betyder oerhört mycket för rehabilitering och återanpassning i samhället av de intagna och av dem som kommit ut i frivård, nämligen fackföreningsrörelsens insatser. Bl. a. har Byggnadsarbetareförbundet goda erfarenheter av det samarbete man tagit upp på Skenäs. Man hyser förhoppningar om att även andra fackliga organisationer och deras medlemmar kommer att engagera sig i sådan verksamhet. Överläggningar på den punkten har redan börjat.

I övrigt vill jag konstatera att jag inte är lika bibelsprängd som herr Westberg i Ljusdal. Men det har kommit ut en bok i år, en av de intressantaste för dem som önskar följa problemen kring kriminalvården. Den heter "Brott i USA" och är skriven av Ramsey Clark, som var justitieminister under president Kennedys tid. Även om debatten i dag, till för några anföranden sedan, har varit mycket lugn och saklig kan jag inte underlåta att citera Hesekiel. Det gör nämligen också Ramsey Clark när han talar om de nya domedagsprofeterna, de som i likhet med

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

Hesekiel kommer att ropa ut: Landet är fullt av blodiga brott och staden är full av våld!

Ingen av oss, i vilket land vi än lever, kan undgå att komma i kontakt med våld. Men jag tror det förtjänar citeras vad Ramsey Clark säger, att utvecklingen kommer att skapa en ny fattigdom som är annorlunda och grymmare än den jämförelsevis milda form av fattigdom som handlar om brist på förnödenheter. Denna nya fattigdom är brist på hälsa, på möjligheter i tillvaron, på makt och anständiga levnadsvillkor, brist på mänsklighet, värdighet, fred och kärlek. Och denna nya fattigdom kommer att medföra ett tryck på individen som gör att han söker utlopp för sin desperation i nya former av asocialt beteende.

Jag tror att det är en av anledningarna till att man kan dra fram vissa skrämmande exempel. Men jag tror också att vi måste göra klart för oss att regeringen och utskottsmajoritetens representanter ingalunda har framställt verkligheten mer ljus än den är, vilket herr Dockered påstod. Detta anser jag felaktigt. Redan i propositionen och även i utskottsbe-
tänkandet har de aktuella siffror som finns redovisats, och det är väl inget tvivel om att man på en del håll – dock icke när det gäller våldsbrotten och upplyklaringsprocenten – kan peka på en viss ökning. Men jag tror återigen att vi måste ta litet intryck av vad den förre amerikanske justitieministern säger, när han just apropå detta påpekar att sådana här statistiska siffror egentligen inte anger någonting om det verkliga förhållandet. Det är polisens statistik som redovisas, men den sätts inte i förhållande till hela befolkningen, och därför ger den inte hela sanningen – i synnerhet som siffrorna inte talar om orsakerna till att brottslighet förekommer, vilka brottslingarna är eller vilka som faller offer.

Även om Clark ibland har ett något drastiskt uttryckssätt, skulle jag gärna vilja återge vad han säger: Om det gällde brottsligheten på Virgin Islands, så skulle hela befolkningen där ha blivit mördad på tre år, och före döden skulle allesammans ha blivit våldtagna två gånger och rånade 18 gånger. Om alla dessa brott – det är alltså med utgångspunkt i den amerikanska statistiken – begicks på platser som du och jag känner till, så skulle vi alla vara utplånade på några veckor eller månader.

Jag tror att det här är en synpunkt som verkligen hör in i bilden när man använder brottsstatistiken för att teckna läget. Jag kan inte finna att vi annat än mycket sakligt och koncentrerat har konstaterat hurdant läget är här i dag.

Jag hade närmast tänkt mig, herr talman, när jag begärde ordet att bli mer eller mindre internationell. Jag tror att man har desto större anledning att inte bara syssla med våra svenska förhållanden som utvecklingen är ganska likartad runt om i världen. Det kan som ett enda litet exempel på detta dras fram att i debatten om ungdomskriminalitet har man tidigare fört fram just industriländerna och sagt att det är där trenden går mot en ökning. Nu har man inom ECOSOC på FN:s uppdrag gjort studier i fem länder och funnit att ungdomskriminaliteten har samma uttryckssätt, samma procentuella tillväxt och att länderna har ungefär samma attityder emot ungdomskriminaliteten och samma behandlingsformer för rehabilitering i dessa fem länder. Det är så vitt skilda länder som Belgien, Indien, Förenade arabrepubliken, Jugoslavien och

Zambia. Därför tror jag också att vi, som fröken Bergegren tidigare har sagt, verkligen har anledning att bygga på väldigt många likheter i våra samhällssystem runt om i världen, hur olika de än ser ut vid första påseendet. Vi skall alltså icke så ensidigt inrikta oss på krav på behandlingsforskning, som har varit uppe i debatten tidigare och som också tas upp i reservationen 5 till justitiekottets betänkande nr 6.

Jag vill erinra om att justitiekottets företrädare första lagutskottet gjorde en resa i Amerika, där vi studerade bl. a. behandlingsforskning och konstaterade att man hade kommit ganska långt i vissa delstater. Men de urvalsmetoder som gällde där kan vi över huvud taget inte ta upp här i Sverige. Det förbjuder oss inte endast våra grundlagar utan också vår principiella inställning till människors integritet. Forskarna fick nämligen lotta, slumpmässigt välja ut vilka behandlingsformer ett visst antal individer skulle utsättas för, utan att ta någon som helst hänsyn till om just den lottade behandlingsformen var den rätta eller inte. Vi hörde bl. a. om en person som hade lottats ut till frivård fastän han uppenbarligen var i så dåligt skick och risken för självmord var så stor att det riktiga hade varit att placera vederbörande under övervakning på ett sjukhus för att han skulle återvinna sitt sinness tillstånd.

Någonting sådant kan vi inte göra. Vi har stor anledning att mycket mer än hittills koncentrera oss på de forskningar som pågår och som vi nu håller på att koordinera. Det gäller inte bara de försök som inom Nordiska rådets ram väl inte har hunnit särskilt långt men som har hunnit desto längre inom Europarådets ram på FN:s tillskyndan och inom det institut som FN har skapat för Fjärran Östern och Asien. Det är värt att notera att i början av maj kommer FN:s kommitté för förhindrande av brott att ha ett möte med representanter för kriminalvård och justitiedepartement i hela världen. De skall diskutera en gemensam strategi för brottsbekämpning. Det arbetspapper som har lagts fram är oerhört intressant. Jag skall försöka duplicera det och ge det bl. a. till fru Kristensson. Där tar man nämligen upp frågan vilka möjligheter man har att forska och vilka svårigheter det är att över huvud taget veta hur man skall forska. Man har både mikrosynpunkten och makrosynpunkten.

I detta av experter och forskare utarbetade papper sägs att forskarna själva har svårigheter att komma överens om vad som skall analyseras. De som forskar inom socialvetenskap är ännu inte överens. Det finns, om vi tar det mycket grovt, två olika skolor. Enligt en skola är brottslighet helt enkelt defekter i det sociala systemet men det behövs egentligen inte någon socialforskning alls – det räcker med att ändra lagen i strängare riktning och att ändra behandlingsformerna så att man får en allmänprevention. Andra skolor menar att det inte alls är säkert om den växande kriminaliteten är ett uttryck för genetiska eller miljömässiga faktorer, om den beror på kroppsliga eller psykologiska behov, om det är känslomässiga faktorer som ligger bakom och behöver undersökas. En del anser att man mycket mer måste gå in för en ordentlig miljöforskning och ställa den i relation till utmaningen från samhället och till de mänskliga rättigheterna.

Just därför att det finns en sådan lång rad av teorier är det mycket svårt att komma fram till någon strategi, och det är kanske ännu svårare

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

att ena sig om på vilka områden man skall forska och hur. Tillämpar man makrosynpunkten, får man se på samhällenas långtidsprogram. Då är svårigheten den att i de länder, där man har långtidsprogram, och på de områden som gäller utbildning, hälsovård, arbetsmarknad, miljö osv. indirekt också tänker på förebyggande av brott, detta nästan aldrig står uttalat i långtidsprogrammet. Där får man gå in i de detaljerna. Tvärtom har man i de länder, som låtit sina justitiedepartement arbeta tillsammans med socialdepartementen eller dessas motsvarigheter, inte den allmänna överblicken, när man gör upp strategin.

I varje fall tror man ändå att man nu i maj, när kriminalvårdsrepresentanter för FN:s samtliga medlemsländer sammanträffar, skall kunna komma fram till en strategi både för forskningen och dess inriktning och för vilka åtgärder som skall kunna diskuteras i de olika länderna, just därför att skillnaderna inte är så stora, trots allt, utan att fenomenen och resonemangen är ganska likartade.

Jag vill emellertid återkomma till forskningen. Jag tror det är väldigt värdefullt och nyttigt att vi har klart för oss hur svårt det är att rikta in forskningen och veta vad det skall forskas om. Vi har dock det stora Sundsvallsprojektet, som ger oss en svensk erfarenhet. Men jag tror att det är nödvändigt att inte bara läsa KAIK:s betänkande, där en hel rad undersökningar redovisas. Jag tror också vi skall ha klart för oss att alla bidrar vi med fakta, synpunkter och resultat.

Jag har tidigare i utskottet nämnt UNSDRI — det är Förenta nationernas institut för vad man kallar socialförsvar, i en mycket grov svensk översättning, nere i Rom. Institutet är en databank, där det går att ta del av både vissa utredningar om hur man bedömer allmänpreventiöns verkningar i olika länder och en mycket fullständig och intressant utredning om vad brott kostar i olika samhällen. Avsikten är att detta skall bilda underlag för regeringarnas ställningstaganden, när ett program för brottsbekämpande läggs fram. Det är denna övergripande forskning, denna samordning, som jag tror det är alldeles nödvändigt att vi har klar för oss. Det är också nödvändigt att vi deltar i arbetet och deltar synnerligen intensivt.

Detta är synpunkter, herr talman, som icke bör undanhållas denna debatt, där det ju gjorts kommentarer kring den påstådda bristen på intresse för forskning från svensk sida.

Herr DOCKERED (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tänkte inte begära ordet för något genmäle till fröken Mattson. Men hon upprepade vad vi har hört flera gånger tidigare, att polisens statistik skall vi inte bry oss om, utan vi skall tänka på att det här gäller en koncentrerad bild av befolkningen. Jag tycker inte att vi skall fortsätta den diskussionen, fröken Mattson. Vi behöver inte läsa statistik för att se på vilken väg vi är. All erfarenhet säger oss att vi nu är ute för någonting som vi inte skall underlåta att se allvaret i.

Jag vill alltså understryka att det här läget bedöms litet olika. Jag beklagar om regeringens och regeringspartiets företrädare underlåter att se allvaret i detta läge.

Fröken Mattson har talat om internationella förhållanden och tagit

hjälp av en f. d. justitieminister i Amerika. Ja, internationellt sett tyder väl den senaste tidens tendenser på att många tror att vårt land är ett land dit människor kan komma och göra upp sina mellanhavanden även med livet som insats. Jag är utomordentligt orolig om man nonchalerar även dessa tendenser på den internationella himlen och det anseende vi håller på att få internationellt.

Allt talar för att vi måste se mycket allvarligt på dessa frågor och inte får nonchalera den statistik som ansvariga myndigheter har presenterat. Vi behöver bara se oss omkring för att upptäcka vilken utveckling som ligger framför oss.

Fröken MATTSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror verkligen inte att någon kan påstå att vare sig jag eller någon annan i det parti jag representerar nonchalerar dessa frågor. Men jag vill påpeka att man inte kan mäta problemets vidd enbart med statistik och jag vill mycket starkt framhålla att problemet har många aspekter — bl. a. forskningsaspekten, som jag har uppehållit mig vid i dag, för att med ledning av den klara behandlingen och återanpassningen av de intagna. Detta är det främsta målet för vår kriminalvårdspolitik. Den saken måste också få komma med i bilden.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag har med stor tillfredsställelse noterat de många positiva uttalanden som här gjorts rörande betydelsen av förstärkta insatser på kriminalvårdens område när det gäller att bekämpa brottsligheten. Att försöka komma till rätta med den betydande brottsligheten i dag är en fråga om samhälleliga verksamheter på ett mycket vitt fält, och ibland kan det uppstå missförstånd när man vill prioritera det ena eller det andra området.

På senare tid har vi fått klart för oss att de många återfallen i brottslighet är något som vi inte bara kan passivt iaktta, utan vi bör också i ljuset av nya erfarenheter ha möjligheter att genom koncentrerade insatser minska på den återfallsbrottsligheten. Det är visserligen bara en del av brottsligheten som vi på det sättet kan minska — jag vill inte gå längre än till att använda ordet minska; man får inte vara alltför optimistisk i det fallet — men redan det att vi genom att arbeta efter nya riktlinjer eller fortsätta med tidigare försök kan få ner återfallsbrottsligheten har mycket betydande konsekvenser. Det skulle bl. a. betyda att vi kunde minska polisens arbetsbörda och att polisen därmed kunde få mera tid att ägna sig åt den direkt brottsbekämpande verksamheten.

Jag skall här inte gå in på någon principdeklaration om kriminalpolitikens mål och medel, utan jag nöjer mig med dessa små anmärkningar och skall sedan försöka besvara några frågor som framställts och bemöta en del synpunkter som kommit fram i denna debatt.

Fru Kristensson sade att det endast mycket kortfattat är angivet i propositionen att vi vill komma i gång med ett s. k. terapeutiskt samhälle vid anstalten i Gävle. Jag vill då komplettera det sagda med att upplysa fru Kristensson om att det är en försöksverksamhet som självfallet bedrivs inom ramen för givna organisatoriska, legala och ekonomiska

förutsättningar. Såväl personal som intagna är engagerade i den verksamheten, och urvalet av intagna sker med stor noggrannhet. Verksamheten följs också av kommittén för kriminologisk behandlingsforskning, som bl. a. från vetenskaplig synpunkt biträder med råd och stöd.

Fru Kristensson noterade också att vi i propositionen vill ha medel för att kunna genomföra vissa förbättringar när det gäller besöksförhållanden och permissionsförhållanden och ifrågasatte att detta kunde på något sätt stå i strid med den proposition beträffande narkotikaproblemet som nyligen har lagts fram för riksdagen. Jag vill därför nämna för fru Kristensson att jag redan i höstas, innan den propositionen utarbetades, offentligt och även i samråd med kriminalvårdsstyrelsen hävdade nödvändigheten av restriktivitet och skärpning när det gäller permissionsförhållandena för grova brottslingar, personer som är i särskilt hög grad samhällsfarliga. Men detta är ju bara en liten del av klientelet på våra anstalter. Beträffande det stora, om jag får använda uttrycket, normal-klientelet vill vi fortsätta den politik som vi har inlett att via bl. a. permissions- och besöksförhållanden underlätta övergången till frivården. Det finns alltså inte på något sätt någon motsättning i detta.

Man har i en motion tagit upp vårdpersonalens förhållanden. Särskilt under den nuvarande perioden, då det har kommit fram frågor om de intagnas möjligheter till samråd i sina egna angelägenheter, har ganska mycken oro uppstått bland vårdpersonalen. Även i övrigt är det, som har sagts här, så att den minskning av beläggningen på våra anstalter som sedan ett par års tid pågått — vilken sammanhänger med att personer som inte betraktas som i så stort behov av frihetsberövande i stället fått skyddstillsyn och frivård — har gjort att klientelet på anstalterna blivit besvärligare. Allt det här är saker och ting som vi är väl medvetna om i departementet, och det förhåller sig så, att vi står i en kontinuerlig kontakt med personalens facklige företrädare.

Jag kan här skjuta in att det nyligen har lagts fram en undersökning vid en vetenskaplig institution i Lund beträffande kriminalvårdsverket. Där uttrycker man det litet drastiskt så, att det finns tre maktcentra inom kriminalvården här i landet, en är generaldirektören i kriminalvårdsverket, en är chefen för justitiedepartementet och en tredje är ombudsmannen för de anställda, och i det sammanhanget säger man i den här undersökningen att ombudsmannen för de anställda är den mäktigaste. Enligt den undersökningen har man i varje fall fått det intrycket att han har gott gehör i departementet för personalens synpunkter. Ett av uttrycken för det är att vi på den fackliga personalens begäran gav tillsynsutredningen tilläggsdirektiv. Men det betyder ju inte på något sätt att vi därmed har så att säga satt punkt för tillfället, utan vi har fortlöpande kontakter. Så snart någonting händer, så snart någon besvärlig situation uppkommer, får vi besök av den facklige företrädaren och diskuterar med honom och hans närmaste medarbetare hur man skall komma till rätta med sådant på bästa sätt. Därutöver gör jag själv väldigt många besök på anstalter, och vid sådana besök brukar jag samtala med vårdpersonalens företrädare för att bli underkunnig om vilka besvärligheter de har och vad man kan göra.

Vad beträffar den aktuella frågan om nedläggningen av fångvårds-

anstalten i Helsingborg så har jag varit där och haft en lång överläggning med de anställda om hur man på bästa sätt skall ordna med deras förflyttning till andra anstalter eller på annat sätt lösa deras personliga problem.

Jag vågar därför säga att det förekommer en så ständig och nära kontakt med vårdpersonalens företrädare att jag över huvud taget inte förstår vad som är syftet med denna motion. Som i alla fackliga sammanhang är man naturligtvis inte alltid tillfredsställd med det som vi kan göra i en akut situation. Men det är på det här området inte annorlunda än på andra områden, tvärtom har vi ett mycket gott förhållande till de fackliga företrädarna för vårdpersonalen.

Det har i utskottsbetänkandet sagts att övervakarna har för dålig ersättning, och utskottet har enhälligt föreslagit att övervakarnas ersättning bör höjas. Det är viktigt att ersättningen till övervakarna blir skälig och rimlig. Frågan har överlämnats till kriminalvårdsberedningen, som skall komma med förslag. Motionen innebär ett förslag om en höjning från 50 kronor till 100 kronor i månaden. Jag vill erinra om att ett bifall till motionen skulle betyda en höjning av kriminalvårdens anslag med 17 miljoner kronor; en höjning från 50 kronor till 75 kronor skulle innebära en anslagshöjning med 8,5 miljoner kronor. Jag är i och för sig fullt införstådd med att denna ersättning måste prövas i samband med prövningen i övrigt av insatserna på kriminalvårdens område, men jag vill erinra om att det är en fråga om mycket pengar.

Jag skall inte gå in på frågan om medel till KRUMS:s verksamhet — anslaget avser besöksverksamhet och liknande. Jag delar uppfattningen att KRUM är på både gott och ont. Jag tror att man med fullt förtroende kan överlåta åt kriminalvårdsstyrelsen att göra en fördelning av dessa medel på ett vettigt sätt för ändamål som kan vara till gagn för de intagna.

Fru Kristensson gjorde gällande att brottsbalken vilar på allmänpreventionens grund och frågade om justitiedepartementet har gått från detta. Det är inte så lätt, fru Kristensson, att avgöra på vilken grund brottsbalken vilar. Där uttalas att man med iakttagande av allmän laglydnad skall söka påföljd som är lämpligast för den enskildes anpassning i samhället. Ordalydelsen antyder närmast att tyngdpunkten ligger på individualpreventionen. Av förarbetena framgår det att meningarna varit delade. Det är en mycket svår teoretisk fråga att svara på om allmänpreventionen har betydelse och i så fall vilken betydelse den har. Inom departementet har vi haft anledning överväga detta i en annan fråga, som riksdagen snart skall behandla. Det gäller propositionen om ny skadeståndslag, där vi kanske kan få tillfälle att diskutera detta. Jag har sagt att vi vet ytterst litet om allmänpreventionen och att det är önskvärt med rättssociologiska undersökningar om detta. Jag har hänvisat till att frågan för närvarande är föremål för utredning i nordiskt sammanhang; jag har också sagt att det är en svår och tidsödande fråga som kräver mycket ingående undersökningar. Vi kan inte sitta och vänta på att sådana undersökningar kommer fram om några år, utan vi måste i dagens läge handla efter bästa förstånd. När man söker sig fram i konkreta fall, får man göra det utan att alltför mycket förirra sig i teoretiska

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

spekulationer.

I övrigt vill jag bara särskilt notera det positiva uttalande som herr Westberg i Ljusdal gjorde om att man inom kriminalvården när det gäller kostnadsfördelningen mellan anstalter och frivård i framtiden bör prioritera frivården. Det är ju just i linje med vad kriminalvårdsberedningen har i uppdrag att göra. Vi får alltså se vad kriminalvårdsberedningen kan komma med, så att vi till nästa budgetår på basis därav kan lägga fram mera konkreta förslag.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är omöjligt att på tre minuter hinna i alla delar bemöta det inlägg som justitieministern här gjorde.

Herr statsrådet inledde med att tala om att nya erfarenheter visat att återfallsbrottsligheten har minskat. Kanske jag missuppfattade inlägget, men jag förstod inte vad statsrådet syftade på. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar, som gör att jag blir mera på det klara med vad inlägget avsåg.

Jag tackar för upplysningen om det terapeutiska samhället, som jag då förstår innebär ett samråd mellan intagna och personal, vilket jag tycker är riktigt, men där bestämmanderätten och beslutanderätten ändå ligger kvar hos anstaltsledningen. Jag tolkade statsrådets upplysningar på det sättet.

Jag gjorde inte gällande att statsrådet skulle vara negativ till en skärpning av permissionsreglerna för de grova brottslingarna, men jag vill för min del understryka att jag tycker att det är hög tid att man verkligen börjar diskutera en differentiering av behandlingsmetoderna för intagna med olika brottslighetsbakgrund så att säga. Jag tror att vi är överens på den punkten.

När det sedan gäller anstaltspersonalens situation tycker jag att herr statsrådets inlägg var mycket positivt. Även jag har den ambitionen som jag förstår att herr statsrådet har, nämligen att åka omkring och verkligen besöka anstalter och sätta mig in i de olika frågor som vi här tvingas att ta ställning till. Det är bara synd att man har så ont om tid att man inte hinner bedriva en sådan besöksverksamhet i den utsträckning som vore angelägen. Mina kontakter ger mig inte anledning att dra den slutsats som statsrådet kom till, nämligen att det pågår en ständig och nära kontakt och att problemen inte tycks vara så stora.

Utskottet har enhälligt konstaterat att anstaltspersonalen har problem och att dessa problem måste lösas. Vi har bara anvisat olika vägar. Majoriteten har talat om tillsynsutredningen, och vi reservanter har menat att statsrådet själv borde ta initiativ. Men något fel är det någonstans. Kanske har de anställdas fackliga företrädare inte tillräcklig kontakt med sina medlemmar. På något sätt fungerar inte kontaktvägar-na, för faktum är att på vissa anstalter som jag besökt har personalen arbetat i verklig motvind och under mycket svåra förhållanden. Det förefaller som om detta inte hade trängt upp till herr statsrådet.

Beträffande övervakararvodena vill jag bara säga att vi i utskottet med

vår skrivning har velat markera att vi är medvetna om de stora kostnader som förslaget innebär och att vi inte har velat absolut binda oss för något belopp. Vi vill ha klart utsagt att vi tror att man gör en god ekonomisk satsning om man höjer arvoden, i synnerhet kostnadsersättningen till övervakarna. Övervakarnas insatser är ändå en billig väg att åstadkomma en bra frivård.

Herr statsrådet säger att han har fullt förtroende för kriminalvårdsstyrelsen och att den kan göra fördelningen av det här anslaget som också KRUM fått del av. Jag vill inte påstå att jag hyser någon misstro mot kriminalvårdsstyrelsen, men vi kan objektivt konstatera att kriminalvårdsstyrelsen ändå under – om jag inte minns fel – de senaste två åren har lämnat stöd till KRUM från detta anslag. Därför tycker jag att det är helt på sin plats att vi i riksdagen som reagerar mot vissa utslag av KRUM:s verksamhet också säger ifrån detta så att man kanske tydligare beaktar dessa problem inom kriminalvårdsstyrelsen.

Allmänpreventionen är en svår fråga och den skall jag kanske inte fördjupa mig så mycket i. Jag vill ändå konstatera att brottsbalken inte tagit avstånd från allmänpreventionen. Jag håller med herr statsrådet om att man i så stor utsträckning som möjligt skall försöka handla efter litet praktiskt bondförstånd. Jag tror inte att det skadar. Men lika fullt tror jag att det är viktigt att man inte undervärderar forskningens betydelse när vi rör oss på sådana här centrala områden. I det här landet har vi alltså inte satsat någonting på den för kriminologin grundläggande forskningen om allmänpreventionen kontra individualpreventionen. Det menar jag är en nackdel.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat till justitieministerns sympatiska anförande och noterat de besked han har lämnat. Jag uppskattar den försöksverksamhet som pågår och tror att det finns all anledning att fullfölja den. Jag ville ändå foga ett par anmärkningar till anförandet. Det gäller först personalens situation. Justitieministern säger, att så snart någon besvärlig situation uppkommer får vi besök av representanter för personalen. Jag tycker nog att det vore lyckligt om man inte dröjde till dess man upplever dessa besvärliga situationer utan går ut till personalen och låter den komma till tals utan att sådana situationer uppkommer. Nu säger justitieministern – och det noterar jag med stor tillfredsställelse – att han själv ofta gör besök på anstalterna och att representanter för personalen då får tillfälle att träffa honom. Jag tror dock att detta borde ske i ett större sammanhang där personalen som helhet verkligen finge komma till tals och där man får tillfälle att diskutera igenom de problem som i dag är så brännande.

När det sedan gäller preventionen stryker justitieministern under vikten av individualprevention. Jag är tacksam för detta. Jag delar hans uppfattning att man måste satsa oerhört mycket på just individualprevention, omsorgen om de enskilda människorna. Det utesluter givetvis ingalunda att man också tar vara på allmänpreventionens möjligheter att klara de problem vi i dag brottas med. Jag vill i sammanhanget bara understryka behovet av vidare forskning. Vi vet alldeles för litet på det

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

här området. Därför är det en angelägenhet av mycket betydande storleksordning, att vi verkligen får fram en mera intensiv och engagerad forskning på detta område.

Sedan bara en sak till. Justitieministern tog inte alls upp frågan om indragning av Arvikadistriktet. Det förvånar mig litet, men jag hoppas att jag får tolka detta på det sättet att justitieministern verkligen är beredd att pröva den frågan ännu en gång. Jag tror det ligger mycket i de synpunkter som jag själv förde fram och som herr Eriksson i Arvika så klart redovisat från den här talarstolen i dag.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har väl inte så stor anledning att bemöta justitieministern, eftersom han inte vände sig speciellt till mig.

Justitieministern tyckte att han hade god kontakt med vårdpersonalen och sade sig inte riktigt förstå motionärerna och reservanterna på den här punkten. Men ombudsmännen i personalens fackförbund, de anställda själva och anstaltsläkarna anser att situationen är besvärlig för personalen i dag. Därför förstår jag inte riktigt varför justitieministern inte vill ta upp förhandlingar på det här området.

Sedan gällde det Helsingborgsanstalten. Enligt uppgift har vi redan i dag en beläggning på 125 procent på vissa anstalter. Det måste vid en sådan överbeläggning bli en besvärlig situation med differentierad behandling. Jag skulle vilja vädja till justitieministern att än en gång övertänka Helsingborgsanstaltens situation. Om justitieministern i alla fall håller fast vid att den skall läggas ned, kommer det att bli ett oerhört tryck på de andra anstalterna och än större svårigheter för både personal och interner. Då är det ännu mera angeläget att justitieministern tar kontakt med personalorganisationerna på detta område.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag tror nog att jag uttryckte mig litet för kortfattat om skälen till att vi hoppas kunna minska återfallsbrottsligheten.

På senare tid har åtskilliga undersökningar framkommit om bakgrunden till ungdomsbrottsligheten. Dessa har gällt tidpunkten när återfall i brott sker, de har gällt de frigivnas situation när de står utanför fängelseporten. Alla dessa undersökningar har liksom givit oss en inkörspport och anvisning om var vi skall angripa problemet med återfallsbrottsligheten. Det var detta jag avsåg att säga.

Beträffande vårdpersonalen sade jag att denna inte alltid varit nöjd efter de överläggningar vi har haft och med de åtgärder vi kunnat vidta. Men så är det ju på alla områden. Samtidigt är det ju klart att jag inte kan komma ut på alla anstalter och där direkt träffa personalen, utan det normala måste här som på alla andra områden vara att de fackliga företrädarna för fram önskemålen.

Vad gäller Helsingborg vill jag nämna att vi där haft samråd. När det gäller problemet med personalens förflyttning från Helsingborg vågar jag säga att detta på det stora hela lösts på ett sätt som får betraktas som fullt tillfredsställande.

Men så säger herr Ringaby att detta medför överbeläggning på andra

anstalter. Jag måste då nämna att minskningen på anstalterna totalt sett fortgår. Detta är bakgrunden till att vi inte kan ha anstalter där vi har en total beläggning på 75 procent. Därför har vi beslutat att lägga ned Helsingborgsanstalten, vilket även skett i fråga om ett par andra mindre anstalter.

Vissa anstalter är emellertid under februari och mars överbelagda. De visar då upp en topp i fråga om intagningar och har så att säga högsäsong. Men sedan sjunker beläggningen under våren och sommaren och fram till hösten för att sedan bli högre igen när man kommer till vintern. Men i dag vet vi att vi har att räkna med en fortsatt viss minskning av intagningen på anstalterna. Vi har därför den bestämda förhoppningen att vi under nästa vinter skall ha en lägre beläggning än vi har i dag och att situationen därigenom skall kunna bemästras.

Beträffande bibehållandet av Arvika skyddskonsulentdistrikt vill jag till herr Westberg i Ljusdal till slut säga, att jag faktiskt inte har någonting att argumentera utöver det som finns återgivet i justitietskottets betänkande, varför jag endast vill hänvisa till detta.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern säger att beläggningen är 75 procent. Enligt den statistik jag har var beläggningen i december i fjol 85 procent och i januari 88 procent. De siffrorna kommer man fram till om man räknar med 620 specialplatser för akutvård av psykiskt och fysiskt sjuka, vilket man egentligen inte skulle göra här. Om man inte gör det blir beläggningen ännu högre. Det är det jag tycker är oroande för framtiden.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort kommentar till det sista justitieministern sade, nämligen att han ingenting har att tillägga utöver den argumentation som finns i betänkandet och i statsverkspropositionen. Det är en sällsynt kort argumentation, på båda ställena, för att göra ett sådant ingrepp i en skyddskonsulentorganisation som man här gör. Jag sade i mitt tidigare anförande att man här har en känsla av att det är för att det fungerat så bra och för att brottssiffrorna är så låga som man gör detta ingrepp. Det tycker jag är verkligt beklämmande. Utskottet säger att man genom en filialservice från Karlstad kan klara situationen. Men då blir det en fjärrstyrning, som jag tycker är mycket beklaglig, i den här viktiga frågan. Det är sällan ett beslut grundar sig på en så tunn argumentation som det här är fråga om.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Vad beträffar beläggningen på anstalterna är det riktigt att den för närvarande är närmare 90 procent. Det är topptider just nu. När jag talade om 75 procent var det alltså en genomsnittssiffra. Det är en mycket stor variation under året. En av de åtgärder man överväger är att försöka finna en lösning så att beläggningen blir jämnare fördelad under året. Men jag vill förklara att 75 procent är en genomsnittssiffra.

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

Herr NISSER (m):

Värdet av en god och effektiv skyddskonsulentverksamhet torde vara helt fastslaget. Alla torde vi vara överens om att på platser där skyddskonsulentdistriktet är så avpassade att skyddskonsulenten eller assistenten har god kontakt med de övervakade är återfallsprocenten lägre. Vad därjämte bör beaktas är att brottsligheten är så att säga under kontroll. Det senare är måhända det mest positiva i en annars dyster kriminalbild. Arvika skyddskonsulentdistrikt kan här sägas utgöra ett typexempel. Det betjänas av en skyddskonsulent jämte ett kanslibiträde. Distriktet är till sitt geografiska omfång inte större än att konsulenten har läget under kontroll och kontakten med de övervakade är god. Mycket tack vare detta har också brottsligheten inom detta område icke ökat, vilket är att beakta.

Nu föreslår departementschefen att Arvikadistriktet skall dras in och konsulentexpeditionen flyttas till Karlstad. Detta är, herr talman, tyvärr ett steg tillbaka. Detta medför otvivelaktigt sämre service för Arvikas del, och skulle den indirekta följden bli en ökad brottslighet inom distriktet så vore detta en i sanning högst beklagansvärd följd av ett ej välöverlagt beslut.

Måhända är indragningen av Arvikadistriktet ur ekonomisk synvinkel rätt och riktigt. Men blir följden, som motionärerna icke utan fog misstänker, en ökad brottslighet, så äts de ekonomiska vinsterna snabbt upp och det hela blir i stället inte bara en förlust för samhället utan även en mängd mänskliga tragedier.

Man kan inte frigöra sig från den tanken att när ett område blivit relativt drägligt i fråga om kriminalitet så drages distriktet in. Ett exempel på detta är onekligen Arvikaområdet. I mitten på 1960-talet skulle ett distrikt inrättas i Kristinehamn, men man tyckte då att Kristinehamn var rätt hyfsat i fråga om brottsligheten medan däremot Arvika var en "svår" stad. Alltså förlade man distriktet i stället till Arvika. I dag har skyddskonsulentdistriktet verkat i ca 7 år. Läget i Arvika är nu hyfsat. Alltså flyttas konsulenten till det svåra Karlstad. Kristinehamn är *nu* en stad som haft och har vissa bekymmer med kriminaliteten. Det verkar som om skyddskonsulentverksamheten är så att säga förebyggande mot brott till en viss grad. Det vore därför mycket olyckligt att draga in distriktet i Arvika.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen 10 i justitieutskottets betänkande nr 6.

Fru HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Debatten här i dag har som vanligt påvisat hur stora svårigheter det finns att kämpa med inom kriminalpolitiken. Ökade resurser är ett naturligt krav. Enligt min mening har kriminalvårdens anslagstilldelning i årets statsverksproposition varit onödigt njugg, men trots att det finns flera reservationer till utskottets betänkande som kräver ytterligare medel ämnar jag yrka bifall till utskottets betänkande i alla dess delar. Som representant för regeringspartiet har man inte samma möjlighet som oppositionen att bolla med miljonerna. Jag utgår dock ifrån att vi till nästa budgetår skall kunna göra nödvändiga anslagsupp-

räkningar, inte minst som resultat av kriminalvårdsberedningens arbete med de framtida prioriteringarna inom kriminalvården.

Dagens kriminalpolitik präglas av en mängd ofrånkomliga konflikter. Främst gäller det spänningen mellan allmänprevention och individualprevention. Allmänpreventionens medel – att genom straff och vedergällning skrämman människor från att begå brott – kan aldrig förenas med individualpreventiva åtgärder, en för individen avpassad behandling. Brottpåföljder i form av anstaltsvistelse är för individens rehabilitering mycket sällan lyckosamma. Då återanpassning ändå sker, är det snarare tros anstaltsvistelsen än tack vare den. Tendensen att i mindre utsträckning utnyttja anstaltspåföljd är därför välkommen.

Detta har dock inneburit att trycket på frivården ökat och att de som är intagna på anstalterna kommer att utgöras av personer som är mycket svårangepassade och föga mottagliga för samhällets resocialiseringsmetoder. Genom den negativa urgallringen har situationen på anstalterna blivit mycket besvärlig, som vi har hört talas om här tidigare i dag. Anstaltspersonalen har ytterst svårbemästrade problem att klara av. Konflikten mellan vårdande och vaktande löses då ofta genom ett konstaterande att de intagna är oemottagliga för vård. Endast vaktandet återstår. Benämningen kriminalvård känns i sådana fall som ett hån både för de intagna och för personalen i anstalterna.

En annan konflikt inom kriminalvården är skillnaden mellan anstaltsanpassning och samhällsanpassning. Det främsta draget i anstaltsanpassning är vanan att andra alltid bestämmer, att avhålla sig från egna initiativ och att inte behöva ta ansvar. Detta är egenskaper som illa passar utanför anstalten. Alla aktiviteter som motverkar att de intagna förslösas är därför mycket viktiga. Kontakter med samhället och människorna utanför anstalten är ovärderliga.

Två motioner till årets riksdag behandlar detta. Den ena vill ha högre ersättning till dem som handhar den andliga vården. Den andra vill att anslaget till frivillig kontaktverksamhet inte skall få utgå till KRUM.

Helt visst är detta en intressant kombination av borgerliga motionärens intresse för de intagnas möjligheter till kontakt med omvärlden. De traditionella garanterat ofarliga kontaktformerna skall ges ytterligare stöd, medan kontaktformer som kan leda till medvetenhet hos de intagna och kritisk granskning av kriminalpolitiken skall avskäras från samhällsstöd. Detta är inte sagt som någon kritik av den andliga vården inom anstalterna eller som försvar för *allt* vad KRUM har haft för sig, men det gäller en prioritering som vi socialdemokrater inte kan ställa oss bakom.

Jag vill i detta sammanhang påpeka att mellan dessa ytterligheter ägnar sig ideella organisationer och enskilda människor åt kontaktverksamhet, mestadels utan något som helst ekonomiskt stöd. Dessutom gör folkbildningsorganisationerna stora insatser för aktivering av de intagna, särskilt genom de s. k. frigivningskurserna.

Den mest kritiska punkten i kriminalvården är frigivningen. I och med att anstaltsvistelsen upphör skall den intagne plötsligt vara i stånd att klara ett normalt liv. Helt naturligt upplevs frigivningen med viss oro. Startkapitalet på omkring 100 kronor räcker inte långt. Redan de första dagarna måste socialbyrån uppsökas. Den frigivne är rädd för att

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

anstaltsvistelsen skall märkas på honom/henne, rädd för att inte bete sig på ett normalt sätt. I allmänhet saknas positiva mänskliga kontakter. Den frigivne hänvisas till en trist boendemiljö, om bostad alls finns. Svårigheten att få arbete understryks i en konjunkturedgång, då utsatta grupper, bl. a. straffade, alltid drabbas hårdast.

Sådant är oftast mötet med friheten. Även utan anstaltslivets nedbrytande inverkan på individen skulle de flesta människor ha svårt att klara en så hopplös situation. Återfall är inte svårförståeliga. En drägligare frigivningssituation — i vad gäller arbete, bostad och sociala kontakter — måste utgöra ett långt bättre skydd för samhället mot återfall i brottslighet än ett hårdnande kriminalpolitiskt klimat med krav på starkt ökat antal poliser och på straffskärpningar.

Eftersom allt fler får s. k. vård utom anstalt såsom dömda till skyddstillsyn eller villkorligt frigivna, har trycket på frivården ökat. Benämningen "vård" känns i sammanhanget något främmande. Frivård innebär snarare en vistelse i frihet med viss kontroll, dvs. övervakning. I bästa fall ges viss form av stöd och hjälp av skyddskonsulentexpedition eller övervakare.

Frivården måste ske i samspel med samhället i övrigt, och detta är kanske ännu viktigare än ökade ekonomiska resurser. Det krävs förståelse hos arbetsgivare, arbetskamrater och hyresvärdar, och det krävs gott samarbete mellan myndigheter. Tyvärr förekommer ofta exempel på motsatsen. I detta sammanhang noterar jag med tillfredsställelse att det inom justitiedepartementet pågår en omarbetning av 1963 års cirkulär angående anställning av straffade personer m. fl. inom statlig och statsunderstödd verksamhet.

Att bedriva kriminalvård är en oerhört svår uppgift. Den skall omfatta människor som vanligtvis ända från barndomen fått del av allt vad samhället har av återanpassningsåtgärder. Detta bör man ha klart för sig när man fastlägger ambitionsnivån. Ett minimum av ambition bör dock vara att skada individen så litet som möjligt, att inte inplantera mera samhällshat hos den som skall återanpassas. Frivård är därför ur rehabiliteringssynpunkt att föredra framför anstaltsvård.

Herr talman! Jag önskade med detta förmedla några synpunkter och erfarenheter som jag mött dels från personal inom kriminalvården, dels också från dem som är föremål för den kriminalvård vi nu debatterar. Jag tror nämligen att det är viktigt att den enskilde individen och hans/hennes situation inte tappas bort i en övergripande kriminalpolitisk debatt.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skall be att få anlägga ett mera anspråkslöst närperspektiv i mitt resonemang än vad t. ex. fröken Mattson gjorde i sin i och för sig intressanta genomgång av det kriminologiska forskningsläget. Jag skall nämligen säga några ord med anledning av reservationen 6 angående särskilda vårdåtgärder avseende narkomaner i kriminalvårdens anstalter. Reservationen bygger på min motion 177 i denna fråga.

Jag behöver inte närmare belysa den svåra komplikation som narkotikaproblemet utgör vid kriminalitet. Det har berörts förut i

debatten. Kan man komma till rätta med detta problem i det enskilda fallet av kriminalitet som är kombinerad med narkotikamissbruk, så finns det väl anledning anta att den dömda inte har lika lätt att återfalla i brott vid frigivningen. Trots att narkomanvårdskommittén redan 1968 konstaterade att 20 procent av de intagna i kriminalvårdens anstalter har narkotikaproblem har förhållandet inte ägnats någon större uppmärksamhet förrän nu, då detta förhållande åter tagits upp här i riksdagen. Det är inte första gången, men det har, som sagt, tidigare gjorts utan någon större uppmärksamhet.

Det ambitiöst upplagda förslag till inrättande av sju särskilda narkomanvårdsavdelningar som kriminalvårdsstyrelsen framlagt är därför värt så mycket mer uppmärksamhet och uppskattning. Regeringen har emellertid avvisat det förslaget. Motionsyrkanden om att genomföra åtminstone en bit av detta förslag har utskottsmajoriteten avvisat. Den negativa attityden betingas av att kriminalvårdsberedningen tillsatts. Det finns naturligtvis likväl — låt mig få understryka det — ett positivt intresse för den här frågan hos dem som är ansvariga för kriminalvården. Det är självfallet att man inte är likgiltig. Likväl ligger alltså den här frågan orörd i vad gäller rent konkreta åtgärder. Dock vill jag gärna tillägga att man kan hysa en viss förhoppning — jag vågar inte säga att det finns någon utfästelse — om att någonting skall ske såsom ett resultat av kriminalvårdsberedningens arbete.

Herr talman! När jag väckte min motion om framkallande av ett initiativ till särskilda omsorgsåtgärder beträffande narkomaner i anstalterna, hade jag *en* typ av åtgärder särskilt i tankarna. Jag vill gärna helt kort beröra vad jag genom motionen bl. a. syftade på. Först kanske jag dock får ge uttryck för den uppfattningen, liksom jag gjorde i motionen, att samarbetsorganet för bekämpande av narkotikamissbruk med sin direkta förankring i regeringen och specialisering på narkotikaproblemet borde på ett eller annat sätt kopplas in och göra sitt inflytande gällande även då det gäller att få till stånd narkomanvård inom kriminalvården. För övrigt skulle nog en allmän konkretisering av SBN:s funktion vara önskvärd.

Nu till vad jag alltså främst tänkte på då jag skrev motionen. Det förhåller sig ju så att vissa åtgärder avseende ett likartat problem bland intagna i kriminalvårdsanstalterna med hjälp av särskilt anslag under många år ägnats speciell uppmärksamhet. Jag tänker på alkoholproblemet, som också innebär en stor och svår komplikation i rehabiliteringsarbetet avseende lagöverträdare. Eftersom jag under tidigare verksamhet i kriminalvårdsstyrelsen varit inkopplad på uppgifter för att söka komma till rätta med de intagnas alkoholproblem, har jag viss erfarenhet av de nu rätt långvariga försök som gjorts i vad avser detta senare, med narkotikaproblemet besläktade problem.

Det bedrivs alltså i vissa kriminalvårdsanstalter, efter utländskt mönster för övrigt och sedan länge, vad som kallas informativ gruppverksamhet i alkoholfrågan. Erfarenheterna av den verksamheten är i varje fall allt annat än negativa. De kan sägas i vissa hänseenden vara direkt positiva genom den goda möjlighet till enkel kunskapsförmedling om elementära fakta i alkoholfrågan som denna verksamhet har skapat. Varför inte i all enkelhet göra något liknande i narkotikafrågan? *Någon*

rehabiliteringseffekt kan väl ändå komma ut av sådana insatser, bara de organiseras och bedrivs på lämpligt sätt, t. ex. ur psykologisk synpunkt. Det har man sört för då det gäller informationen i alkoholfrågan genom att det ordnats kurser för personalen om hur verksamheten skall bedrivas. De viktiga informationsåtgärderna i anstaltsvård och eftervård kan naturligtvis läggas upp på många olika sätt. Här finns plats för initiativ rörande denna form av verksamhet och även andra narkomanvårdande åtgärder.

Det tvärvetenskapliga Strasbourgsymposiet angående narkotikafrågan, som här tidigare återopats och i vilket även jag hade äran att delta, var ett arrangemang av de i Europarådet ingående medlemsregeringarna med särskilt utsedda regeringsrepresentanter bland deltagarna.

Symposiets rekommendation om narkomanvård inom kriminalvården kommer väl att så småningom föreläggas Europarådets ministerkommitté. Jag hoppas att denna rekommendation då får direkt, snabbt och förpliktande stöd av Sverige i denna kommitté – i så fall ett klart ställningstagande i denna fråga som nog för vårt lands vidkommande kunde ha kommit litet tidigare men nu alltså förhoppningsvis kan komma via Strasbourg.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 6. Att jag även stöder reservationen 2 behöver jag kanske inte tillägga.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 2 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Kristensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	156
Nej	–	143
Avstår	–	3

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarbifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 2 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarbifallit reservationen nr 2 av fru Kristensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarbiledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	156
Nej	—	143
Avstår	—	4

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herrar Westberg i Ljusdal och Petersson i Röstånga, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Westberg i Ljusdal begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarbifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 2 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarbifallit reservationen nr 6 av herrar Westberg i Ljusdal och Petersson i Röstånga.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarbiledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Westberg i Ljusdal begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	240
Nej	—	58
Avstår	—	5

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 2 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av fru Kristensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 156
Nej — 143
Avstår — 4

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 3 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av fru Kristensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 156
Nej — 143
Avstår — 4

Mom. 2-4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 3 mom. 2-4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av fru Kristensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 156
Nej — 141
Avstår — 4

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Anslag till kriminal-
vården*

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herrar Westberg i Ljusdal och Petersson i Röstånga, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Westberg i Ljusdal begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 3 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herrar Westberg i Ljusdal och Petersson i Röstånga.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Westberg i Ljusdal begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 226
Nej — 63
Avstår — 13

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 5 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av fru Kristensson m. fl.

Fredagen den
7 april 1972

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radio- och TV-
program*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	— 155
Nej	— 141
Avstår	— 8

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6 och 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 6 Sveriges Radios ensamrätt till tråd- och länköverföring av radio- och TV-program

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 14 i anledning av motion angående Sveriges Radios ensamrätt till tråd- och länköverföring av radio- och TV-program.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:99 av herr Ahlmark m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag under år 1972 till liberalisering av gällande regler för tråd- och länköverföring av radio- och TV-program.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:99.

Reservation hade avgivits av herrar Nelander (fp) och Ahlmark (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:99 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag under år 1972 till liberalisering av gällande regler för tråd- och länköverföring av radio- och TV-program.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Den fråga som vi nu behandlar i anslutning till konstitutionsutskottets betänkande nr 14 är en gammal bekant. Den rör sig om en paragraf i radiolagen, som vi anser vara otillfredsställande till sin utformning.

Delade meningar fanns redan vid lagens antagande 1966. Även då motionerade vi om en liberalisering av lagförslaget. Erfarenheterna sedan dess har visat att speciellt utformningen av denna paragraf medfört en onödig inskränkning av de möjligheter som den tekniska utvecklingen skapat när det gäller att ge allmänheten en god och allsidig information på kultur- och nyhetsbevakningens område. Som särskilt omotiverad framstår inskränkningen när det gäller sändningsformer som inte tar i anspråk något utrymme i eteren att tala om, t. ex. tråd- och länköverföringar.

Fredagen den
7 april 1972

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radio- och TV-
program*

Med stöd 5 § i radiolagen har Sveriges Radio nekat tillstånd till utsändning av en del idrottsevenemang, bl. a. kvalmatcher i fotboll. År 1969 avslogs ansökan om överföring av de gudstjänster som den amerikanske väckelseevangelisten Billy Graham ledde i Västtyskland på varen 1970. Man hade avsett att gudstjänsterna skulle återutsändas på TV-skärmar i några städer, bl. a. Stockholm, Göteborg och Örebro. Från Dortmund utsändes gudstjänsterna till 11 länder och 36 städer. Danmark och Norge t. ex. gav tillstånd, men i Sverige gick det inte.

Vi har sedan dess varje år upprepat vår begäran om en översyn av radiolagen. Utskottet hänvisar nu till den 1970 tillsatta massmedieutredningen och anser att frågan faller inom ramen för dess uppdrag, och det må vara riktigt. Vi anser emellertid att förslag om en liberalisering av de gällande reglerna för tråd- och länköverföring av radio- och TV-program bör föreläggas riksdagen redan under innevarande år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av herr Ahlmark och mig.

I detta anförande instämde herr Westberg i Ljusdal (fp).

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Nelander säger, att det är en gammal bekant som nu behandlas – det framgår ju av betänkandet. Det är också traditionellt att herrar Ahlmark och Nelander är ensamma reservanter i denna fråga.

Motivet till konstitutionsutskottsmajoritetens yrkande om avslag på motionen har mest utförligt angivits i 1970 års utlåtande från konstitutionsutskottet, och då hänvisade man till de grundläggande principerna för rundradioverksamheten. Så länge rundradiosändningarna av tekniska skäl måste inskränkas kräver en demokratisk ordning att de brukas på villkor som tjänar de allmänna intressena. Yttrandefriheten kan inte garanteras, såsom man eftersträvat då det gäller det tryckta ordet, genom etableringsfrihet utan genom ett avtal mellan Sveriges Radio och staten, där bolaget åläggs att verka för allsidighet i programuthudet.

I dag har Sveriges Radio ensamrätten inte bara till de traditionella kanalerna i radio och television utan även till rundradiosändning i etern och med tråd. Och motivet – det vill jag starkt betona för herr Nelander – till de bestämmelser i radiolagen som herr Nelander nu kritiserar är inte att det skulle finnas tekniska hinder för trådradiosändningar. Som Sveriges Radio framhållit har bestämmelserna tillkommit för att man befärad att dessa trådradiosändningar, särskilt i större städer, med hjälp av reklaminkomster och annan kommersiell verksamhet skulle få en så betydande omfattning att Sveriges Radio skulle få svårigheter att svara för den allsidighet i programuthudet som stipuleras i avtalet med staten.

Då herr Nelander nu kritiserar den här lagstiftningen och kräver en liberalisering av reglerna, så kanske man hade väntat sig att han, eftersom motionen har återkommit så ofta, närmare skulle ha klargjort vad som åsyftas med kravet. Det har motionärerna inte gjort vare sig i år eller tidigare. Syftar motionärerna till att skapa en etableringsfrihet i etern av samma slag som etableringsfriheten för tidningarna – ja, då är motionen

Fredagen den
7 april 1972

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radio- och TV-
program*

väldigt långtgående. Men gäller det bara den mindre frågan om 5 § i radiolagen är jag litet förvånad över att herr Nelander nu kommer tillbaka med det här gamla exemplet med Billy Graham. Det tyder väl inte på något mera långtgående missnöje med tillämpningen av ensamrätten enligt 5 § radiolagen, att man inte har kunnat hitta något färskare exempel. Ansökan om detta kom in hösten 1969, och man har inte sedan dess, trots att man varje år lagt fram motionen, kunnat färskas upp exempelsamlingen.

Jag tycker också att man borde nämna, att i en rad fall har sändningar tillåtits – bl. a. från idrottsevenemang. Det har då skett på grund av att man inte har vänt sig till en större allmänhet utan till en mera slutna krets, t. ex. medlemmar i idrottsföreningar. Och man har exempelvis tillåtit medlemmar av moderata samlingspartiet att via mobiltelefon korrespondera med sin partiledare. Det har inte ansetts vara riktat till en så stor allmänhet, utan man har tillåtit en sådan sändning inom ramen för 5 §.

Nu har ju massmedieutredningen tillsatts, och i direktiven till den sägs att det på radions och televisionens område saknas faktiska förutsättningar för en sådan obegränsad rätt att använda medierna som står de tryckta skrifterna till buds. Utredningens uppdrag är att i grundlag förankra de principer som ger de bästa garantierna för en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet i dessa medier. Därför kommer utredningen att överväga frågor som berör överlåtelse av sändningsrätten från Sveriges Radio och vem som skall ha rätten att använda ett ökat eterutrymme utöver de kanaler som nu används av Sveriges Radio – tre kanaler för ljudradio och två kanaler för television. Att nu resa krav på åtgärder finner jag olämpligt. Denna fråga måste lösas i ett sammanhang, herr Nelander.

När herr Nelander nu gör sig till tolk för yttrandefriheten i etermedierna vill jag fråga: Är det inte risk då för att man urholkar Sveriges Radios ensamrätt, som ju bygger på att man uppställt krav om att främja allsidigheten i programutbudet? Är det inte i själva verket en attack mot yttrandefriheten i etern som folkpartiet här gör?

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NELANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej, det är inte någon attack mot yttrandefriheten. Det är tvärtom för att främja yttrandefriheten som motionen väckts och denna reservation har avgivits i konstitutionsutskottet.

Sedan har jag inte alls sagt att Sveriges Radio har åberopat de tekniska hindren.

Herr Svensson i Eskilstuna sade också att inga ansökningar har inkommit sedan ärendet om Billy Graham var aktuellt. Nej, men eftersom man då fick avslag är det väl rätt förklarligt att man inte nu kommer tillbaka och begär tillstånd. Man vet ju att det blir avslag.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Yttrandefriheten är faktiskt en viktig fråga, herr Nelander, ty om man inte satsar på ensamrätten kan man inte heller styra

allsidigheten i programmen. Förutsättningen för Sveriges Radios ensamrätt är att företaget iakttar allsidighet i det religiösa programutbudet och i programutbudet över huvud taget. Om vi får en utveckling av det slaget att man så att säga i lönnod, bakvägen, urholkar ensamrätten och släpper fram kommersiella intressen och andra grupper som får svara för programutbudet — ja, då tycker jag att det skapas betydande risker för yttrandefriheten. Förutsättningen för yttrandefrihet i etern kan aldrig vara etableringsfrihet.

Låt oss diskutera de möjligheter som nya programkanaler ger, men låt oss göra det i massmedieutredningen, som har att pröva yttrandefrihetsfrågorna för samtliga massmedier!

Herr NELANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Detta var ett något egendomligt uttalande om yttrandefriheten. Skulle vi då bara ha en enda tidning, herr Svensson, om det skall vara möjligt att tillfredsställa kraven på yttrandefrihet?

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, som jag sade tidigare bygger yttrandefrihetsprincipen när det gäller tidningarna på etableringsfrihet och att man alltså har möjligheter till mångsidighet på det sättet. Men jag ber att få understryka att det i vissa fall har fått kompletteras med speciella insatser för att man skall få en reell yttrandefrihet på det området. Jag står dock fast vid att där bör etableringsfriheten vara grunden. Men i etern är vi bundna av internationella överenskommelser som gäller tekniska ting vid sändningarna. Det finns bara ett begränsat antal kanaler, och då tvingas man i ett avtal mellan staten och Sveriges Radio att stipulera villkoren, som just är allsidighet i programutbudet. På det sättet tillgodoser vi yttrandefriheten inom etermedierna.

Detta är inte alls så konstigt som det låter för herr Nelander.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det är helt förbryllande inlägg vi hört herr Svensson i Eskilstuna hålla här. Han talar hela tiden om etermedia, utrymmet i etern osv. Men det här handlar ju om trådradio, trådtelevision, kabelradio, kabeltelevision. Sändningarna går alltså via länkar och tråd och inte i luften, så att säga. Men herr Svensson tycks inte ens ha uppfattat denna grundläggande distinktion. Den här debatten handlar inte om etermedia utan om trådsändningar.

Det är mycket ledsamt om herr Svensson är representativ för sitt parti på denna punkt. Det håller nämligen på att ske en oerhört snabb utveckling för kabeltelevision och kabelradio ute i världen. Utan att inkräkta på utrymmet i etern ökar möjligheterna att till hemmen överföra mängder av TV- och radioprogram — via tråd och länkar. Kabel-TV håller på att vinna stora segrar i flera länder. I Förenta staterna är redan flera miljoner amerikaner anslutna till system med kabel-TV, i Canada och Japan har utvecklingen hunnit ganska långt, och i England, Tyskland och Schweiz byggs kabelsystemen ut. I Belgien kan man redan se en framtid då hela landet är, som någon sagt, TV-kablifierat. Hela den

Fredagen den
7 april 1972

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radio- och TV-
program*

utvecklingen tycks herr Svensson i Eskilstuna ha förbisett. Han tror fortfarande att vi talar om etermedia.

Fördelarna med denna utveckling är uppenbara. Man sparar in radiofrekvenser, man får i regel en helt perfekt bild utan de störningar som är så vanliga med vanlig TV. Man får chans till en lokal radio och TV på ett helt annat sätt än nu och man får ett system med en rad kanaler som kan användas för helt olika typer av program och för meddelanden i båda riktningarna. Tekniker och massmediaforskare talar om en framtid där ett kabelsystem av det här slaget är lika naturligt som dagens telefonsystem. Det har redan skrivits böcker om elektroniskt utsända tidningar, om datahemterminaler som kan avlasta mycket av hushållsarbetet, om chans till individuell beställning av filmer och TV-program ungefär som ett slags bildbibliotek. Kabeltelevisionen öppnar väldiga möjligheter, inte för den närmaste framtiden men för den ett antal år längre fram. Det finns inte en antydning i de anföranden herr Svensson i Eskilstuna hållit om att han förstår de väldiga möjligheter som här öppnar sig.

Det är klart att denna utveckling inte kan ske utan lagstiftning — det har jag aldrig hävdat; herr Nelander hävdar det förvisso inte heller. De investeringar som görs blir oerhört stora. Längre fram kan man på ett helt annat sätt än nu i nya bostadsområden bygga in kablar till hushållen för att från början så billigt som möjligt göra länk- och tråd-TV till en praktisk möjlighet. Vid sidan av TV via etervågor — som så långt man kan överblicka fortsätter att vara överlägset när det gäller riksprogram, aktualiteter och en del annat — kommer alltså kabelprogrammen att öka den lokala informationen och de enskilda tittarnas personliga valfrihet. Men kravet på regler och lagstiftning betyder naturligtvis inte att tråd- och länkprogram för radio och TV också i fortsättningen bör vara en del av Sveriges Radios monopol.

Här gör herr Svensson i Eskilstuna sitt andra avgörande misstag. Han menar att bara för att man måste ha regler, så måste trådsändningen ingå i Sveriges Radios monopol, som i dag. Men det kan ju finnas någonting emellan den totala friheten och det totala monopoliet. Det kan ju finnas mellanlägen. Vi skall gärna skissera sådana för herr Svensson. För honom finns det bara fullständig frihet eller totalt monopol. Det är en förskräckande tanke att herr Svensson i Eskilstuna skulle ha rätt. Det skulle betyda att företaget Sveriges Radio fortsatte att svälla ut och ta hand också om alla typer av lokala sändningar och kabel-TV-nätet i framtiden. Det vore att skapa en olidlig byråkrati, om det monopol vi har för etersändningar skulle förstärkas genom att förenas med ett monopol för kabelsändningar, som — jag upprepar det — inte alls konkurrerar om radiofrekvenserna.

Därför är 5 § i radiolagen en oformlighet. Den säger att Sveriges Radio har ensamrätt också till program som går via länk och tråd. Vill man upphäva den ensamrätten får man anhålla om den saken hos Sveriges Radio. Men om Sveriges Radio värnar om sin monopolställning också för kabelprogram, kan man inte överklaga ens hos Kungl. Maj:t. Det är först när Sveriges Radio går med på att program utanför företaget överförs inom landet som det blir regeringen som får besluta. Så benhårt är

monopolet. Så dogmatiskt formulerad är 5 § i radiolagen.

Vi vet hur den har missbrukats. Det mest kända fallet är nu två år gammalt. Herr Nelander har redan med all rätt varit inne på det. I april 1970 höll Billy Graham en serie gudstjänster från Dortmund i Väst-tyskland. De överfördes via Eurovisionens reservlänk till nio länder och 36 städer. Man tappade av programmen via tråd, överförde gudstjänsterna till jättelika filmdukar i stora, hyrda hallar. Tiotusentals människor kunde med den tekniken, alltså kabel-TV till i regel sporthallar, följa väckelskampanjen i just det ögonblick då Billy Graham höll sina predikningar i Dortmund.

Vi vet att dessa predikningar inte alls konkurrerade om något eterutrymme. Det hade inte kostat statsmakterna eller televerket någonting. Det fanns organisationer uppbyggda på fyra ställen i landet som skulle se till att det hela fungerade och som skulle betala sändningarna. Överföringen tilläts i de flesta demokratier i Europa, också i länder med radio- och TV-monopol, såsom Norge och Danmark, vilket också herr Nelander redan understrukt. Även till en av kommunist-staterna var det möjligt att överföra Grahams gudstjänstkampanj.

Det vara bara i Sverige man sade nej. Väckelskampanjen förbjöds i praktiken i vårt land. De frikyrkliga samfund och andra som i Stockholm, Göteborg, Borlänge och Örebro planerat att överföra väckelsemötena fick avslag på sin begäran. Sveriges Radio värnade om sin monopolställning. 5 § i radiolagen gav chans att hindra det som tilläts i andra europeiska demokratier och i Jugoslavien.

Herr Svensson säger att om man skulle tillåta gudstjänstkampanjer och liknande skulle det växa upp ett väldigt kommersiellt ledningsnät etc., då har man släppt krafter fria som sedan inte kan behärskas. Se på Norge! Väckelskampanjen överfördes till Ålesund, Bergen, Oslo, Molde, Sarpsborg, Trondheim och Stavanger. Var det till nackdel för norrmännen att sändningarna tilläts? Minskade norrmännens frihet? Var det "en attack mot yttrandefriheten" i Norge att sändning tilläts i några städer i Norge? Har det sedan dess vuxit upp ett omfattande ledningsnät i privat regi och med kommersiella syften? Det skulle ha gjort det, om herr Svensson i Eskilstuna hade rätt.

Herr Svensson säger att vi tjarar om detta och att vi inte drar upp några nya fall. Men de samfund som drabbades för två år sedan vet ju att det inte tjänar mycket till att bygga upp samma typ av organisation, hyra samma typ av möteslokaler, inleda samma slag av internationellt samarbete. Ty när allt detta är uppbyggt och stora ideella krafter har samlats för en väckelskampanj säger Sveriges Radio ändå nej. Det är inget stimulerande perspektiv. Skall vi ha en skandal à la Billy Graham varannan månad för att herr Svensson skall bli nöjd? Räcker det inte att principen blivit belyst av detta fall för två år sedan – av en rad andra fall också, i och för sig – för att herr Svensson i Eskilstuna skall inse att det handlar om en princip?

Fallet med de förbjudna väckelsemötena handlar, enligt folkpartiets mening, om gränserna för mötes- och yttrandefriheten. Det handlar inte alls om vad vi personligen anser om Billy Graham. Där har vi starkt olika meningar här i kammaren och i den liberala rörelsen. Det handlar om vår

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radio- och TV-
program*

Fredagen den
7 april 1972

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radio- och TV-
program*

demokratiska plikt att underlätta för ideella rörelser att överföra sitt budskap.

Vi vill alltså liberalisera radiolagen på den här punkten. De andra partierna skyller på massmedieutredningen. Den utredningen kommer att arbeta under många år. Dess arbetsuppgifter är oerhört vidsträckta. Den har knappast hunnit fundera mycket på radiolagen i det här avseendet. Varför kan man då inte bryta ut den del av radiolagen som förhindrar tråd- och länksändningar och liberalisera den? Detta är vad folkpartiet föreslår, och jag yrkar bifall till vår reservation.

Herr talman! Vi får återkomma många gånger till kabeltelevisionens och kabelradians framtid i Sverige. Vi kan inte lösa problemen i dag. En slutgiltig lagstiftning på ett område som utvecklas så snabbt som detta kan vi inte åstadkomma i år eller nästa år, om det ens någonsin blir möjligt. Men vi kan ta bort en grov oformlighet i vår lagstiftning. Vi kan liberalisera en paragraf, som på ett orimligt sätt begränsar mötes- och yttrandefriheten i Sverige. Min fråga till herr Svensson i Eskilstuna blir därför: Anser ni socialdemokrater att det var rimligt att förbjuda en överföring via tråd och kabel till Sverige av Billy Grahams gudstjänstkampanj? Om ni tycker att det var felaktigt, varför vill ni då inte ändra den lag som gjorde detta övergrepp möjligt?

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! I går kväll stod herr Ahlmarks namn på talarlistan. Det hade varit bra om vi hade fått föra denna debatt i går, eftersom herr Ahlmark inte har lyssnat på mig utan läser upp sitt anförande helt oberoende av vad jag har sagt.

Är det verkligen retorik vi skall syssla med i denna kammare? Är det inte en diskussion om reella problem? Och detta är ett reellt problem. Tvärtemot vad herr Ahlmark påstod i sitt i förväg skrivna anförande, sade jag att motivet till de bestämmelser i radiolagen som herr Nelander kritiserar är inte att det skulle finnas tekniska hinder för trådradiosändningar. Som Sveriges Radio har framhållit har bestämmelserna tillkommit därför att man har befarat att dessa trådradiosändningar, särskilt i större städer, med hjälp av reklaminkomster och annan kommersiell verksamhet skulle få en så betydande omfattning att Sveriges Radios ensamrätt urholkades.

Det låter ju väldigt illa för herr Ahlmark att tala om ensamrätt. Men låt mig då tala om förutsättningen för ensamrätt. Vilken är den? Jo, det är allsidigheten — det som det talas om i radiolagen som påbjuder Sveriges Radio att ge ett allsidigt utbud.

Jag bryr mig inte så mycket om fallet Billy Graham och om man får lyssna till honom i ett antal städer. Det var den prejudicerande verkan härav som man genom radiolagen ville komma åt. Man öppnar nämligen annars en möjlighet bakvägen för konkurrerande bolag som driver kabel-TV och trådradio i en så stor omfattning att allsidigheten i programutbudet förlorar sin verkan. Den saken är väsentlig att komma ihåg.

Sedan har jag inte förnekat, herr Ahlmark, att man kan verka för att andra än Sveriges Radio får sluta avtal med staten och tillgodose ett

Fredagen den
7 april 1972

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radio- och TV-
program*

allsidighetskrav. Jag är ganska intresserad av de idéer som framlagts av sekreteraren i 1960 års radioutredning, Ingemar Lindblad, i boken "Låt hundra röster höras". Han tänker sig en programverksamhet av allmän art, som kan ankomma på ett enda företag utan någon speciell inriktning, men att därutöver ytterligare kanaler bör ställas till förfogande.

Kom ihåg att detta inte bör ske genom att man liberaliserar radiolagen. När herr Ahlmark talar om en liberalisering av radiolagen är han fullkomligt vag i konturerna. Vill han helt och hållet urholka Sveriges Radios ensamrätt och ge full frihet åt trådradioutsändningar eller hur vill han förändra radiolagen? Herr Ahlmark har motionerat om detta i tre år utan att konkretisera sig på denna punkt. Han kunde ha använt tiden mellan motionernas framläggande till sådana preciseringar, så att vi kunde föra en mera meningsfylld debatt här i kammaren om yttrandefriheten i radio och TV via tråd och andra överföringsmöjligheter som här kan stå till förfogande.

Syssla inte med retorik utan syssla med problemet att garantera en så vidgad yttrandefrihet som möjligt! Det skall vi överväga i massmedieutredningen, som jag själv tillhör, men inte på så lösa grunder som herr Ahlmark här har skisserat.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag finner herr Svenssons i Eskilstuna inledning helt obegriplig. Han påstod att jag inte lyssnade till vad han sade. Men det fanns inte en rad bland de rader som jag hade tänkt ut från början där herr Svenssons tankar över huvud taget var uppe. Min polemik i dag mot vad herr Svensson har sagt i sina tidigare anföranden byggde därför naturligtvis på att jag hade lyssnat på honom här. Han gled oavbrutet mellan länk- och trådsändningar å ena sidan, etersändningar å den andra i sitt första anförande. Men i sina repliker till herr Nelander hade han suddat ut den skillnaden helt och hållet och talade enbart om etermedia, om jag inte uppfattade honom fel. Då måste vi naturligtvis säga ifrån, att här existerar en viktig gräns mellan å ena sidan sändningar som går, så att säga, via luften och sändningar via tråd och länk. Herr Svensson i Eskilstuna måste göra den skillnaden hela tiden i sina debattinlägg om det skall vara seriösa anföranden.

Sedan sade herr Svensson i Eskilstuna ordagrant i detta anförande – något som jag inte heller kände till innan det hölls – att det var en "attack mot yttrandefriheten" som folkpartiet riktade. Tvärtom – vilket herr Nelander också visat – vill vi ju öka yttrandefriheten. Vi hade gjort det om man hade tillåtit t. ex. Billy Grahams gudstjänstkampanj. Vi vill öka yttrandefriheten. Vi tycker det är fel att man förbjuder en väckelsekampanj av det här slaget, idrottsreferat och annat som blivit förbjudet under åren. Herr Svensson i Eskilstuna har alltså alldeles vänt på sakläget. Det är vi som vill öka yttrandefriheten medan ni vill begränsa den genom att också i fortsättningen låta Sveriges Radio ha monopol på tråd- och länksändningar.

Herr Svensson i Eskilstuna sade att det då blir ett kommersiellt ledningsnät, vilket skulle vara oerhört farligt.

Min fråga till herr Svensson blir denna. Har det vuxit upp ett

Fredagen den
7 april 1972

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radio- och TV-
program*

kommersiellt ledningsnät i Danmark och Norge dit Billy Grahams kampanj fick överföras? Ja eller nej! Har det urholkat monopolen? Är det en massa kommersiella intressen som tagit hand om opinionsbildningen i Danmark och Norge, via kabel, tråd, eter etc.? Det måste ju vara så om herr Svensson i Eskilstuna hade rätt i sitt förra anförande.

Det har en "prejudicerande verkan", och det är väldigt otäckt, menar herr Svensson. Om man överför Billy Graham då har man med en gång fritt fram för vad som helst, trodde han. Men har det blivit så i de länder som överfört de här väckelsemötena? Har det blivit vad som helst? Naturligtvis inte -- men jag överlåter ändå åt herr Svensson i Eskilstuna att medge att det icke blivit på det viset.

Det är klart att det finns mellanlägen mellan total frihet och totalt monopol. Nu medgav också herr Svensson i Eskilstuna att det finns mellanlägen. Det är ett sådant mellanläge vi vill ha. Vi vill inte att tråd- och länksändningarna skall ligga under Sveriges Radios monopol, utan vi vill t. ex. att man skall kunna tänka sig ett råd som på grundval av bestämda principer kan ge tillstånd till tråd- och länköverföring av detta slag. Det skall inte vara Sveriges Radio som enväldigt bestämmer också om det här området. Det är det väsentliga i folkpartiets reservation.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Kammaren märkte ju -- om det var någon som gled så var det herr Ahlmark. Herr Ahlmark gled från sina stolta paroller till förmån för yttrandefriheten i radio och television till sitt defensiva försvar för att han inte har velat urholka Sveriges Radios ensamrätt för mycket.

Vad är det herr Ahlmark har funderat på under de år han aktualiserat dessa frågor? Ja, det är Billy Graham. All right, jag ger herr Ahlmark rätt i att ha den uppfattningen att Billy Graham blev njuggt behandlad. Det är alltså er uppfattning, men det är en mycket liten fråga ni då har drivit alla dessa år. Jag har försökt lyfta upp debatten till att handla om hur man skall kunna åstadkomma största möjliga yttrandefrihet i radio och television. Då kan man inte komma ifrån att man måste inskrida mot att det via trådradiolänknätet och via kabel-TV etc. blir en sådan verksamhet som riktar sig till så många människor att det blir jämförbart med rundradioverksamhet. Då blir det alltså ett hot mot den yttrandefrihetsprincip som ensamrätten för Sveriges Radio vill bygga upp och som riksdagen knyter till stipulationsvillkoren, att man skall svara för ett allsidigt programurval. Frågan om utnyttjande av tekniska möjligheter får inte prövas utifrån full frihet i etern eller motsatsen. Man måste finna rimliga nyanser, och det är det som skall diskuteras i massmediautredningen.

Hela det här resonemanget som herr Ahlmark för visar ju att frågan bör behandlas i sitt sammanhang, vilket tre partier anser i konstitutionsutskottet. Jag ber därför att på nytt få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu äntligen går Olle Svensson in på fallet Graham. Förut var det bara ointressant och hade fått "prejudicerande verkan", om man hade gett tillstånd. Nu medger herr Svensson i Eskilstuna att det förhållandet att Sverige som den enda demokratin i Västeuropa stoppade Billy Grahams väckelsekampanj för två år sedan ändå innebar att han blev "njuggt behandlad". Jag hoppas att de rörelser som stod bakom planeringen av mötena lägger märke till ordvalet "njuggt behandlad". Förbud var det fråga om, ett nej, en lagstiftning som användes för att hindra en väckelsekampanj. Inte "njuggt behandlad", – det var en klart negativ behandling.

Då säger herr Svensson i Eskilstuna att det är att "lyfta upp" debatten att påstå det är farligt att tillåta sådant här. Nej, det är vi som har pekat på principen och frågat varför detta kunde hända för två år sedan. Jo, därför att § 5 i radiolagen har en orimlig och oformlig skrivning. Vi har begärt en liberalisering av den därför att Sveriges Radio nu har monopol också för tråd- och länksändningar. Vi har begärt att tråd- och länksändningar skall läggas utanför Sveriges Radio, och vi har i olika sammanhang skisserat modeller för detta. Det är vi som har lyft upp den här frågan, som redan i och för sig är principiell i det påtalade enskilda fallet, till att gälla den lagstiftning som gjorde att detta förbud trädde i kraft för två år sedan.

Jag är i och för sig inte förvånad över skillnaden mellan mig och Olle Svensson på den här punkten. Det finns en viktig skillnad mellan liberal och socialistisk samhällssyn. För socialister är det viktigast att värna om monopolet. Det handlar visserligen inte om etersändningar den här gången, men man kan aldrig vara nog försiktig menade man.

För oss liberaler handlar det ytterst om gränserna för mötes- och yttrandefriheten. Det är andra tekniska villkor för trådsändningar än för etersändningar. Därför skall det vara andra regler och en större frihet. Men framför allt säger vi: Låt inte monopolet växa ytterligare och ta hand om den kabel-TV och kabelradio, som inte minst lokalt blir mycket viktig under kommande år.

Paragraf 5 i radiolagen handlar om förbud och inbjuder till förmynderi. Därför vill vi liberaler reformera den.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ahlmark påstår nu att jag sagt att det var min uppfattning att Billy Graham blev njuggt behandlad. Det sade jag inte. Jag sade att jag hade respekt för herr Ahlmarks uppfattning när han anser att Billy Graham blev njuggt behandlad. Av det skälet kunde herr Ahlmark driva den här kampanjen i sina motioner.

Men då har herr Ahlmark hela tiden förbisett det principiella problem som här finns. Att herr Ahlmark föreslår en liberalisering av radiolagens § 5 visar väl hur vag han är. Han har återkommit år efter år med motionen, men i klämman nöjer han sig med att begära en liberalisering. Han skriver inte ut ett förslag till detta, och han vågar inte avskaffa § 5 som helt och hållet handlar om att man måste ha en gränsdragning mellan rundradiosändningar som når fram till en stor allmänhet och sändningar

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radio- och TV-
program*

Fredagen den
7 april 1972

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radio- och TV-
program*

av annat slag, som når fram till en mera sluten krets. Det är egendomligt att herr Ahlmark här inte ens vågar yrka på ett avskaffande av en sådan paragraf.

Jag vill diskutera yttrandefriheten i etern och yttrandefriheten via nya medier i samband med den behandling som sker i massmediautredningen om hur man genom olika massmedier skall garantera största möjliga yttrandefrihet. Då är det popularitetsjakt att säga att detta är en socialistisk uppfattning i motsats till en liberal. Jag hoppas att det är en allmänt demokratisk uppfattning att man från dessa utgångspunkter strävar mot allsidighet i debatt och nyhetsförmedling både via tryckta skrifter och via radio och television.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! I sakfrågan hade jag kunnat nöja mig med att instämma med herrar Nelander och Ahlmark. Jag antecknade mig på talarlistan bara för att utöka exemplet som diskuterats här så länge.

Herr Svensson i Eskilstuna säger att det inte finns något mer exempel än det folkpartiet kommit dragande med under åren, nämligen Billy Graham. Jag kan tala om att under hela 1960-talet har vi försökt ordna trådradiosändningar från våra kvalmatcher i fotboll. Det har skett från 1963 fram till 1970. De två mest uppmärksammade sändningarna var självklart kvalmatchen i Sandviken 1967, som intresserade en mycket stor del av Växjö's befolkning, och där vi efter mycket jobb ordnade en sändning. Men den blev begränsad till en liten del av befolkningen, endast våra medlemmar fick gå och lyssna till utsändningen. 1970 hade vi lyckats ta oss till Europacupspelen i fotboll. Vi åkte till Italien, närmare bestämt till Florens, och därifrån ordnade vi också länksändning. Men även i det fallet fick endast våra medlemmar lyssna.

Man talar mycket om jämlikhet i dagens samhälle, och då borde väl alla människor få ta del av det de är intresserade av. Jag råkar känna till det här ganska bra därför att jag själv ordnade med dessa sändningar. Jag har litet svårt att förstå på vilket sätt exempelvis våra fotbollsreferat skulle vara en attack mot yttrandefriheten. Jag tror många från idrottsrörelsen ställer sig bakom folkpartiets krav.

Jag vill med detta yrka bifall till den reservation som avgivits av herrar Nelander och Ahlmark.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Det fanns ett inslag i herr Svenssons i Eskilstuna anförande som särskilt intresserade mig. Det var då han anknöt till den tankgång som för något mer än tio år sedan framfördes av sekreteraren i radioutredningen, Ingemar Lindblad. Om jag förstod herr Svensson rätt gällde det tanken på särskild rundradio. Innebär det att herr Svensson i Eskilstuna är beredd att ställa sig bakom det förslaget? Det skulle i så fall vara en mycket intressant nyhet.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag vill bara replikera de två senaste talarna och vänder mig först till herr Rydén.

I konstitutionsutskottets betänkande nr 19 år 1970 bilaga A står det talat om kvalmatcherna Brage–Åtvidaberg, Sandvikens IF–Östers IF och Östers IF–Brage. I samtliga dessa fall har jämlikhetsprincipen kunnat tillgodoses inom ramen för § 5 radiolagen. Det har alltså varit utsändning till slutna sällskap, och det har gått mycket bra. Det finns även en rad andra exempel. Jag tycker detta är småttigheter i den principiella debatten, men eftersom den förs på den nivån vill jag gärna svara.

Sedan vänder jag mig till herr Wikström som kom med en allvarligare fråga. Jag citerade ur Lindblads bok. Det resonemang och de idéer han där förde fram tycker jag att man allvarligt bör pröva. Jag förutsätter att man i massmedieutredningen måste ta upp frågan hur man skall använda ett vidgat eterutrymme.

Men nu har vi gått långt från utskottsbetänkandet. Utskottsbetänkandet vill bara säga att den här frågan måste behandlas i sitt sammanhang, alltså i massmedieutredningens betänkande. De här förslagen om förändringar av § 5 i radiolagen kan inte behandlas separat, eftersom de berör förutsättningarna över huvud taget för rundradioverksamheten.

Herr RYDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna säger att de sändningar det här gäller har kunnat genomföras med full jämlikhet. Jag undrar då vilken jämlikhetsprincip som herr Svensson i Eskilstuna har, när bara våra egna medlemmar fick lyssna till dessa sändningar – alla Växjöbor var givetvis intresserade att få lyssna till en utsändning av detta slag.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Intet mörker är så djupt att det inte finns en strimma av ljus. Jag delar herr Svenssons i Eskilstuna uppfattning att det hade varit önskvärt med ett större mått av frihet i etern. Det är bara att beklaga att den socialdemokratiska regeringen totalt förbigått förslaget – som var aktuellt för tio tolv år sedan – om att med hjälp av en särskild rundradio i någon mån möjliggöra en ökad frihet i etern.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Vi har ingalunda avvisat tanken på en särskild rundradio, men den tekniska utvecklingen går här mycket snabbt. Denna fråga måste därför prövas och kommer att prövas i sitt rätta sammanhang.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Tanken på en särskild rundradio är inte i särskilt stor utsträckning beroende av de tekniska möjligheterna. Men som sagt: Det finns en strimma av hopp. Kan en så naturlig tanke som denna mogna efter bara tio femton år inom det socialdemokratiska partiet, finns det som sagt ändå litet ljus.

Överläggningen var härmed slutad.

Fredagen den
7 april 1972

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radio- och TV-
program*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Nelander och Ahlmark, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nelander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Nelander och Ahlmark.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nelander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	237
Nej	—	58
Avstår	—	8

§ 7 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 15 i anledning av motion om förstärkt anonymitetsskydd vid anmälan om barnmisshandel.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 9 angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning år 1971 jämte förslag om disposition av riksbankens vinst.

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 9 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 10 angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning budgetåret 1970/71.

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 11 i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition 1972:1 behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor jämte motion.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bilaga 2 s. 16–22 (punkt 9 i utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1972) föreslagit riksdagen att godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts om central planering och utveckling m. m. av städningsverksamheten inom det statliga området.

Kungl. Maj:t hade föreslagit att byggnadsstyrelsen fick till uppgift att svara för en central planering och utveckling av den statliga städningsverksamheten. Medel för fem tjänster härför begärdes under sjunde huvudtiteln.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat motionen 1972:624 av herr Brundin m. fl. (m) i vad avsåg hemställa att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl. Maj:t utredde möjligheterna att överföra den statliga städverksamheten på privata städbolag.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:624 såvitt nu var i fråga godkände vad i statsrådsprotokollet anförts om central planering och utveckling m. m. av städningsverksamheten inom det statliga området.

Reservation hade avgivits av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Åsling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c), Brundin (m) och Magnusson i Borås (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:624 såvitt nu var i fråga skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag om central planering och utveckling m. m. av städningsverksamheten inom det statliga området och som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Det här betänkandet behandlar frågan om den statliga städverksamheten. Det kan kanske förefalla som en mindre väsentlig fråga, men i själva verket kostar den totala städverksamheten ganska mycket pengar. Nu har regeringen föreslagit att byggnadsstyrelsen skall begåvas med en grupp som centralt skall leda och utveckla städningsverksamheten. Förslaget baseras på en statlig städutredning, och den har i första hand behandlat frågan om man skulle ha städning hos de olika myndigheterna i deras egen regi eller om man skulle tillskapa ett statligt bolag. Däremot har man inte på ett tillfredsställande sätt genomlyst frågan om ett tredje alternativ, dvs. att utnyttja privata städbolag.

Ute i näringslivet, där man ständigt måste jaga kostnader, finns en uppsjö av exempel på att man har funnit att just anlitande av kvalificerade städföretag ställer sig billigare än att utföra städningen i egen regi. Den uppfattningen har i det här nu aktuella ärendet t. ex. också generallullstyrelsen.

När vi har föreslagit att man skulle pröva möjligheten att göra

Fredagen den
7 april 1972

*Städningsverksam-
heten inom det
statliga området*

besparingar genom att övergå till anlitan-
de av städföretag, har den
socialdemokratiska majoriteten i finansutskottet inte velat vara med
här om utan förordar liksom departementschefen att städningen skall ske
i egen regi och att den skall ledas och utvecklas av en grupp som placeras
hos byggnadsstyrelsen.

Beträffande just den här centrala styrningen och ledningen kan man
verkligen anföra betänkligheter. Det har inte anförts någon övertygande
bevisning för att en sådan ledningsgrupp över huvud taget behövs, och
exempelvis Statsföretag AB avstyrker en sådan central ledning. Vad man
här begär är fem nya tjänster. Eftersom vi i den borgerliga oppositionen
inte kunnat finna att man på ett tillfredsställande sätt kunnat bevisa
behovet av dem, har vi i en reservation yrkat avslag på tillsättande av
dessa tjänster för den centrala planeringen. Vi föreslår också att det skall
utredas, om man kan uppnå besparingar genom att övergå till användande
av privata städningsföretag.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen
av kammarens förhandlingar.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag avser att fatta mig mycket kort på den här punkten.

Reservanterna vill inte följa upp den offentliga utredning som arbetat i
åtskilliga år och som utifrån omfattande praktiska försök bedömer det
möjligt att genom en differentierad städverksamhet, viss central planering
av städverksamheten för skilda typer av lokaler och genom gemensam
upphandling minska de totala städkostnaderna med låt oss säga 15–20
procent.

Eftersom de årliga städkostnaderna för staten uppgår till ca 150
miljoner kronor, är det här stora summor som det rör sig om, vilket herr
Brundin har nämnt. Då kan vi i utskottsmajoriteten efter en – det vill jag
framhålla – mycket positiv remissbehandling inte bara kasta det här på
hyllan och säga som motionärerna och reservanterna att det skulle
behövas ytterligare en utredning. Den sak reservanterna nu begär
utredning om är ju berörd i propositionen och behandlad av utskottet.
Privata entreprenörer som städare kan komma i fråga också i fortsättning-
en, och vi har sagt att den saken bör den enskilda myndigheten bedöma i
samråd med byggnadsstyrelsen. Det är inte så, som herr Brundin här
gjorde gällande, att städning alltid skall ske i egen regi, utan den här
möjligheten har lämnats öppen.

Det är självklart att vi här måste ta hänsyn till anställningstryggheten
och kontinuiteten för dem som nu är anställda för städning vid de statliga
myndigheterna. Det har starkt betonats av de fackliga organisationerna
vid remissbehandlingen, och jag vill också starkt understryka de
synpunkterna. Att en ny utredning skulle bättre än myndigheterna kunna
bedöma vilka städföretag som är seriösa förefaller enligt utskottsmajori-
teten inte sannolikt, och därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Städotredningen har lagt fram kostnadsalkyler för städsverksamheten, och då har bl. a. generaltullstyrelsen påtalat att man kan köpa tjänsterna billigare utifrån. Det som skiljer oss åt, herr Ekström, är att vi inte nöjer oss med att man bara genom den här åtgärden som nu har föreslagits kan vinna vissa rationaliseringsvinster, utan att vi menar att man måste även pröva, om man kan nå längre i besparingar på det sätt som vi har föreslagit.

Jag tycker det är en ganska orimlig attityd att inte vilja vara med om att på ett ganska enkelt och smärtfritt sätt ta reda på om man kan spara mera pengar. Det är ju skattepengar som går åt till det här, och det måste väl rimligen vara ett gemensamt intresse att göra av med så litet pengar som möjligt. Om det nu blir billigare att köpa den här tjänsten utifrån än att städa i egen regi, tror jag att skattebetalarna i det här landet, som är ganska hårt tyngda av vårt skattetryck, skulle uppskatta att man prövar den möjligheten. Det behövs inte alls sättas till någon stor utredning, herr Ekström, för att konstatera detta, utan det enda som hade behövts hade varit att utskottsmajoriteten inte så starkt förordat städning i egen regi utan just påtalat att man borde pröva även entreprenadförfarandet.

Och vad beträffar anställningstryggheten, herr Ekström, så går det att skapa lika god anställningstrygghet i privata städföretag som i statliga företag.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag är inte alldeles övertygad om sanningen i det sista som herr Brundin sade, nämligen att denna anställningstrygghet skulle bli likadan för de anställda, därest städningen i mycket stor utsträckning skulle överlåtas till enskilda entreprenadföretag. Jag vill än en gång åberopa vad de fackliga organisationerna anført just på denna punkt. Anställningstryggheten har varit mycket viktig i deras yttranden över städningsutredningen.

Sedan kan man givetvis som herr Brundin säga att den eller den remissinstansen har sagt så eller så. Jag tror inte att det är en särskilt rekommendabel väg, därför att det övervägande antalet remissinstanser har ställt sig mycket positiva till just städningsutredningen. Jag vill dock på nytt understryka att, även om utskottet har sagt att man finner det naturligt att städning sker i egen regi, är det, möjligt för myndighet att i samråd med byggnadsstyrelsen ordna städningen genom anlitande av entreprenör, om det befinns lämpligt i visst fall.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag måste än en gång säga till herr Ekström att den avgörande skillnaden mellan oss är att ni förordar en lösning om vilken ni inte vet att den är den billigaste. Och dessutom avvisar ni tanken att man skulle undersöka om den är den billigaste, vilket jag tycker är rätt allvarligt.

Beträffande tryggheten i anställningen råkar vi behandla det här ärendet just den dag då vi kan läsa i morgontidningarna om hur några städerskor här i riksdagen förgäves stod och väntade på statsministern för

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

Städningsverksamheten inom det statliga området

Fredagen den
7 april 1972

*Städningsverksam-
heten inom det
statliga området*

att försöka få hjälp, därför att de vid 63 års ålder hade sagts upp från sin anställning med mycket, mycket blygsamma pensionsbelopp.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Det som skiljer oss åt är väl att herr Brundin med utgångspunkt i den grunduppfattning han har här anser att städningen bör ske i egen regi. Men kvar står i alla fall att här har bedrivits ett mycket omfattande och ambitiöst utredningsarbete, varvid man verkligen genomlyst problemen. Därför anser vi det vara en föga framkomlig väg att nu återigen hänskjuta frågan till en utredning. Ofta möter vi från borgerligt håll uppfattningen att vi har ett utredningsväsende i det här landet som kanske är alltför omfattande. Varför skulle man då på nytt hänskjuta frågan till en utredning, då en sådan redan verkställts.

Herr talman! Jag ber än en gång att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Löfgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Brundin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Då herr Brundin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Voteringsresultatet registrerades emellertid ej, varför herr BRUNDIN (m) yttrade:

Herr talman! Då voteringsapparaten inte synes fungera ber jag, för att bespara kammaren ytterligare dröjsmål, att få återta min begäran om omröstning.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 12 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställning om ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar om vissa anslag för budgetåret 1972/73 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 7

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bilaga 9 (punkt B 11, s. 32-34) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vid byggnadsstyrelsen inrätta en tjänst för byggnadsråd i Ce 1, dels till Byggnadsstyrelsen för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 30 080 000 kronor.

I motionen 1972:624 av herr Brundin m. fl. (m) hade yrkats dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att Kungl. Maj:t utredde möjligheterna att åstadkomma besparingar inom byggnadsstyrelsen genom att på privata fastighetsförvaltningsföretag överlåta dess fastighetsförvaltning samt att överföra den statliga städverksamheten på privata städbolag, dels att riksdagen i avvaktan på en sådan undersökning beviljade byggnadsstyrelsen ett förslagsanslag av 29 080 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. skulle avslå motionen 1972:624 i vad den avsåg utredning om möjligheterna att på privata fastighetsförvaltningsbolag överlåta byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning,

2. bemyndigade Kungl. Maj:t att vid byggnadsstyrelsen inrätta en tjänst för byggnadsråd i Ce 1,

3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:624 såvitt nu var i fråga till Byggnadsstyrelsen för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 30 080 000 kronor.

Reservationer hade avgivits av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Åsling (c), Wirtén (fp), Fägelsbo (c), Brundin (m) och Magnusson i Borås (m), som ansett att utskottet under 1 och 3 bort hemställa,

att riksdagen

1. med bifall till motionen 1972:624 såvitt nu var i fråga hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning av möjligheterna att på privata fastighetsförvaltningsbolag överlåta byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning,

3. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:624 såvitt nu var i fråga till Byggnadsstyrelsen för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 29 080 000 kronor.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! I detta betänkande behandlas bl. a. frågan om anslag till byggnadsstyrelsen. I år har föreslagits ett anslag på ca 30,1 miljoner kronor mot 23,5 miljoner kronor föregående år; det är en ökning med 28 procent, som måste anses vara synnerligen anmärkningsvärd.

Med anledning av det förslaget har vi från moderat håll väckt en motion, som nu också har biträttats genom en reservation av de tre borgerliga oppositionspartiernas representanter i utskottet. De anser att det måste finnas möjligheter att göra betydande besparingar inom ramen för den verksamhet som byggnadsstyrelsen bedriver. Såvitt man kan bedöma, med ledning av vår erfarenhet från andra områden, är byggnadsstyrelsens kostnader för fastighetsförvaltning orimligt höga, och vi begär att man skall undersöka möjligheterna att överföra administrationen till privata fastighetsförvaltande bolag för att därigenom kunna nedbringa kostnaderna.

Läget är alltså precis detsamma som i det ärende som nyss debatterades: vi begär att man skall pröva någonting som man inte tidigare har prövat – för att kunna begränsa behovet av skattepengar för den verksamhet byggnadsstyrelsen bedriver. Den socialdemokratiska majoriteten i utskottet vill inte vara med om en sådan prövning; de socialdemokratiska ledamöterna är dogmatiskt bundna vid tanken att den här verksamheten skall ligga i statens händer.

Jag tror att vi återigen måste konstatera att de hårt tyngda skattebetalarna här i landet nog varmt skulle uppskatta om man åtminstone ville försöka finna mindre kostnadskrävande lösningar än dem som vi nu måste anslå pengar till. Majoriteten anför att motionärerna inte har styrkt att byggnadsstyrelsens förvaltningskostnader är särdeles höga. Hur många gånger händer det här i riksdagen att vi tillsätter utredningar och gör undersökningar på grund av att en annan lösning än den tillämpade är klart dokumenterad som bättre? Det är väl tvärtom på det sättet att man undersöker en sak för att vinna klarhet. Vad vi har påtalat är baserat på erfarenhet från de privata fastighetsförvaltningsbolagen, som inte har samma kostnader för fastighetsförvaltningen som byggnadsstyrelsen har. Därför finner vi det rimligt att man prövar om man kan utnyttja den billigare lösningen.

Parentetiskt vill jag också nämna att vi inte tycker att det är alldeles nödvändigt att anställa en särskild byrådirektör för att denne skall fungera som sekreterare i företagsnämnden i ett verk som har 450 anställda. Jag tror återigen att skattebetalarna önskar att man använder pengarna med större försiktighet.

Vi kan inte heller finna – och nu kommer jag tillbaka till den förra frågan som här diskuterades – att det föreligger något behov av de tjänster som är föreslagna för den centrala städledningen. Det har inte klarlagts att något sådant behov finns. Dessutom tycker vi att ytterligare besparingar måste kunna göras.

Vi föreslår därför i reservationen som jag nyss nämnt att man prövar möjligheterna att utnyttja privata fastighetsförvaltande bolag. Vi vill också pruta ned anslaget med 1 miljon kronor.

Jag tror, herr talman, att det är nödvändigt att den här frågan blir uppföljd på något sätt. Jag förstår att reservationen faller här vare sig vi kan räkna röster eller inte, men jag tror det vore ett allvarligt misstag från departementets sida om man inte ordentligt penetrerade denna fråga.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid punkten 7.

Herr EKSTRÖM (s):

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

Byggnadsstyrelsen

Herr talman! Det här ärendet är ganska intressant. När vi hade finansdebatten här den 1 mars ställde jag en fråga huruvida moderaterna hade frånträtt sina krav om restriktivitet i budgeten för 1972/73. Jag fick aldrig något riktigt svar. Däremot beskyldes jag för att inte kunna läsa innantill och litet av varje. Jag gratulerar nu herr Brundin. Herr Brundin har tydligen lyckats övertala centerpartister och folkpartister att följa upp det som man påstod inte längre var aktuellt, och det föreligger nu en gemensam reservation vid punkten 7. Det är alltså en av de punkter där enskilda ledamöter från moderata samlingspartiet har framfört yrkanden om besparingar som utlovades i den där stora partimotionen 294.

Sådana motionsyrkanden har finansutskottet haft att behandla också i anslutning till punkterna 1 och 2 i detta betänkande. Dessa yrkanden har emellertid inte fått något stöd vid behandlingen i utskottet, vare sig från motionärer eller annan ledamot. Jag anser att detta hör till bilden när vi skall ta ställning till punkten 7, anslag till byggnadsstyrelsen. På denna punkt har alltså moderaterna fått stöd av de båda andra borgerliga partiernas representanter i utskottet, och det kan kanske ha sin förklaring i att byggnadsstyrelsen är en av de få statliga myndigheter som skulle erhålla en personalförstärkning enligt statsverkspropositionens förslag. Vill man nå besparingar är det kanske naturligt att man ifrågasätter behovet av de nya resurser som begärs.

Jag vill framhålla att utskottet noga har övervägt behovet mot bakgrund av den allmänna restriktivitet vi anser bör iakttas i fråga om att bevilja medel för ny personal inom den egentliga statsförvaltningen. Det rör sig om medel för sammanlagt 12 tjänster. Jag behöver inte påpeka att myndigheten hade begärt och motiverat behov av långt fler tjänster än vad departementschefen har föreslagit. De här 12 tjänsterna anser vi emellertid vara så väl motiverade att vi trots den allmänna restriktiviteten har velat tillstyrka dem.

Nu har såväl motionärerna som de reservanter som velat tillstyrka moderatmotionen gjort det ganska lätt för sig. Man har huggit till och sagt: Ge byggnadsstyrelsen 1 miljon kronor mindre. Det får den klara sig med. Förutom inbesparingar i fråga om begärda tjänster bör ytterligare vissa besparingar kunna åstadkommas inom ett verk av byggnadsstyrelsens storlek, heter det till yttermera visso i reservationen.

Det är mycket lätt att uttrycka sig så där med en allmän fras. Det är lika lätt som att säga att alla anslag bör kunna skäras ned med 5 procent eller att skatterna bör kunna sänkas med 5 miljarder, så länge man slipper precisera och tala om *vad* som skall sparas, *vilka* tjänster det är som skall dras in och *vilka* bidrag som skall skäras ned. Vi tycker att de tjänster som här begärs är väl motiverade och befogade. De fem tjänster som vi vill tillstyrka när det gäller central ledning av statens städningsverksamhet motiveras av de stora besparingar och minskade framtida utgifter som en i särskild ordning tillsatt offentlig utredning funnit möjliga.

Jag kan i det sammanhanget inte underlåta att komma tillbaka till det förra ärendet. Som ett exempel på otrygghet i statlig verksamhet talade herr Brundin då om städerskorna här i huset — även i detta fall gäller det städningsverksamhet. Herr Brundin borde kanske ha tagit reda på att

dess städerskor hade uppnått pensionsåldern enligt avtalet.

Jag vill erinra om att inte minst riksdagens revisorer tidigare i flera sammanhang pekat på att man bör sträva efter att åstadkomma besparingar när det gäller städning inom den offentliga sektorn. Nu skall vi ta fasta på detta genom den utredning som vi behandlade under föregående ärende och inte sopa undan detta önskemål.

Men också utredningar kostar pengar och därför skulle det ha varit slöseri, om vi i vårt beslut hade följt herr Brundins och reservanternas mening. Reservanternas yrkande om utredning av möjligheterna att överföra byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning till privata fastighetsförvaltningsbolag är för mig mycket svårförståeligt. Det är nästan omöjligt att begripa vad motionärerna menar, och läget blir inte heller klarare genom reservationen.

Byggnadsstyrelsen disponerar årligen 100 miljoner kronor för underhåll, ombyggnadsåtgärder och modernisering av statsägda fastigheter. Byggnadsstyrelsen skall se till att de medel som anvisas för ändamålet används effektivt. Själva underhålls- och moderniseringsarbetet utförs till övervägande del genom utnyttjande av enskilda entreprenörer. Om kostnaderna för fastighetsförvaltningen är orimligt höga, skulle det väl snarast bero på att dessa entreprenörer får för mycket betalt, dvs. på att formuleringen av uppdrag och anbudsbearbetningen inte har utförts med tillräcklig omsorg inom byggnadsstyrelsen. Det är svårt att förstå att det skulle bli billigare om man avvisade de mest välmotiverade kraven på resurser och skulle låta privata bolag formulera uppdragen samt ombesörja lokalanskaffningen och fastighetsförvaltningen för statens räkning. En så dimmig formulerad tankegång kan man inte gärna låta en utredning ta upp, inte ens om man i likhet med herr Brundin – som jag föreställer mig – är dogmatisk anhängare av privat företagsamhet.

Jag vill med det anförda yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Nej, herr Ekström, jag är inte någon dogmatisk anhängare av privat företagsamhet, men jag är en dogmatisk anhängare av tanken att man skall driva sin verksamhet med största möjliga effektivitet, och det är vad det här handlar om.

Herr Ekström säger att reservanterna har gjort det enkelt för sig genom att bara säga att det måste vara möjligt och rimligt med besparingar. Jag vet inte om herr Ekström har observerat att man i den ekonomiska prognosen för det närmaste budgetåret bl. a. talar om vilka produktivitetsökningar som kan förväntas inom skilda verksamhetsområden i vårt land, inom olika industribranscher, inom distributionen osv. Procentalen för produktivitetsökningen varierar något mellan olika branscher – 5 procent, 4 procent, 3 procent, 6 procent osv. – men i en kolumn är procenttalet 0, nämligen när det gäller offentlig verksamhet. Där väntar man inte att någon ökad produktivitet skall uppnås. Varför skall det nu vara så orimligt? Det är närmast ett rimligt krav att man även inom offentlig verksamhet skall kunna uppnå ökad produktivitet.

Sedan nämnde herr Ekström också städerskorna i riksdagshuset. Jag tvivlar inte alls på att de enligt avtal skall gå i pension vid den ålder de nu

uppnått. Det har inte föresvävat mig en sekund att det skulle föreligga avtalsbrott. Men frågan är: Innebär då avtalet att dessa människor upplever tryggheten som särdeles stor? Uppenbarligen inte. De upplever att de befinner sig i en mycket besvärande situation och därför söker de hjälp. Vi skall kanske inte tala så förfärligt mycket om att den ena anställningen ger större trygghet än den andra.

Vi har kommit ganska långt i Sverige på praktiskt taget alla områden i det här avseendet, herr Ekström, och om vi fortfarande har att dras med brister så tror jag att vi tillsammans skall kunna avhjälpa dem. Men det hör ju inte till den fråga som nu behandlas.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brundin och jag skulle vid ett annat tillfälle kunna resonera om hur man beräknar produktiviteten på den offentliga sektorn. Jag föreställer mig att vi har en hel del att hämta i den senaste långtidsutredningen om varför man räknar på det sätt som man gör.

Det är nog mycket vanskligt, herr Brundin, att säga att ungefär samma produktivitetstal borde uppnås vid underhåll av t. ex. kungliga slottet som vid underhåll av varuhus, vilka är mycket starkt standardiserade. Byggnadsstyrelsen måste ansvara för och underhålla bl. a. en rad kulturhistoriskt ytterst värdefulla och unika fastigheter och samtidigt försöka göra dem användbara för nyttjare med moderna krav. Man kan inte utan vidare jämställa problemen därvidlag med vad som gäller på andra håll.

Byggnadsstyrelsen har under innevarande år sammanlagt 125 tjänstemän i förvaltningsorganisationen. När herr Brundin låter påskina att ingenting nytt händer, vill jag bara anföra att under budgetåret 1967/68 utgjorde den förvaltade lokalytan per tjänsteman 21 000 m². Under innevarande budgetår är den förvaltade lokalytan per tjänsteman 27 000 m². Jag tycker att det visar på goda ansträngningar och goda resultat när det gäller att öka produktiviteten. Jag skulle kunna nämna många andra siffror som visar t. ex. medelförbrukningen per tjänsteman i förvaltningsorganisationen i 1971 års prisnivå. 1962/63 var beloppet 353 000 kronor per tjänsteman, ett relativitetstal på 59. Nu är det talet uppe i 119, dvs. varje tjänsteman har i dag, i jämförelse med för 10 år sedan, dubbelt så mycket av verksamheten under sig.

Det borde väl lugna herr Brundin när nu herr Brundin tror att det inte händer någonting i fråga om produktiviteten på den offentliga sektorn.

Herr BRUNDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles självklart att man måste göra bedömningen av kostnaderna för fastighetsförvaltning beroende av hur fastighetsbeståndet ser ut. Det är vi helt överens om. Det enda vi inte är riktigt överens om är att den socialdemokratiska majoriteten i utskottet inte vill vara med om att pröva möjligheten till en billigare fastighetsförvaltning. Låt gärna en sådan utredning komma till stånd. Visar det sig att byggnadsstyrelsen är mer effektiv än vad privata fastighetsförvaltande företag är, så får ni ju en fjäder i hatten. Men jag tror inte att det blir resultatet. De siffror som herr Ekström läste upp om hur många

kvadratmeter som förvaltas per tjänsteman tycker jag vid jämförelse med siffror från andra fastighetsförvaltningar inte är imponerande. Och det är inte fråga om små differenser, herr Ekström, utan om mycket stora.

Återigen är vi alltså i det läget att vad som skiljer oss är att den borgerliga oppositionen vill pröva en möjlighet att spara pengar, men den socialdemokratiska majoriteten vill det inte.

Till sist föreslår jag att vi nu prövar om voteringsapparaten fungerar.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tar detta för vad det är — att vi i utskottsmajoriteten inte skulle ha sinne för att vilja pröva kostnader! Sådan prövning är sannerligen vad som sker när det gäller statsförvaltningen; det görs en mycket noggrann prövning av varje krona som läggs ned på något. Herr Brundin har inte heller kunnat påvisa att man på detta område skulle kunna tjäna de pengar som han vill låta påskina skulle vara möjligt.

Vid en rättvis jämförelse av kostnader i olika förvaltningsorganisationer måste respektive organisationers kostnader avse likartade arbetsuppgifter i likartade arbetsobjekt, och byggnadsstyrelsens fastighetsbestånd har ingen motsvarighet i någon privat fastighetsförvaltning inom landet vad beträffar typ, ålder, användning eller geografisk spridning av byggnaderna. För att kunna göra en rättvis jämförelse mellan byggnadsstyrelsens kostnader och en enskild förvaltnings kostnader måste man alltså klargöra hur de ovan nämnda faktorerna påverkar kostnaderna.

När herr Brundin påstår sig kunna påvisa en privat fastighetsförvaltning som skulle vara billigare så har han icke något exempel där förvaltningen är så komplicerad som den just är när det gäller byggnadsstyrelsen.

Man måste bygga på en dimmig uppfattning om den statliga förvaltningen, därest man tror att den här verksamheten skulle kunna överlätas på privata företag. Vi har inom utskottsmajoriteten inte funnit att det skulle vara en framkomlig väg.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Det var ett yttrande av herr Ekström som gav mig anledning att säga några ord. Han hänvisade till den ekonomiska debatten den 1 mars och nämnde att vi då hade beskyllt honom för att inte ens kunna läsa innantill. Vårt omdöme i sak kvarstår helt och hållet oförändrat, ty det förhöll sig i realiteten så att det yrkande som moderata samlingspartiet hade i sin motion beträffande ett uttalande om större restriktivitet vid utskottsbehandlingen än vad statsverkspropositionen föranledde inte återfanns i den skrivning som vi enades om mellan moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet. Den uppgift som jag lämnade vid det tillfället var alltså riktig.

Däremot är det alldeles självklart att om vi finner anledning föreslå att man skall pröva en väg i ett speciellt ärende för att spara pengar bör vi ha rättighet att göra det utan att man därför sammanknippas det med ett principuttalande i den ekonomiska debatten. Jag förutsätter att detta gäller även för folkpartiets och centerpartiets representanter.

Herr EKSTRÖM (s):

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

Byggnadsstyrelsen

Herr talman! Det är inte här fråga om att pröva möjligheter till besparingar utan de borgerliga partierna har kommit överens om utan vidare att byggnadsstyrelsen får klara sig med 1 miljon kronor mindre. När jag i den ekonomiska debatten den 1 mars frågade om moderaterna frånträtt sina krav på större restriktivitet i årets budget, då svarade herr Löfgren: Ja, visst har de gjort det; de har frånträtt sina krav. Vi i mittenpartierna står inte bakom dem utan moderaterna har frånträtt sina krav.

Nu kommer det första ärendet där moderaterna har ett förslag till en större restriktivitet, som de tror vara möjlig. Då är det inte så mycket med det som herr Löfgren sade den 1 mars. Ni går på det förslaget utan vidare, utan att närmare pröva om det är en framkomlig utväg, allt för att visa borgerlig enighet.

Jag ville säga detta, ty jag tyckte det var ganska nedslående när herr Löfgren i den debatten beskyllde mig för att ägna mig åt att bluffa. Jag ställde då en mycket vänlig fråga till herr Löfgren: Vad har inträffat? Har moderaterna frånträtt sina krav om större restriktivitet? Ja, herr Ekström måste väl kunna läsa innantill, svarade herr Löfgren, det har moderaterna gjort. Men tydligen har de inte gjort det – inte i den här frågan åtminstone, och det kommer troligen så småningom flera sådana frågor. Vi får se var mittenpartierna då står!

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag har ingen anledning att ändra mitt uttalande, utan det kvarstår. Om herr Ekström försöker att driva en speciell fråga med utgångspunkt i ett generellt uttalande så må han göra det. Jag tycker att vi som representanter i ett utskott alltid bör ha möjlighet att pröva varje sak för sig, oavsett vad som har sagts rent generellt.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Finansutskottets uppgift är att innan man börjar behandla statsverkspropositionens huvudtitlar och de motioner som föreligger i anslutning härtill uttala sig om det finansiella utrymme som finns – det måste herr Löfgren hålla med mig om. Det är de stora riktklinjerna som därvid skall dras upp.

Om man då säger att moderaterna har frånträtt sina krav på restriktivitet men vi gång på gång kommer att få uppleva att de inte gjort det, så frågar jag mig: Vad gällde den där diffusa reservationen den 1 mars? Var den bara avsedd att utåt försöka visa en enighet som man sedan gång på gång springer ifrån? Ni säger att moderaterna hade frånträtt kravet, men det har de tydligen inte gjort.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad herr Ekström menar. Om man innan man börjar detaljgranskningen gör generella uttalanden skall väl det inte innebära att man har svurit på kungens ord i varje enskilt ärende? En sak för sig är att ni själva får som regel inte göra något annat. Men vi måste ha rätten att vid varje ärendes behandling pröva om begärda anslag

är rimliga eller inte. Annars är det ju ett fullständigt onödigt jobb som vi sysslar med här i riksdagen. Då kunde vi bara skicka tillbaka ärendena och säga: "Vi godkänner dem." Men det är inte så vi arbetar.

Tycker inte herr Ekström att det skulle bli ganska meningslöst att jobba i utskotten med dessa frågor, om det över huvud taget inte fanns någon möjlighet att göra en ändring?

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Jag finner finansutskottets ordförandes uttalande mycket märkvärdigt. Det kan rimligen inte vara så att vi som ledamöter i utskottet skulle ha frånhänt oss möjligheten att pröva varje anslagsäskande. Det är en sådan prövning som vi här gjort.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Det är bara drygt en månad sedan som ni skrev er samman i reservationen, men herrarna har tydligen redan glömt den och vad ni var överens om i anledning av moderatmotionen 294.

Då ställde jag i all vänlighet frågan: Vad innebär det när ni skrivit er samman om detta? På detta svarade finansutskottets vice ordförande att moderaterna frånträtt sina krav om restriktivitet, och det borde väl herr Ekström veta. Och herr vice ordföranden riktade beskyllningar mot mig för bluff och litet av varje.

Här har vi redan ett exempel som visar att moderaterna vidhåller sina krav på att kostnaderna skall minskas i ett fall där vi på vårt håll inte tycker det är rimligt, och då följer mittenpartierna med dem. Det är bara detta som jag har velat peka på.

Från min sida är den här frågan utagerad. Men det är fortfarande oklart vad reservationen vid finansutskottets betänkande nr 1 innebar.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag hör att herr Ekström fortfarande inte förstår vad som stod i reservationen. Jag ber honom i så fall bara läsa den igen.

Nu säger herr Ekström att vi har svurit på att moderaterna avstått från alla sina krav på restriktivitet. Det måste väl en ordförande i finansutskottet själv förstå, att man aldrig skriver på ett sådant sätt att man avhänder sig möjligheten att pröva varje särskilt ärende för sig. Det är alldeles självklart att man måste ha rätt till detta, och det kommer vi att ha också i fortsättningen, oavsett vad herr Ekström säger i denna sak.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herr Löfgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Brundin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranledes av bifall till reservationen av herr Löfgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Brundin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	144
Nej	—	135
Avstår	—	3

Punkterna 8 14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 15

Lades till handlingarna.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna utskotts-betänkanden till kammarens sammanträde onsdagen den 12 april.

§ 13 Ang. u-landsfrågorna vid den tredje världshandelskonferensen

Herr handelsministern FELDT erhöll ordet för att besvara fru *Lundblads* (s) den 8 mars framställda interpellation, nr 83, och anförde:

Herr talman! Fru Lundblad har frågat mig hur jag bedömer möjligheterna att vid den tredje världshandelskonferensen, som inleds i nästa vecka, nå för u-länderna gynnsamma resultat i vad avser handelsvillkor och andra frågor av betydelse för deras ekonomiska och sociala utveckling.

Det mål som Förenta nationerna vid 1960-talets början satte upp för u-ländernas utveckling — 5 procents årlig tillväxt av bruttonationalprodukten — har uppnåtts och t. o. m. något överskridits under årtiondet. Närmare hälften av produktionsökningen har dock tagits i anspråk av den växande befolkningen. Vidare gäller att fördelarna av produktionstillväxten ofta tillfallit begränsade grupper i u-länderna. Den stora majoriteten av folken i de fattiga länderna har inte fått bättre levnadsvillkor.

Det offentliga utvecklingsbiståndet från de utvecklade OECD-länderna har under 1960-talet sjunkit från en halv till en tredjedels procent av deras bruttonationalprodukt. Den internationella solidariteten har i de stora givarländerna icke varit tillräckligt stark för att lämna biståndets omfattning opåverkad vid tillfälliga ekonomiska och finansiella svårigheter. Från svensk sida har vi hävdats, att egna balansproblem inte får tas till intäkt för begränsningar i utvecklingsbiståndet. Vi måste emellertid konstatera att vi har att göra med en politisk realitet som kommer att

Nr 54

Fredagen den
7 april 1972

*Ang. u-landsfrågorna
vid den tredje världs-
handelskonferensen*

göra sig gällande också vid den förestående konferensen. Man bör därför inte ställa alltför stora förväntningar på långtgående åtaganden från i-landshåll.

Dagordningen spänner över ett vitt fält av olika ämnen. Jag kan här bara kommentera några viktigare punkter på handels- och biståndets områden. För en utförligare redovisning av konferensens bakgrund och de olika dagordningspunkterna vill jag hänvisa till det specialnummer om UNCTAD III av handelsdepartementets tidskrift *Aktuellt i handelspolitiken* som departementet just gett ut i samarbete med bl. a. UD:s u-avdelning.

U-ländernas handel har ökat i absoluta tal under 1960-talet, men ökningstakten släpar efter i förhållande till de industrialiserade länderna. De förras andel av den samlade världsexporten har sålunda sjunkit från 21 till 18 procent. En ljuspunkt är att en avsevärd ökning av de mest utvecklade u-ländernas industrivaruexport inträffat, men för u-länderna som helhet är den mindre expansiva råvaruexporten fortfarande helt dominerande.

Genom att importutvecklingen varit relativt måttlig har u-ländernas handelsunderskott minskat. Detta är emellertid inte en odelat positiv utveckling. Biståndet och det privata kapitalflödet bör ju under en uppbyggnads- eller industrialiseringsperiod ge utrymme för ett importöverskott. Detta utrymme tas i dag i anspråk av det växande utflödet av vinster, räntor och amorteringar.

De problem som de tidvis starka prisfluktuationerna medför på råvarumarknaderna kan i en del fall på kort sikt angripas genom en reglering med internationella avtal. Sådana avtal finns redan för bl. a. tenn och kaffe, och sedan den förra konferensen i New Delhi 1968 har ett avtal för socker tillkommit. Förhandlingar har också förts om kakao, men hittills utan framgång. Dessa förhandlingar har nu gått in i ett mera aktivt skede i syfte att nå ett genombrott före Santiago, vilket skulle betyda mycket för den allmänna atmosfären under konferensen. Tyvärr visar några av de större industriländerna fortfarande stor tveksamhet till ett avtal. Vi gör för vår del utifrån våra begränsade möjligheter på detta område vad vi kan för att avtalet skall komma till stånd.

För att komma till rätta med u-ländernas handels- och utvecklingsproblem krävs en omfattande diversifiering av produktionen och exporten, dvs. strukturumläggningar i dessa länder. Detta innebär såväl en breddning av produktionen som en längre gående förädling. I samband härmed måste samverkan öka mellan internationella organ av handels-, råvaru- och rent biståndspolitisk karaktär liksom mellan dessa organ och u-länderna. Under världshandelskonferensen blir det nödvändigt att söka öka förståelsen för ett integrerat och systematiskt synsätt i det fortsatta arbetet.

En effektiv diversifiering av produktionen i u-länderna kan ofta vara beroende av förbättrade möjligheter till avsättning på i-landsmarknaderna. U-ländernas önskemål kan på detta område råka i konflikt med de utvecklade ländernas jordbrukspolitik. UNCTAD-sekretariatet har i sin dokumentation inför konferensen lagt stor vikt vid dessa frågor och de kan väntas få stort utrymme i debatten. Men nya åtaganden från

industriländerna är inte sannolika. Vad man kanske vågar hoppas på är att de industrialiserade länderna förklarar sig beredda att särskilt uppmärksamma u-ländernas intressen i samband med de världsvida handelsförhandlingar som avses äga rum i GATT och som vi hoppas kan inledas redan nästa år.

Tullpreferenser för u-ländernas industrivaruexport med undantag av vissa textilvaror, skor och lädervaror har nu införts i de flesta industriländer. Därmed har en av de stora frågorna vid den föregående konferensen fått en positiv lösning. Vid UNCTAD III kommer bl. a. utvidgning av preferenserna till nya varor att diskuteras, men några större förändringar torde här inte vara att vänta. Däremot skulle det vara ett väsentligt resultat om två så stora handelsnationer som USA och Canada kunde ge till känna att även de avsåg att nu införa tullpreferenser.

U-länderna har också krävt att icke tariffära handelshinder i i-länderna som träffar deras export skall avvecklas. Det gäller bl. a. kvantitativa restriktioner, offentliga upphandlingsregler, konsulära formaliteter, industriella standards, hälso- och säkerhetsbestämmelser samt skatter. I takt med att tullarna minskas eller avskaffas på allt fler varor får den här typen av handelshinder ökad betydelse. De är emellertid tekniskt komplicerade och fyller ofta klara behov. Skälet till att de utgör handelshinder är därför i allmänhet att olika slags bestämmelser inte är samordnade. De problem som dessa handelshinder förorsakar för u-ländernas export kan i de flesta fall inte angripas genom att hindren avvecklas enbart mot dessa länder. Industriländerna torde under konferensen komma att hänvisa till andra lösningar och främst en harmonisering av olika länders bestämmelser, inte minst inom GATT. Jag kan tillägga att u-länderna i endast mycket få fall riktat anmärkningar mot Sverige på detta område.

Det finansiella biståndets omfattning och villkor blir en annan av huvudpunkterna vid konferensen. De synpunkter och krav som u-länderna framfört i Limaprogrammet på detta område överensstämmer i de allra flesta fallen med målsättningen för den svenska biståndspolitik.

Sålunda delar vi deras uppfattning när de föreslår att målsättningarna för resursflödet till u-länderna endast skall avse egentligt bistånd. Detta innebär att sådana transaktioner som privata investeringar och exportkrediter skall exkluderas. Vidare bör återflödet av räntor och amorteringar räknas bort. Mot denna bakgrund vill vi – liksom u-länderna i Limaprogrammet – framhäva betydelsen av att det mål som FN uppställt för det offentliga biståndet, dvs. 0,7 procent av bruttonationalprodukten vid mitten av årtiondet, blir allmänt godtaget och förverkligat. Tyvärr torde inte förutsättningarna för att alla industriländer skall acceptera det målet vara särskilt goda. Ett ganska stort antal länder reserverade sig när det skrevs in i FN:s strategi för det andra utvecklingsårtiondet.

Lika betydelsefullt som biståndsvolymen är det att biståndet lämnas på sådana villkor att u-länderna verkligen kan dra nytta av det. U-ländernas skuldbörda har växt snabbt under 1960-talet och uppgick 1970 till ungefär 300 miljarder kronor. Behovet av att biståndsvillkoren förbättras har därför kommit i blickpunkten. I Limaprogrammet har u-länderna begärt att biståndskrediterna skall ha längre löptider, lägre räntor och att

de inte skall bindas till upphandling i givarlandet. För svensk del har vi inga svårigheter att godta de önskemål u-länderna framställt. Vi har också inom OECD:s biståndskommitté DAC sökt verka för en rekommendation som skulle gå u-länderna till mötes. Dessa förhandlingar har dock strandat genom att vissa länder motsatt sig förpliktelser att avsevärt uppmjuka de egna villkoren. Det vore mot denna bakgrund betydelsefullt om UNCTAD-konferensen kunde uttala sig entydigt på denna punkt, men det är osäkert om så kan ske.

I Limaprogrammet föreslås vidare, att de särskilda dragningsrätterna inom Internationella valutafonden genom en s. k. länk skall kopplas samman med biståndsgivningen och att u-ländernas inflytande på det monetära området skall ökas. U-länderna kommer under konferensen att lägga stor vikt vid dessa krav.

Innan vi vunnit klarhet om hur den föreslagna länken skulle påverka det internationella betalningssystemet har vi från svensk sida i likhet med andra industriländer ställt oss starkt tveksamma. Vi menar att den utredning som pågår i Valutafonden bör avvaktas. Däremot är det en relativt allmän uppfattning att u-länderna har ett legitimt intresse av inflytande över kommande reformer av det internationella valutasystemet. Varken i fråga om länken eller u-ländernas inflytande kan emellertid något avgörande väntas vid UNCTAD III.

De minst utvecklade u-ländernas problem kommer att föranleda ingående diskussioner vid konferensen. Det gäller 25 länder, mest afrikanska, med mycket låg per capita-inkomst, hög analfabetism och låg industrialiseringsgrad. En central fråga kommer att bli hur de internationella organisationernas bistånd till dessa länder bäst skall kunna ökas. Från svensk sida har vi under förberedelsearbetet för konferensen lagt fram vissa förslag som kommer att följas upp i Santiago. Eftersom också andra i-länder visar klart intresse för de sämst ställda u-ländernas problem finns på denna punkt förutsättningar för vissa framsteg under konferensen.

Mitt sammanfattande omdöme är, att jag vill varna för en överdriven optimism rörande möjligheterna att nå för u-länderna gynnsamma och omedelbara resultat under UNCTAD III. Konferensen bör dock kunna bana väg för ett resultatgivande arbete på längre sikt i flera av de frågor som för u-länderna ter sig mest angelägna.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru LUNDBLAD (s):

Fru talman! Jag tackar handelsministern för det mycket omfattande svaret.

Av naturliga skäl -- man lämnar väl inte ut alla de positioner man tänker inta i en kommande förhandling -- är svaret kanske inte särskilt upplysande om den ställning Sverige tänker inta på konferensen i Chile under nästa vecka. Mest ger kanske svaret intryck av att svenska regeringen är pessimistisk inför möjligheterna att uppnå några större framgångar för u-ländernas strävanden vid konferensen. Och naturligtvis rör det sig om enorma -- globala -- problem och stora skillnader mellan u-ländernas förhållanden. Men just den ständigt ökande klyftan -- även

Fredagen den
7 april 1972

*Ang. u-landsfrågorna
vid den tredje världs-
handelskonferensen*

handelspolitiskt — mellan de utvecklade industriländerna och u-länderna måste medföra att man aldrig låter sig slås ned av svårigheterna som tornar upp sig på detta område.

I min interpellation har jag mest uppehållit mig vid de handelspolitiska problemen och då särskilt Sveriges egen handel i förhållande till u-länderna, medan svaret även tar upp biståndsproblemen, som ju också diskuteras på konferensen. Jag skall här huvudsakligen hålla mig till de handelspolitiska problemen, även om det på grund av det nära sambandet mellan biståndspolitik och handelspolitik kan finnas många övergripande synpunkter.

I en del av svaret tar handelsministern upp frågan om utvecklingen av u-ländernas import och export och nämner då de ganska nedslående siffrorna. Han anger världssiffrorna, medan jag i min interpellation anförde Sveriges handel i förhållande till u-länderna. I det sammanhanget finner jag också anledning tacka för de utförliga upplysningarna i handelsdepartementets skrift nr 3/1972, som är en fascinerande — om än mycket nedsäende — läsning. Som handelsministern säger kan det kanske vara en positiv sak att Sverige levererar mera till u-länderna än vi köper från dem. Att u-länderna i så stor omfattning i dag har utgifter som sett i världsperspektiv till stor del utgörs av vinster i multinationella företag, räntor och amorteringar på den stora skuldbördan av lån och krediter är bekymmersamt. Ökningen av bruttonationalprodukten per capita är mycket mindre i u-länderna än i i-länderna. Enligt en rapport från den internationella arbetskonferensen försämrar sysselsättningsläget ständigt i u-länderna. Speciellt i de minst utvecklade u-länderna synes fattigdomen bara öka.

Mot denna bakgrund sammanträder alltså den tredje världshandelskonferensen, och ändå är handelsministern tvungen att varna för en överdriven optimism inför konferensen. Man får nästan lust att, med en liten omskrivning av Strindberg, säga: Det är synd om världen!

En av rekommendationerna från UNCTAD II gällde att man skulle fortsätta råvaruförhandlingarna och arbetet med vad man kallade supplementär finansiering, dvs. garantimöjligheter när exportinkomsterna minskar. Men av det svar jag har fått framgår att det går mycket långsamt fram på detta område. Råvaruexporten svarar för 80–85 procent av u-ländernas exportinkomster, och detta är därför en mycket stor fråga för dem — vilket också framgår av det s. k. Limaprogrammet, som sammanställts vid en konferens för ca 100 u-länder. Sverige är naturligtvis positivt till förhandlingar på detta område, men ensamt kan Sverige så litet göra. Jag skulle vilja fråga handelsministern vad han tror att de stora handelsblocken i Väst- och Östeuropa kan och vill göra för att stödja dessa strävanden för fortsatta råvaruförhandlingar.

En av möjligheterna att bryta u-ländernas onda cirkel i handels- och utvecklingssammanhang — den minskade avsättningen för råvaror är en av faktorerna — är i-ländernas stöd för deras försäljningsansträngningar. På produktionssidan gäller det för i-länderna att delge dem sitt tekniska kunnande, s. k. know-how, och på marknadssidan att ge dem information om marknaderna och de krav marknaderna ställer samt att informera i-ländernas egna importörer. I min interpellation nämnde jag att en nordisk utredning visat bristfälliga förhållanden på detta område i de

Fredagen den
7 april 1972

*Ang. u-landsfrågorna
vid den tredje världs-
handelskonferensen*

nordiska länderna. Utredningen föreslog att varje land nationellt skulle satsa mycket mer för att stödja u-länderna på detta område. Jag skulle vilja fråga handelsministern vilka åtgärder han själv tänker initiera för att Sverige — utöver vår bidragsgivning till det internationella handelscentret i Genève — skall kunna ge u-länderna möjligheter till bättre marknadsföring i Sverige.

Handelsministern nämner att sedan tullpreferenserna för u-land börjat fungera har i stället andra handelshinder blivit mera märkbara. Men så tillägger han: "U-länderna har endast i mycket få fall riktat anmärkningar mot Sverige beträffande dessa." Jag skulle vilja fråga: I vilka fall?

I detta sammanhang skulle jag vilja beröra jordbruksprodukterna och u-landshandeln. Handelsministern nämnde detta parentetiskt i samband med behovet av en mera flexibel produktion i u-länderna; den måste ha mera sammanhang med avsättningsmöjligheterna på i-ländernas marknader. På jordbrukets område för de flesta i-länder en protektionistisk handelspolitik — av försörjningsskäl men också av säkerhetspolitiska skäl. I handelsdepartementets skrift sägs bl. a. om denna fråga: "Man kan emellertid ej bortse ifrån att en mer differentierad jordbruks- och livsmedellexport från u-länderna förutsätter vidgat tillträde till i-lands-marknaderna, varvid en konflikt uppstår mellan industriländernas och då främst EEC:s och USA:s jordbrukspolitik och u-ländernas önskemål. Detta är en fråga som fått förnyad aktualitet under senare tid genom den förutsedda utvidgningen av EEC och USA:s önskemål om större lättnader i sin jordbruksexport till framför allt EEC."

Egentligen är denna "terrorbalans" på det jordbrukspolitiska området en dyrbar och katastrofal sak för jordens befolkning — av vilken många svälter i dag och kanske ännu flera om ett år. Skall verkligen den ökade bindningen i handelsblock i olika delar av världen föra med sig att en lösning av detta viktiga problem blir mera avlägsen än någonsin? Naturligtvis bör u-länderna förbättra sin egen försörjningsstatus, men man frågar sig om det kan göras utan att de även säljer till andra marknader. Skulle man inte önska att en verklig generalplanering kunde startas genom UNCTAD:s försorg så att man fick en överblick över världens försörjningsbehov i förhållande till produktionen av jordbruksvaror och andra livsmedel och till de potentiella möjligheterna till produktion som måste vara rikast i u-länderna? Eller är det kanske en för het potatis att ta i sin mun på UNCTAD-konferensen?

I ett tal vid FN:s generalförsamling i december 1971 yttrade finländaren Iloniemi — och jag förmodar att han talade på alla de nordiska ländernas vägnar: "Det är viktigt att man mobiliserar den nationella opinionen i såväl givar- som mottagarländer för att därigenom skapa den erforderliga politiska viljan till effektiva åtgärder." Jag tror nog att vi i Sverige och de andra nordiska länderna gör mycket stora ansträngningar för att informera om världsproblemen. Men man undrar om inte Sverige kan göra mera för att i alla handelsavtal och vid alla förhandlingar i övernationella organ mobilisera denna politiska vilja till effektiva åtgärder även från andra länders sida.

Jag har också i min interpellation tagit upp valutaproblemen, som handelsministern rätt kortfattat har nämnt i sitt svar. Det är naturligtvis

svårt att diskutera dessa invecklade problem vid det här tillfället. Såvitt jag kan finna, ställer sig Sverige ganska kallsinnigt till att koppla ihop de speciella dragningsrätterna med en komplettering av u-landsbiståndet. Detta kan man kanske förstå, men det hänvisas till att en utredning görs inom Världsbanken på detta område. Av svaret framgår inte vad utredningen sysslar med. Kan det tänkas att utredningen innebär en försening av lösningen på dessa problem, som u-länderna själva finner så angelägna? Skulle inte Sverige som medlem av den exklusiva tiogruppen i valutasammanhang kunna göra någonting på detta område och kanske bl. a. se till att u-länderna fick möjlighet att utse vissa representanter vid kommande valutaförhandlingar, eller ställer sig också Sverige tveksamt till detta?

Till slut skulle jag vilja tacka för det långa och utförliga svaret. Jag hoppas att handelsministern, åtminstone kortfattat, kan besvara några av de frågor som hans interpellationssvar har gett mig anledning att ställa.

Herr WIRMARK (fp):

Fru talman! Det var en ganska utbredd känsla av besvikelse som följde efter UNCTAD II i New Delhi 1968. Konferensen var tungrodd, och de resultat man uppnådde var inte särskilt imponerande. Visserligen kom man överens om att rekommendera en tidtabell för råvaruförhandlingar och för arbetet med supplementär finansiering, men det har inte lett till några stora, praktiska resultat. New Delhi-konferensen banade visserligen väg för överenskommelserna om generella tullpreferenser för u-länderna, men den reella betydelsen av dessa preferenser är ännu svår att bedöma. Det finns många reservationer och undantag, och först erfarenheten kan säga hur pass värdefulla dessa preferenser är.

Vi vet ändå att insatser på handelns område är mycket väsentliga för u-länderna. Det internationella handelssystemet har haft en tendens att gynna de rika och missgynna de fattiga länderna. Handeln ökar mera mellan i-länderna sinsemellan än mellan i-länderna och u-länderna. Priserna på råvaror, dvs. u-ländernas främsta exportprodukter, ökar inte i samma takt som på industrivaror.

Det första villkoret för att u-länderna skall kunna öka sina exportinkomster är därför att deras handelspolitiska position stärks. Det väsentliga är här som vi har sagt i en motion till årets riksdag att i-ländernas allmänna protektionistiska inställning, som gäller både industrivaror och jordbruksprodukter, luckras upp.

I sin analys av de ekonomiska och sociala problemen i Sydasiien pekar Gunnar Myrdal just på betydelsen av sådana åtgärder. Han säger i *Asiatiskt drama*: "— — om de rika nationerna vill att länderna i Sydasiien skall lyckas måste de lägga sig vinn om att inte bara eliminera artificiella restriktioner mot bearbetade varor från Sydasiien utan de måste också skapa inhemska marknader för sådana produkter och garanterad frihet från importrestriktioner under en lång period."

Detta har i-världen ännu inte gjort och det är därför angeläget att Sverige tillsammans med övriga nordiska länder och andra i-länder, som kan ha en grundinställning liknande vår, med kraft söker verka för att UNCTAD III nu skall angripa dessa frågor. Problemen gäller ju inte bara

Fredagen den
7 april 1972

*Ang. u-landsfrågorna
vid den tredje världs-
handelskonferensen*

Sydasien utan alla u-landskontinenterna och alla u-länder. Vi måste göra allt vad vi kan för att få till stånd ett sådant förlopp av UNCTAD III att denna konferens leder till viktiga förändringar i de rika ländernas politik.

Inför Santiagokonferensen skulle jag, fru talman, vilja ställa några frågor till handelsministern.

I Limaprogrammet krävs att i-länderna årligen fr. o. m. 1972 skall överföra minst ett nettobelopp av 1 procent av bruttonationalprodukten till u-länderna och att det offentliga biståndet senast 1975 skall uppgå till 0,7 procent av bruttonationalprodukten. I svaret i dag säger handelsministern att vi vill att detta förslag blir allmänt godtaget och förverkligat. Min fråga är: Kommer Sverige att avge ett bindande löfte vid UNCTAD III om att uppfylla detta krav?

Eftersom de 0,7 procenten avser utbetalningar och inte budgetanslag, har vi ju tidigare angivit att Sverige beräknar uppnå detta internationella mål, 0,7 procent, ungefär samtidigt som våra budgetanslag når upp till 1 procent av bruttonationalprodukten. Men nu vet vi att finansministern har hållit tal och gjort propåer om att man skall skjuta målet framåt i tiden, vilket betyder att 1-procentsmålet 1974/75 ännu ej är säkrat. Ett fullföljande av finansministerns tankegång skulle, såvitt jag förstår, medföra risk för att tidpunkten förskjuts för uppfyllandet av det internationella biståndsmålet, det mål som finns i Limaprogrammet och som även motsvarar kravet i FN:s utvecklingsstrategi.

Limaprogrammet innehåller krav på att alla utvecklingskrediter skall ges på IDA-villkor, dvs. räntefritt och med 50 års löptid. Här gäller min fråga det förhållandet att SIDA har föreslagit att man t. o. m. skall gå längre, eftersom studier av u-ländernas skuldsättning, studier som utförs av Världsbanken och som redovisats av Pearsonkommittén, visar att en drastisk uppmjukning av kreditvillkoren krävs för att inte förhandlingar om amorteringseftergifter och skuldkonsolidering skall bli ständigt återkommande inslag i det internationella samarbetet. SIDA har föreslagit att Kungl. Maj:t begär riksdagens medgivande att helt räntefria krediter skall kunna avtalas och att återbetalning, efter senare prövning, helt eller delvis skall kunna efterskänkas. Min fråga är nu: Har regeringen fattat beslut i enlighet med SIDA:s förslag och kommer regeringen att driva den linjen inför UNCTAD III?

Den tredje punkten gäller supplementär finansiering. Vi har ju stött de här strävandena och försökt att få fram en överenskommelse om ett system med supplementär finansiering eftersom en sådan internationell överenskommelse skulle kunna garantera u-länderna mot oförutsedda, långvariga exportbortfall. Kan handelsministern här ge något besked om hur han själv ser på frågan och på möjligheterna att vid UNCTAD III kunna bryta motståndet från andra i-länder?

Den fjärde och sista punkten där jag har en fråga gäller de minst utvecklade länderna. UNCTAD-konferensen kommer ju att behandla ett vitt spektrum av frågor. Kommer vi att prioritera några av dessa frågor? Kommer vi t. ex. att prioritera de minst utvecklade ländernas problem? Vi vet ju här att Limaprogrammet har kommit med olika rekommendationer. Vi vet att det rör sig om ytterst fattiga länder med låg utvecklingsnivå, länder utan några större naturtillgångar. Vilka reformer

inom Limaprogrammet på den här punkten tänker regeringen ge stöd? Handelsministern talar om vissa förslag och säger att han har hopp om framsteg, men kan han säga något mer konkret? Skall man ta särskild hänsyn till dessa länder vid fastställande av kvoterna för råvaruavtal? Skall de generella preferenserna i deras fall också inkludera hel- och halvfabrikat på jordbrukssidan? Kommer vi att stödja förslaget om en särskild fond för dessa länders utvecklingsansträngningar? Det är ju sant att fattigdomskriteriet bara är *ett* av våra kriterier för utvecklingshjälp, men vi måste ju ändå tillmäta det en stor betydelse. Enligt mitt sätt att se har vi goda skäl att allvarligt överväga alla dessa förslag -- även förslaget om en särskild fond.

Handelsministern gav en ganska pessimistisk bild av vad som var att vänta i Santiago. Tyvärr har man väl anledning att inte vara alltför optimistisk. Om inte direkta, konkreta resultat kommer att uppnås på det handelspolitiska området är det enligt min mening synnerligen viktigt att diskussionerna härom inte tas till intäkt för att slå av på ambitionen att öka vårt direkta bistånd. Tvärtom, det faktum att det kan vara svårt att nå fram till internationell enighet om handelspolitiska reformer bör vara ett skäl för oss att intensifiera och vidga det direkta biståndet.

Jag vill sluta med att säga att jag tycker inte att vi har någon anledning att slå oss för vårt bröst. Enligt statistiken för 1970 ligger ju Sverige först på delad åttonde plats när det gäller det offentliga utvecklingsbiståndets omfattning. Det betyder att många av de västeuropeiska länderna ger mera hjälp än vi. När det gäller handelspolitiken är skillnaderna inte så stora, även om vi har lägre tullar på en del tropiska produkter än t. ex. länderna inom EEC. Det rör sig emellertid inte om några oerhörda förmåner för u-länderna, det tror jag handelsministern håller med mig om. Även vår politik, liksom andra industriländers politik, är präglad av försiktighet och protektionism.

Herr handelsministern FELDT:

Fru talman! Jag skall först försöka att svara på de frågor som interpellanten ställde.

Fru Lundblads första fråga gällde handelsblockens vilja och möjligheter att göra någonting som kan medföra resultat vid råvaruförhandlingarna. I och för sig gav jag väl en antydning om min uppfattning redan i svaret. På det konkreta område man för närvarande förhandlar om och som gäller kakao kan sägas att vissa industriländer snarare skapar svårigheter än ger möjligheter. För närvarande har jag inga förutsättningar att antyda att någon uppmjukning kan komma att ske. Men som jag sade i mitt svar fortsätter vi att under dessa förhandlingar söka pressa fram ett avtal. Inte minst inför UNCTAD-konferensen har den stämningen spritt sig att det vore ytterligt värdefullt om man kunde redovisa några resultat.

Den andra frågan gällde åtgärder för att stödja u-ländernas marknadsföring här i landet. Jag har en positiv inställning till att vi försöker göra något på detta området. Det har visat sig föreligga ett stort behov av bättre information och bättre kontakter med de marknader som u-länderna skall försöka arbeta på, framför allt när det gäller industriprodukterna. Vi kommer alltså att leta efter utvägar för att lösa det

Fredagen den
7 april 1972

*Ang. u-landsfrågorna
vid den tredje världs-
handelskonferensen*

problemet och motsvara detta behov.

Fru Lundblads tredje fråga är verkligen inte lätt att besvara. Hon frågar vad som kan bli de framtida resultaten av de närmanden som nu sker mellan de stora industriländerna – framför allt de nordamerikanska och västeuropeiska – och som tar sikte på handelsförhandlingar gällande inte bara industrivaror utan också jordbruksprodukter. Jag kan förstå fru Lundblads oro över att industriländerna här eventuellt kommer att utnyttja förhandlingsresultaten till att mera öka sin interna handel och sina möjligheter att sinsemellan lösa en del jordbrukspolitiska problem än att få till stånd en mera global lösning på hur världens jordbruksmarknad skall organiseras. Men vi har ändå anledning att tro att de olika intressen som här finns, inte bara handelsblockens utan även andra länders längre ut i periferin – Australien, Nya Zeeland och utvecklingsländerna – kommer att göra sig gällande under de förhandlingar som vi nu har att vänta inom ramen för GATT. I det sammanhanget är det i varje fall en svensk strävan och ett starkt önskemål att jordbruksfrågorna kommer att upptas till förhandlingar inom ramen för GATT, där intresserepresentationen följaktligen blir åtskilligt vidare än vad den skulle bli om man får till stånd bilaterala uppgörelser mellan någonting som fru Lundblad kallade handelsblock.

Hur den här frågan kan komma att utvecklas under UNCTAD-konferensen kan jag nu inte svara på – fru Lundblads propå om att man här skulle skapa underlag för en samlad plan för världens livsmedelsförsörjning är kanske något före sin tid. Jag tror att man i första rummet måste försöka slå fast att de kommande handelsförhandlingarna inte skall gälla bara industrivarorna utan även jordbruksprodukterna och att berättigad hänsyn skall tas till u-ländernas intressen. Om vi kunde få ett sådant ställningstagande under konferensen hade vi åtminstone tagit ett väsentligt steg framåt.

Slutligen frågar fru Lundblad vad den utredning, inom Valutafonden, kan komma att innebära som gäller frågan om huruvida någon form av samband skall skapas mellan de valutapolitiska åtgärderna och biståndsfödet till utvecklingsländer. Det man tror att den här utredningen kommer att ge besked om är olika tekniska lösningar och dessa tekniska lösningars innebörd för valutasystemet. Det är riktigt som fru Lundblad noterar att vi från svensk sida har en betydande skepsis inför propäerna att knyta samman tillskapandet av likviditet, dvs. de särskilda dragningsrätterna, med biståndsfödet. Det beror bl. a. på att vi för det första inte har klart för oss hur detta skall kunna utföras så att även valutasystemets krav tillgodoses. För det andra att risken möjligen finns att den utveckling av valutasystemet som vi förutser kan komma att hämmas om den är knuten till krav på industriländerna att ha en automatisk ökning av biståndet. Men den här diskussionen får fortsätta.

När vi har anlagt det här betraktelsesättet är det för att vi tillmäter det tvingande behovet att få en lösning på världens valutapolitiska problem en mycket stor betydelse. Tillskapandet av likviditet, övergången till andra reservvalutor och därmed frågan om de särskilda dragningsrätterna kan utnyttjas, är av betydelse också för u-länderna, även ur den här synpunkten. Om vi inte får en lösning på de valutapolitiska problemen är

risker stor att inte bara världshandelns tillväxt utan även den ekonomiska tillväxten i de viktiga industriländerna kan komma att hållas tillbaka, bl. a. av rädsla för att råka i valutapolitiska svårigheter och balansrubbningar. Eftersom det i dag måste vara ett av de viktigaste behoven, även ur u-ländernas synpunkt, att handeln fortsätter att växa och att efterfrågan på marknaderna i industriländerna också fortsätter att växa så är det också ur deras synpunkt av vikt att den valutapolitiska reform som vi nu håller på att arbeta oss fram till kan genomföras. Därför har det här problemet två sidor.

Däremot tror jag att frågan om utvecklingsländernas representation vid kommande valutaförhandlingar kommer att få en lösning. Vi är positivt inställda till att deras inflytande förstärks och jag tror att det på flera håll också bland de mera tongivande industriländerna i dag finns en sådan inställning.

Herr Wirmark började med att säga att det är ytterligt viktigt att Sverige gör allt som göras kan under den här konferensen för att påverka industriländernas politik, framför allt när det gäller det finansiella biståndet, och att flödet fortsätter och helst ökar. Men sedan kopplar han samman denna svenska insats med ett löfte. För att åstadkomma denna påverkan skulle vi avge bindande löften i Santiago att 0,7-procentsmålet för Sveriges del skulle uppnås budgetåret 1974/75. Med all respekt för herr Wirmarks kunskaper om situationen i Santiago de Chile tror jag att ett sådant löfte alls icke påverkar de stora industriländernas inställning. Det tror jag inte heller var syftet med herr Wirmarks fråga, utan det var ett helt annat, och jag vill därför hänvisa till att det finns ett riksdagsbeslut om detta. Det pågår en utskottsbehandling. Det blir dessutom en debatt den 3 maj som gäller frågan om Sveriges politik på detta område i framtiden. Jag vill bara påminna om att den målsättning som Förenta nationerna ställde upp gäller en mycket diffus tidsangivelse, nämligen mitten av 1970-talet. Vår strävan – i den mån vi över huvud taget kan påverka politiken – är att 0,7-procentsmålet uppnåts då och inte i slutet 1970-talet eller början av 1980-talet, som nu är risk för om de tendenser som har rått de senaste åren skulle komma att bestå och förstärkas.

Beträffande herr Wirmarks andra fråga när det gäller SIDA:s förslag om en ytterligare uppmjukning av de svenska kreditvillkoren kan jag svara att något beslut har inte fattats av regeringen. Den linje vi kommer att driva vid UNCTAD III har jag gett uttryck åt i svaret. Vi har inga svårigheter att godta de önskemål som u-länderna nu framställer, och det bör ur deras synpunkt vara ett tillfredsställande svar. Men här gäller också att det väsentliga för oss måste faktiskt vara att de hårda villkor som nu tillämpas framför allt av en rad stora givarländer mjukas upp. Det är naturligtvis för u-länderna av långt större betydelse än om de svenska villkoren blir ytterligare uppmjukade. Det finns den lilla aspekten att anlägga åtminstone att om de hårda villkoren består i de stora ländernas politik, medan små länder av typ Sverige fortsätter att mjuka upp sina villkor, så gör vi det egentligen bara för att de andra industriländerna skall kunna få in sina räntor och amorteringar. Det blir mer eller mindre direkta transfereringar från Sverige till andra industriländer, och den

Fredagen den
7 april 1972

*Ang. u-landsfrågorna
vid den tredje världs-
handelskonferensen*

politiken gynnar i varje fall inte u-länderna.

Frågan om den supplementära finansieringen har stötts och blötts länge. Jag tror för min del inte att den kommer att föras till någon lösning under den här konferensen. Den har, i varje fall som jag ser det, väldigt många svåra problem inbyggda i sig och att i dag redovisa någon för ett större antal länder godtagbar teknisk lösning har jag inte kunnat finna vara möjligt.

Beträffande de minst utvecklade länderna är nog den svenska inställningen att det väsentligaste som kan ske under de kommande åren är för det första att över huvud taget resursflödet i form av direkt bistånd till dessa länder ökar, för det andra att de får direkt hjälp med att lägga om strukturen i sitt utvecklade näringsliv.

Däremot vill jag säga – eftersom herr Wirmark frågade om mina prioriteringar – att vi anser att det är av långt mindre betydelse om dessa länder får särskilda kvoter vid olika varuuppgörelser eller om det blir särskilda fonder för deras del. Det väsentliga är att de får ett ökat resursflöde och att de får hjälp, direkt fysiskt bistånd, med att planera om sin produktionsstruktur så att de kan utnyttja en bättre diversifiering av sin produktion och därmed också få större möjligheter att utnyttja de marknader som nu sparsamt håller på att växa fram.

Fru talman! Jag skall inte ge mig in i någon polemik med herr Wirmark om var Sverige egentligen står i förhållande till exempelvis det övriga Västeuropa när det gäller handelspolitiken. Det skulle föra för långt här. Jag vill bara sluta med att säga att det är alldeles riktigt att den bild jag gav av vad vi väntar oss av denna konferens inte är särskilt optimistisk. Men jag vill heller inte kalla den pessimistisk därför att det beror helt och hållet på vad man anser att förutsättningarna är. Med de förutsättningar som finns tror jag att det just nu gäller att inta en så realistisk hållning som möjligt. Vi åker ned i den bestämda avsikten att på vissa områden försöka påverka utvecklingen, få industriländerna – åtminstone några av dem – att göra vissa positionsförflyttningar och själva markera positionsframflyttningar, men också – och det har kanske inte kommit fram i själva svaret – att förhindra något som kanske vore minst lika allvarligt, nämligen att det uppstår någon splittring bland utvecklingsländerna i fråga om olika val av politik.

Skulle jag alltså vilja påstå att vi i dag försöker inta någon hållning så är den så realistisk som det är möjligt.

Fru LUNDBLAD (s): -

Fru talman! De svar som handelsministern lämnade har till alla delar tillfredsställt mig, och på en hel del punkter var han nu mera optimistisk i sina besked än han var i sitt första anförande. Det var mycket glädjande att höra att man tror att kakaoavtalet möjligen skall kunna gå i hamn, eftersom ett sådant besked på ett område som detta, där u-länderna är mycket intresserade av att uppnå något resultat, naturligtvis har en stor psykologisk inverkan inför en konferens av detta slag. Det var också intressant att höra att handelsministern inte tror att handelsblocken skall direkt försämrade de förhandlingar som pågår utan att man kanske också inom handelsblocken skall kunna medverka till fortsatta förhandlingar.

Fredagen den
7 april 1972

*Ang. u-landsfrågorna
vid den tredje världs-
handelskonferensen*

Jag hoppas att den vaksamhet som handelsministern uttryckte att han kände inför åtgärderna i vårt land för att förbättra u-ländernas marknadsföring här snart skall leda till resultat på detta område. Mycket glädjande var det också att höra att frågan om jordbruksproduktionen kommer att tas upp i förhandlingar, om inte i så stor utsträckning direkt i UNCTAD så dock i GATT. Jag tycker inte att det spelar så stor roll var det sker, bara frågan ständigt är under belysning. Dessa förhandlingar är ju så väsentliga inte bara för u-länderna utan också för hela världens försörjning med livsmedel.

Till slut vill jag säga att jag personligen är mycket tacksam för den deklaration beträffande biståndsmålet som handelsministern gjorde i sitt svar men som jag inte tog upp i mitt första inlägg. Det är mycket värdefullt att det just från svenskt håll påpekats att privata investeringar i och exportkredit till u-länder inte får inräknas i det egentliga biståndet till u-länderna liksom att inte heller återflödet av vinster till eventuella multinationella företag eller räntor och amorteringar på u-ländernas stora skuldbörda får räknas av. Det är emellertid också mycket viktigt att biståndsgivning och handelspolitik ständigt samverkar för att strukturutvecklingen inom både produktionen och handeln i u-länderna skall kunna gå i rätt riktning. Jag hoppas att det svenska biståndet i fortsättningen skall kunna fungera på det sättet.

Till sist, fru talman, vill jag i samband med att jag än en gång tackar för svaret uttala den förhoppningen att handelsministern kommer att vara större optimist när han kommer hem från UNCTAD än när han reser dit.

Herr WIRMARK (fp):

Fru talman! Jag tackar handelsministern för de svar han gav på mina frågor, och jag vill något kommentera dessa svar. Det som där anförs om resursflödet till u-länderna och om det internationella biståndsmålet innebär, såvitt jag fattat deklarationen rätt, att Sverige kommer att stödja tanken att få det senare "allmänt godtaget och förverkligat" men att vi inte själva definitivt kommer att uttala när vi ämnar uppnå detta mål. Jag förstår också att detta kanske i och för sig inte behövs vid konferensen, men jag hade haft en förhoppning att regeringen möjligen ändå skulle vilja göra detta, eftersom det har rätt en viss oklarhet på denna punkt. Såvida jag nu fattar handelsministerns besked riktigt, uteslöt detta inte möjligheten av en viss förskjutning i förhållande till vad riksdagen tidigare beslutat i denna fråga. Men, som sagt, vi får en debatt på den punkten i början på maj.

Den andra frågan gällde SIDA:s förslag om kreditvillkoren. Jag noterar beskedet från handelsministern att regeringen inte har bifallit SIDA:s förslag och att de kraven då givetvis inte kommer att drivas vid UNCTAD III. Jag förstår också att det kanske med hänsyn till att andra givarländer är hårdare kan vara realistiskt inför Santiagokonferensen att i första hand inrikta sig på det mål som u-länderna har satt upp.

Den tredje frågan avsåg den supplementära finansieringen. Jag tyckte att handelsministern lät väl pessimistisk i det stycket. Jag hoppas att regeringen ändå kommer att söka driva den frågan. Om jag inte är fel

Fredagen den
7 april 1972

*Ang. u-landsfrågorna
vid den tredje världs-
handelskonferensen*

underrättad, nämnde inte finansminister Sträng i sitt tal i Världsbanken över huvud taget den frågan. Jag tycker det är ett dåligt omen liksom den svaga tro på att man verkligen skulle kunna uppnå någonting som handelsministern hade här i dag.

Till slut hoppas jag, fru talman, att de kommentarer som handelsministern gav beträffande åtgärder för de minst utvecklade länderna ändå innebär att den svenska regeringen kommer att prioritera just dessa frågor i Santiago. Jag anser det vara mycket viktigt att vi här kommer fram till några konkreta åtgärder. À la bonne heure, ökad resurshjälp är kanske det viktigaste, men då måste vi väl hårt driva den saken, antingen inom UNDP eller genom att skapa den särskilda fond jag här talade om.

Herr handelsministern FELDT:

Fru talman! Jag kanske inte har så mycket att tillägga. Beträffande frågan om när och hur 0,7-procentsmålet skall uppnås vill jag bara säga att Sverige har, som herr Wirmark väl känner till, antagit Förenta nationernas målsättning att vi skall uppnå 0,7 procent i mitten av 1970-talet. Det väsentliga vi har att meddela i UNCTAD är att vid detta beslut står vi fast.

När det gäller SIDA:s förslag är det kanske nödvändigt att jag något närmare specificerar vad jag menade. Eftersom herr Wirmark sade att regeringen över huvud taget inte accepterat SIDA:s förslag, vill jag poängtera att det är vissa delar av det som inte tagits upp i statsverkspropositionen. Vad som framför allt icke har accepterats är den något vaga idén om en automatiskt verkande ränteeftergift. Däremot framgår det av statsverkspropositionen att möjligheter till ytterligare uppmjukning av lånevillkoren har skapats.

Beträffande de minst utvecklade länderna vill jag säga att det är riktigt som herr Wirmark framhöll att om inte en prioritering sker av resurserna och insatserna så blir det heller ingenting av. I vår bedömning av de olika frågor där Sverige kommer att agera tillhör de minst utvecklade ländernas problem avgjort de prioriterade. De står i toppen på listan över frågor som vi kommer att arbeta med.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden 11–21 april 1972 för deltagande i UNCTAD:s världshandelskonferens i Santiago de Chile.

Stockholm den 7 april 1972

Kjell-Olof Feldt

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 15 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 23 angående skyldighet att anmäla yrkesmässig överlåtelse och uthyrning av TV-mottagare

Nr 45 angående vissa organisationsfrågor rörande försvaret

Nr 76 med förslag till lag med vissa bestämmelser om bokföring av bostadslån m. m.

Nr 79 angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

Nr 82 om vissa pensionsfrågor, m. m.

§ 16 Anmälades och bordlades

Utrikesutskottets betänkanden:

Nr 2 i anledning av motion angående antisemitiska inslag i Syriens politik

Nr 3 i anledning av motion om åtgärder för borttagande av trekro-norsvapnet ur Danmarks stora riksvapen

Nr 4 i anledning av motion om framställning till Kungl. Maj:t angående komplettering av visst uttalande av statsministern

Kulturutskottets betänkande:

Nr 8 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1972/73 till ungdoms- och folkbildningsverksamhet jämte motioner

§ 17 Anmälades och bordlades följande motioner:

Nr 1615 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 1616 av herrar *Åkerlind* och *Werner* i Malmö
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 36 angående statligt filmstöd m. m.

Nr 1617 av herr *Lövenborg m. fl.*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 53 angående stöd till kollektiv skogsteknisk forskning m. m.

Nr 1618 av herr *Hagberg m. fl.*

Nr 1619 av herr *Åkerlind m. fl.*
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 55 med förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m.

Nr 1620 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 1621 av herr *Levin*

Nr 1622 av herrar *Nordgren* och *Oskarson*
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 64 angående statligt stöd för tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag

Nr 1623 av herr *Hamrin m. fl.*

Nr 1624 av fru *Kristensson*

Nr 1625 av herr *Polstam m. fl.*

Nr 1626 av herr *Takman*
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 67 med förslag till
vissa åtgärder mot narkotikamissbruket, m. m.

§ 18 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställts, nämligen
av

Nr 157 Herr *Nisser* (m) till herr jordbruksministern angående samråd
före beslut om genomgripande förändringar i en jordbruksbygd:

Ansvar herr statsrådet det lämpligt att en statlig myndighet fattar
beslut om genomgripande förändringar i en jordbruksbygd utan
samråd med berörda lantbrukare?

Nr 158 Herr *Stridsman* (c) till herr industriministern angående förverk-
ligande av planerna på ett koksverk vid Norrbottens Järnverk:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att planerna på
byggandet av ett koksverk vid Norrbottens Järnverk skall kunna
förverkligas?

Nr 159 Herr *Boo* (c) till herr justitieministern angående användning av
valsedlar av hålkortstyp vid 1973 års val:

Avser justitieministern att i den kommande propositionen om
ändring i vallagstiftningen föreslå, att valsedlar av hålkortstyp skall
begagnas vid 1973 års val trots att kassetter inte kommer till
användning?

Nr 160 Herr *Wirmark* (fp) till herr kommunikationsministern om
åtgärder rörande konkurrensförhållandena inom luftfarten:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta med anledning av närings-
frihetsombudsmannens skrivelse av den 10 oktober 1971 angående
konkurrensförhållandena inom luftfarten?

Nr 161 Herr *Lorentzon* (vpk) till herr kommunikationsministern an-
gående minskningen av SJ:s spårbundna trafik:

Vilka slutsatser ansvar kommunikationsministern kan dras i anslut-
ning till den kraftiga minskningen av antalet personkilometer vid SJ:s
spårbundna trafik under senare år?

Nr 162 Fru *Nordlander* (vpk) till herr inrikesministern angående utbygg-
naden av i Stockholm befintliga statliga verk:

Ansvar statsrådet att utbyggnader av i Stockholm befintliga statliga
verk står i överensstämmelse med av riksdagen beslutad inriktning på
utlokalisering av dessa?

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 15.45.

In fidein

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 54

Fredagen den

7 april 1972
